

Zoologischer Garten in Lubin. Der Parkführer
Eduktion-Touristenweg "Tierwelt Polens"

Zoological Garden in Lubin. The Complete Guide
Educational and touristic trail "Fauna of Poland"

Ogród Zoologiczny w Lubinie Przewodnik

Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski”

Zoologischer Garten in Lubin. Der Parkführer

Edukation-Touristenweg "Tierwelt Polens"

Zoological Garden in Lubin. The Complete Guide

Educational and touristic trail "Fauna of Poland"

Ogród Zoologiczny w Lubinie Przewodnik

Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski”

Lubin 2023

Zoologischer Garten in Lubin. Der Parkführer

Edukation-Touristenweg "Tierwelt Polens"

Zoological Garden in Lubin. The Complete Guide

Educational and touristic trail "Fauna of Poland"

Ogród Zoologiczny w Lubinie Przewodnik

Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski”

- 5 Ogród Zoologiczny w Lubinie**
Zoologischer Garten in Lubin / Zoological Garden in Lubin
- 12 Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski”**
Edukation-Touristenweg "Tierwelt Polens" / Educational and touristic trail "Fauna of Poland"
- 48 Szlak ptaków**
Der Weg der Vögel / Bird Trail
- 168 Szlak zwierząt wiejskich**
Der Weg der Landtiere / Farm Animals Trail
- 210 Szlak zwierząt wymarłych**
Der Weg der ausgestorbenen Tiere / Extinct Animals Trail
- 236 Szlak pomników przyrody**
Der Weg der Naturdenkmäler / Natural Monument Trail
- 242 Spis gatunków**
243 Liste der Tierarten / 244 Index: animal species
- 248 Redakcja**
Redaktion / Editorial team

Ogród Zoologiczny w Lubinie

Zoologischer Garten in Lubin / Zoological Garden in Lubin

(PL) Ogród Zoologiczny w Lubinie powstał w 2014 r. na terenie zrewitalizowanego parku miejskiego, którego historia sięga XIX w. Zajmuje ponad 14 ha, a centralna część zachowana jest w stanie naturalnym; jest pozostałością lasu łęgowego. Dzięki temu ogród charakteryzuje się wyjątkową bioróżnorodnością, zarówno pod względem dendroflory, jak i awifauny. Ogród zoologiczny oglądać można korzystając ze szlaków tematycznych. Nowością jest otwarta w 2023 r. Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski” z wybiegiem żubrów. Poza tym istnieją: Szlak ptaków z wolierami dla ponad 60 gatunków ptaków z Polski i ze świata, Szlak zwierząt wiejskich z największą kolekcją polskich ras rodzimych, Szlak zwierząt wymarłych z kilkudziesięcioma pełnowymiarowymi figurami oraz Szlak pomników przyrody z piętnastoma drzewami pomnikowymi.

Na terenie ogrodu znajduje się także duży plac zabaw z fontanną i wiele miejsc do przyjemnego spędzania czasu na świeżym powietrzu. W zoo obowiązuje zakaz dokarmiania i płoszenia zwierząt, zakaz wstępu ze zwierzętami oraz zakaz wjazdu rowerami i innymi pojazdami.

Ogród otwarty jest przez cały rok, a wstęp jest bezpłatny.

(DE) Der Lubiner Tiergarten wurde 2014 auf dem Lande vom revitalisierten Stadtpark gegründet, dessen Geschichte zurück zum 19. Jahrhundert reicht. Er besetzt über 14 ha, wovon der zentrale Teil im natürlichen Zustand belassen ist: die Überreste von einem Auwald. Somit charakterisiert sich der Park durch eine ausgezeichnete Biodiversität, besonders wenn es um Dendroflora und Avifauna geht. Den Garten genießt man am besten, wenn man den thematischen Wegen folgt. Die neueste Zugabe ist der Edukation-Touristenweg „Tierwelt Polens” mit einem Auslauf der Wisente (das schwerste Wildtier Europas). Außerdem gibt es: den Weg der Vögel mit Volieren für 60 Gattungen aus Polen und der Welt, den Weg der Landtiere mit der größten Kollektion von einheimischen Rassen, den Weg der ausgestorbenen Tiere mit einigen Dutzend Figuren in voller Größe; und den Weg der Naturdenkmäler mit fünfzehn Baum-Denkmäler.

Auf dem Gelände des Gartens befindet sich auch ein großer Spielplatz mit einem Springbrunnen und vielen Plätzen, wo man die Zeit an der frischen Luft genießen kann.

Auf dem gesamten Zoogelände gilt das Verbot, Tiere zu füttern oder aufzuscheuchen. Eintritt mit Haustieren, oder auf einem Fahrrad, sowie mit anderen Fahrzeugen, ist ebenso untersagt.

Der Garten ist ganzjährig geöffnet und der Eintritt ist kostenfrei.

(EN) The Zoo in Lubin was founded in 2014 on the grounds of a revitalised town park, whose history reaches back to the 19th century. It covers an area of 14 ha, the central part preserved in its natural state: a remnant of riparian woodland. Subsequently, the Garden features exceptional biodiversity, both in the case of dendroflora and avifauna. The Zoo can be enjoyed by following the different themed trails. The newest addition is the Fauna of Poland Trail with a European buffalo enclosure (the heaviest wild animal in Europe). Other tours include: Bird Trail, with enclosures for over 60 bird species from Poland and the world; Farm Animals Trail, with the biggest collection of native Polish breeds; Extinct Animals Trail, with several dozen of full-scale figures; and Natural Monument Trail, with 15 monument Trees.

On the Zoo grounds, there is also a big playground with a fountain, as well as many amenities for the enjoyment of the outdoors.

Feeding and scaring animals is strictly forbidden across the facility, as is entering with pets, on a bicycle or other vehicle.

The Zoo is open year-round, and admission is free.

• • • **Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski”**

Eduktion-Touristenweg "Tierwelt Polens"
Educational and touristic trail "Fauna of Poland"

szlak zwierząt wiejskich
Der Weg der Landtiere / Farm Animals Trail

szlak pomników przyrody
Der Weg der Naturdenkmäler / Natural Monument Trail

szlak ptaków
Der Weg der Vögel / Bird Trail

szlak zwierząt wymarłych
Der Weg der ausgestorbenen Tiere / Extinct Animals Trail

wejście
Eingang / entrance

ścieżki/alejki
Wege/Pfade / paths/alleys

schody
Treppen / stairs

pomniki przyrody
Naturdenkmäler/ natural monuments

wejście na plac zabaw
Eingang zum Spielplatz / playground entrance

WC toaleta
Toilette / toilet

biotop o charakterze łęgowym
Auwald-Biotop / riparian biotope

F fontanna
Brunnen / fountain

1 bażanty
Fasane / pheasants

2 strefa dziecka
Kinderzone / child zone

3 żurawie
Kraniche / cranes

4 strefa rekreacji – szachy
Erholungszone – Schachspiel / recreation area – chess

5 budynek edukacyjny/kawiarnia
Bildungsgebäude/Café / educational building/café

6 żurawie mandżurskie
Mandschurenkraniche / red-crowned cranes

7 żurawie białoszyje
Weißnackenkraniche / white-naped cranes

8 strefa rekreacji – boisko
Erholungszone – Sportplatz / recreation area – sports pitch

9 wybieg dla zwierząt
Gehege für Tiere / enclosure for animals

10 owce, kozy
Schafe, Ziegen / sheep, goats

11 osły, kuce
Esel, Ponys / donkeys, ponies

12 kury, króliki
Hühner, Kaninchen / chickens, rabbits

13 bociany
Störche / storks

14 ptaki drapieżne
Raubvögel / birds of prey

15 ptaki polne
Feldvögel / field birds

16 strefa odpoczynku
Ruhezzone / rest area

17 mastodonzaur
Mastodonsaurus / mastodonsaurus

18 karnotaur
Carnotaurus / carnotaurus

19 dimetrodon
Dimetrodon / dimetrodone

20 kentrozaur
Kentrosaurus / kentrosaurus

21 tyranozaur
Tyrannosaurus / tyrannosaurus

22 wulkanodon
Vulcanodon / vulcanodon

23 spinozaur
Spinosaurus / spinosaurus

24 iguanodon
Iguanodon / iguanodon

25 triceratops
Triceratops / triceratops

26 parasaurolof
Parasaurolophus / parasaurolophus

27 iguanodon
Iguanodon / iguanodon

28 mamenchizaur
Mamenchisaurus / mamenchisaurus

29 diplodok
Diplodocus / diplodocus

30 brachiozaur
Brachiosaurus / brachiosaurus

31 bażanty, sowy
Fasane, Eulen / pheasants, owls

32 bażanty
Fasane / pheasants

33 głuszce
Auerhühner / western capercaillies

34 bażanty
Fasane / pheasants

35 sowy
Eulen / owls

36 papugi
Papageien / parrots

37 epoka lodowcowa
Eiszeit / ice Age

- 15 platan klonolistny
Ahornblättrige Platane / London plane

Inkubator Przedsiębiorczości w Ogrodzie Zoologicznym w Lubinie otwarty w marcu 2023 r.

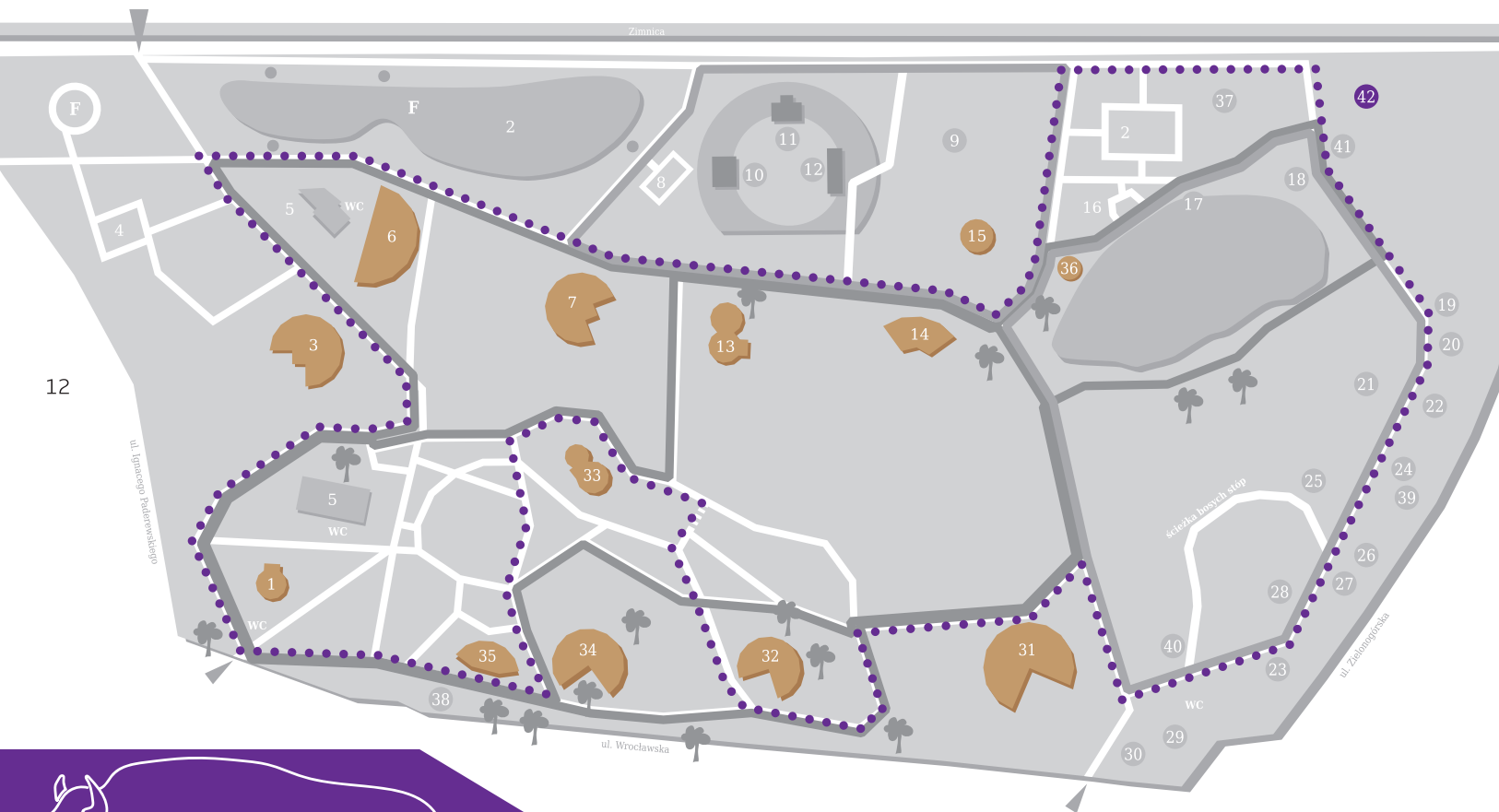
das 2023 eröffnete Gründerzentrum im Lubiner zoologischen Garten / the Business Incubator in the Lubin Zoo opened its doors in March 2023

plenerowa wystawa uli i łąka kwietna
eine Freiluftausstellung mit Bienenstöcken und einer Blumenwiese / an outdoor exhibition of beehives and a wildflower meadow

Ogród Zoologiczny w Lubinie. Przewodnik / Zoologischer Garten in Lubin. Der Parkführer / Zoological Garden in Lubin. The Complete Guide

Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski”

Edukation-Touristenweg “Tierwelt Polens” / Educational and touristic trail “Fauna of Poland”

(PL) Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski” to rozszerzenie oferty lubińskiego ogrodu zoologicznego. Wyróżnia 30 gatunków występujących w Polsce – przedstawicieli dzikiej fauny oraz ras rodzimych zwierząt gospodarskich.

Gatunki eksponowane w ramach ścieżki to: bażant (gatunek introdukowany), bielik, bocian biały, bocian czarny, gęgawa, gęś kielecka, gil, głuszec, kaczka pomniejszona, kobuz, koza karpacka, koza sandomierska, kraska, krowa białogrzbieta, królik popielniański, kruk, kura czubątka polska brodata miniaturowa, kura zielononóżka kuropatwiana, kuropatwa, łabędź niemy, owca olkuska, owca wrzosówka, płomykówka, podgorzałka, pójdzka, puchacz, puszczyk mszarny, puszczyk uralski, żubr europejski, żuraw.

Długość ścieżki wynosi 1800 m.

Budowa Ścieżki edukacyjno-turystycznej „Fauna Polski” dofinansowana została ze środków Rządowego Funduszu Polski Ład, Program Inwestycji Strategicznych.

(DE) Der Edukation-Touristenweg “Tierwelt Polens” ist eine Erweiterung des Edukations- und Touristikangebots des Lubliner Zoos. Wer diesem Weg folgt, kann 30 Tierarten sehen, die in Polen wohnen – Vertreter von Wildtieren sowie einheimische Landtiere.

Die auf diesem Weg exponierten Tierarten sind: Fasan (eingebürgerte Gattung), Seeadler, Weißstorch, Schwarzs-torch, Graugans, Kielce-Gans, Gimpel, Auerhuhn, polnische Zwergente, Baumfalke, Karpatenziege, Sandomierz-Ziege, Blauracke, polnischer Weißrücken, Popielno-Kaninchen, Kolkrabe, polnisches Haubenhuhn, polnischer Grünfüßler, Rebhuhn, Höckerschwan, Olkusz-Schaf, polnisches Heideschaf, Schleiereule, Moorente, Steinkauz, Uhu, Bartkauz, Uralkauz, Wisent, Kranich.

Der Weg ist 1800 m lang.

Der Bau des Edukation-Touristenweges “Tierwelt Polens” wurde teilweise mit staatlichen Mitteln “Polski Ład” finanziert, im Rahmen des strategischen Investitionsprogramms.

(EN) This Trail has been created as a widening of the educational and touristic offer of the Park. It showcases 30 species living in Poland – both wild animals and native breeds of farm animals.

Species to be seen along the trail include: pheasant (introduced species), white-tailed eagle, white stork, black stork, greylag goose, Kielce goose, Eurasian bullfinch, wood grouse, Polish dwarf duck, Eurasian hobby, Carpathian goat, Sandomierz goat, European roller, Polish whiteback cow, Popielno rabbit, raven, Polish miniature chicken, green-legged partridge, grey partridge, mute swan, Olkusz sheep, Polish heath sheep, barn owl, ferruginous duck, owl of Athena, Eurasian eagle-owl, great grey owl, Ural owl, European bison, crane.

The total length of the Trail is 1800 m.

The construction of the educational and touristic Trail “Fauna of Poland” has been co-financed from the government fund Polski Ład, Programme of Strategic Investments.

Ścieżka edukacyjno-turystyczna „Fauna Polski” to rozszerzenie oferty edukacyjno-turystycznej lubińskiego ogrodu zoologicznego. Wyróżnia 30 gatunków występujących w Polsce – przedstawicieli dzikiej fauny oraz ras rodzimych zwierząt gospodarskich.

Gatunki eksponowane w ramach ścieżki to: bażant (gatunek introdukowany), bielik, bocian biały, bocian czarny, gęgawa, gęś kielecka, gil, głuszc, kaczka pomniejszona, kobuz, koza karpacka, koza sandomierska, kraska, krowa białogrzbieta, królik popielniański, kruk, kura czubotka polska brodata miniaturowa, kura zielononóżka kuropatwiana, kuropatwa, łabędź niemy, owca olkuska, owca wrzosówka, płomykówka, podgorzałka, pójdzka, puchacz, puszczyk mszarny, puszczyk uralski, żubr europejski, żuraw. Długość ścieżki wynosi 1800 m.

14

DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW
RZĄDOWEGO FUNDUSZU POLSKI ŁĄD
PROGRAM INWESTYCJI STRATEGICZNYCH

Budowa ścieżki edukacyjno-turystycznej „Fauna Polski”

Ścieżka edukacyjno-turystyczna

Fauna Polski

15

MIASTO LUBIN

ZOOLUBIN.PL

s. 62

Bażant

7

łac. *Phasianus colchicus*

Pokarm: zimą i po zbiorze zbóż głównie pokarm roślinny; latem: owoce leśne i ich nasiona, korzenie, nasiona chwastów i zbóż oraz duże ilości owadów; czasem nawet małe żaby, jaszczurki, gryzonie, małe ryby i padlina

Występowanie: gatunek introdukowany w Europie, Ameryce Północnej, Tasmanii i Nowej Zelandii; dzikie populacje żyją na wschód od Morza Czarnego oraz na Kaukazie i dalej na wschód, aż do Chin

Długość ciała: samiec 70–90 cm; samica 50–60 cm

Rozpiętość skrzydeł: 68–85 cm

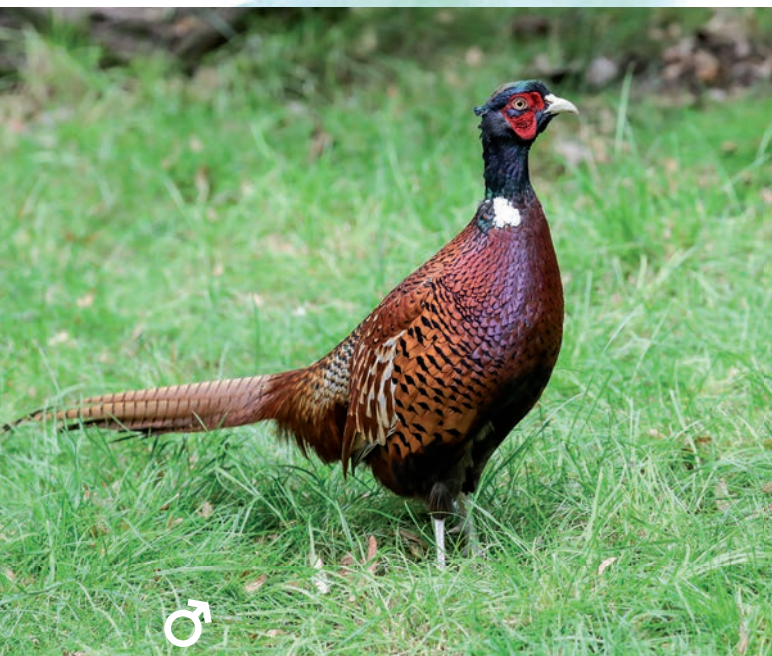
Masa ciała: samiec 0,75–1,9 kg; samica 0,6–1,4 kg

Bażant nigdy w sposób naturalny nie dotarł do Polski. Obecność tego gatunku w naszym środowisku jest spowodowana wypuszczaniem ptaków hodowlanych do natury przez koła łowieckie. Naturalnie występuje na terenach Gruzji, a podgatunki na rozległym obszarze Azji.

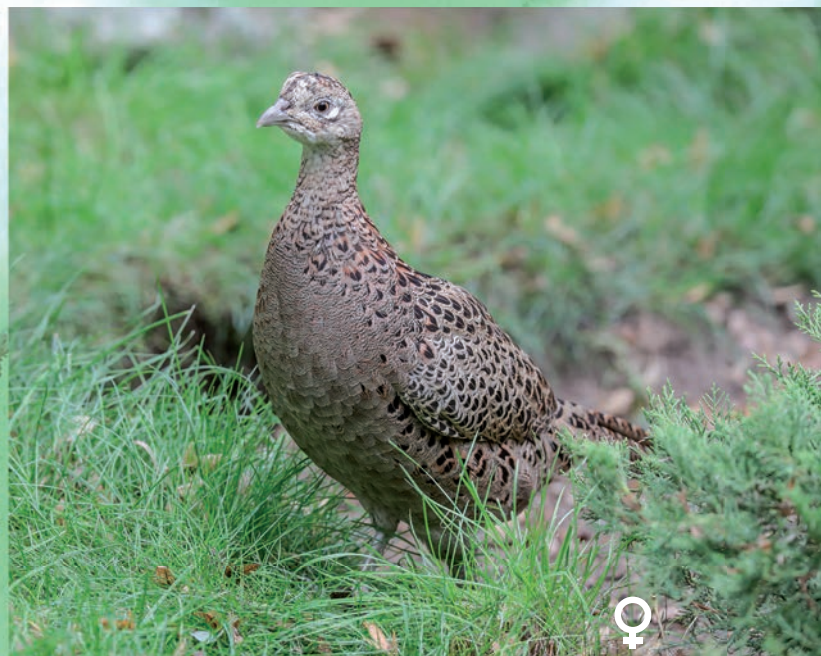
Bażanty zwykle możemy spotkać na polach i łąkach. Ptaki te zyskały sobie również dużą przychylność wśród rolników, ponieważ jako jeden z nielicznych gatunków zjadają stonkę ziemniaczaną.

Bażanty częściowo zaadaptowały się do naszych warunków, ale gdyby nie systematyczne wpuszczanie ich do środowiska, ich populacja prawdopodobnie nie utrzymałaby się.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilion

♂

♀

s. 80

Bielik

łac. *Haliaeetus albicilla*

14

Pokarm: żywi się głównie dużymi rybami (leszczami, karpami, szczupakami i płotkami), ale także ptakami wodnymi (zwłaszcza łyskami, kaczkami i perkozami), jak również zającami, królikami oraz padliną; obserwowano także bieliki atakujące drób domowy

Występowanie: zasiedlają północno-wschodnie regiony Europy oraz wybrzeża morskie, pojezierza i doliny dużych rzek, wschodnie wybrzeże Grenlandii, wschodnią Azję oraz tereny znajdujące się na północ od Himalajów; w Polsce spotykany jest na całym niżu, ale głównie na północy i zachodzie kraju

Długość ciała: 75–90 cm

Rozpiętość skrzydeł: 200–250 cm

Masa ciała: samiec 3,1–5,4 kg; samica 4,1–6,9 kg

17

Bielik jest największym ptakiem drapieżnym gniazdującym w Polsce. W Europie potężniejsze są tylko sępy i orłosępy. Gatunek ten występował powszechnie w naszym kraju, ale od XIX w. jego liczebność zmniejszała się z powodu prześladowania przez ludzi.

W latach 70. XX w. nastąpił gwałtowny spadek liczebności – populacja liczyła tylko 40 par. Tym razem prawdopodobną przyczyną było używanie na polach środka owadobójczego zwanego DDT. Na szczęście środek ten został wycofany, bieliki objęto ochroną i już od lat 80. XX w. ich liczebność systematycznie wzrasta.

Bieliki mylnie nazywane są orłami, choć oba gatunki należą do rodziny jastrzębiowatych.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 82

Bocian biały

łac. *Ciconia ciconia*

13

Pokarm: poluje na norniki, myszy, krety, węże i jaszczurki, rzadziej na ryby i pisklęta innych ptaków; dużą część diety stanowią także owady, zwłaszcza pasikoniki, szarańcze i chrząszcze; wbrew powszechnej opinii na żaby poluje rzadko

Występowanie: gniazduje w Europie, zachodniej Azji i południowej Afryce; zimuje w środkowej i południowej Afryce

Długość ciała: 95–100 cm

Rozpiętość skrzydeł: 170–220 cm

Masa ciała: 2,5–4,4 kg

W Polsce gnieździ się prawie 45 tys. par bociana białego, natomiast światowa populacja liczy ok. 200 tys., co pokazuje, jak dobre warunki dla bociana są na terenie naszego kraju. Bociany lecące z Afryki do Polski mają do pokonania 8 000 km i zajmuje im to od 2 do 3 miesięcy. Po przylocie do Afryki młode ptaki pozostają tam do 4 roku życia.

Przeloty bocianów na zimowiska odbywają się dwiema trasami. Populacja z Europy Zachodniej przelatuje do Afryki przez Cieśninę Gibraltarską, natomiast ptaki z Polski i terenów wysuniętych na wschód i południe lecą przez Bosfor. Przyłot bocianów do Polski symbolizuje budzenie się przyrody do życia.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Bończak, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 84

Bocian czarny *łac. Ciconia nigra*

13

Pokarm: najchętniej wylawia zdobycz z wody lub błota, głównie ryby i żaby, ale również owady wodne, pijawki, gady i gryzonie

Występowanie: środkowa i wschodnia Europa, Azja Mniejsza i Bliski Wschód, Azja Południowa i Wschodnia od Sachalinu po Półwysep Koreański; niewielkie populacje żyją w Republice Malawi i RPA, a także w Hiszpanii; zimę spędzają we wschodniej lub południowej Afryce, a populacje azjatyckie w Pakistanie, Indiach i wschodnich Chinach

Długość ciała: 90–105 cm

Rozpiętość skrzydeł: 175–200 cm

Masa ciała: ok. 3 kg

19

To ptak bardzo płochliwy i skryty, który przez wieki był prześladowany przez ludzi. Wierzą, że zwiastuje nieszczęście. Bociany czarne najchętniej gniazdują w miejscach odludnych, zwykle są to stare lasy przeplatane mokradłami i rzekami.

Gatunek ten dużo częściej poluje na żaby i ryby, niż bocian biały, który żabami odżywia się sporadycznie i najczęściej na przedwiośniu, zaraz po przylocie z Afryki, kiedy nie ma innego pokarmu. Bocian czarny do Polski przylatuje w kwietniu, a odlatuje 2 tygodnie później od bociana białego, zazwyczaj pod koniec sierpnia.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 90

Gęgawa

łac. *Anser anser*

6

Pokarm: wyłącznie roślinny: delikatne liście i pędy, szczególnie traw; chętnie zjadają nasiona, kłaczka oraz soczyste korzenie różnych gatunków roślin dzikich i uprawnych

Występowanie: zamieszkują Eurazję, zimują w basenie Morza Śródziemnego oraz w południowej i środkowej Azji; ptaki z Wysp Brytyjskich nie migrują

Długość ciała: 75–90 cm

Rozpiętość skrzydeł: 150–180 cm

Masa ciała: 2,5–4,1 kg

Gęgawa jest jedynym gatunkiem gęsi gniazdującym w Polsce. Ptaki obu płci ubarwione są jednakowo. Ciekawostką jest fakt, że gęgawa jest przodkiem gęsi domowej. Jeszcze przed II wojną światową w Polsce ludzie na wsiach podbierali gęgawom jajka do jedzenia lub podkładali gęsiom już udomowionym. Po zakończeniu wojny, kiedy panował głód, gęgawy przetrwały tylko w miejscach niedostępnych dla ludzi.

Są to bardzo rodzinne ptaki, łączą się w pary na całe życie. Podczas przelotów na zimowiska łączą się w bardzo duże stada, utrzymując w ten sposób kontakt ze swoim rodzeństwem i dziećmi z poprzednich sezonów lęgowych.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 176

Gęś kielecka

łac. *Anser domestica*

12

Pokarm: zielonka (szpinak, pokrzywa, lucerna, sałata), ziarna zbóż, marchew

Występowanie: Polska

Długość ciała: 81–96 cm

Rozpiętość skrzydeł: 165–183 cm

Masa ciała: samiec 4–4,25 kg; samica 3,4–3,6 kg

21

Gęś domowa rasy kieleckiej to rodzima rasa gęsi charakteryzująca się białym upierzeniem, o pomarańczowo-czerwonych łapach i dziobie. Jest bardzo odporna na niekorzystne warunki środowiska. Wykazuje niskie otluszczenie ciała oraz dobre umięśnienie.

Dobrze radzi sobie pod względem reprodukcyjnym. Samice są lżejsze od samców i ważą ok. 3,5 kg. Masa ciała gąsiorów dochodzi nawet do ponad 4 kg. Gęś kielecka słynie ze smacznego mięsa.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 98

Gil

1

łac. *Pyrrhula pyrrhula*

Pokarm: nasiona drzew i krzewów leśnych, np. dzikiej róży; chętnie wydłubuje pestki z owoców jarzębiny; wiosną odżywia się pączkami drzew, młodymi pędami, chętnie zjada nasiona (skrzydlaki) klonu; w odróżnieniu od drożdów i pokrzewek nie interesuje się mięsistą częścią owoców, ale ukrytymi w nich nasionami

Występowanie: północna Europa i Azja, aż po Kamczatkę i Japonię; poza tym spotkać go można w północnej Turcji i Iranie

Długość ciała: ok. 17 cm

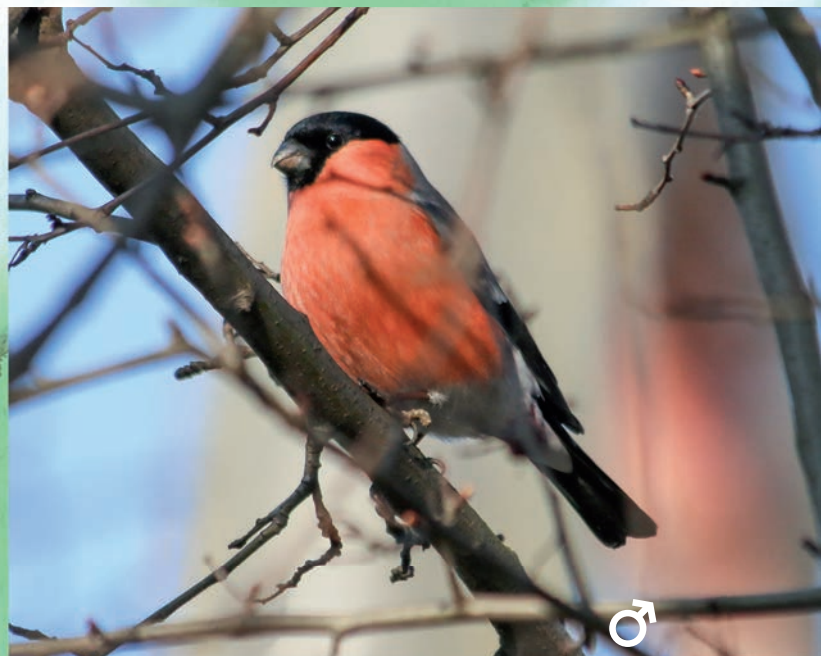
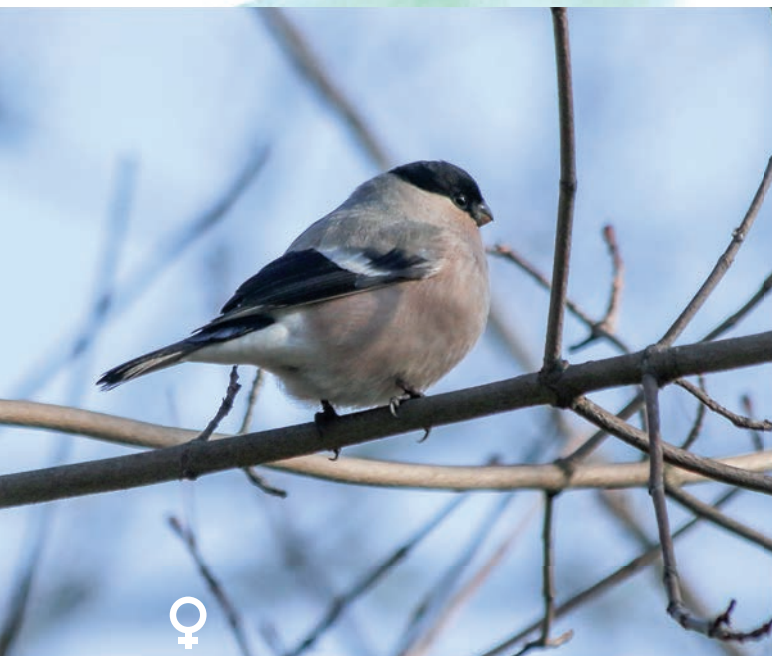
Rozpiętość skrzydeł: ok. 27 cm

Masa ciała: ok. 0,025 kg

Gile najłatwiej obserwować w okresie jesienno-zimowym, kiedy to możemy je spotkać bliżej człowieka: w parkach, ogrodach i blisko karmników. Jak już z drzew spadną liście, ognistoczerwone samce widać z daleka. Zupełnie inaczej zachowują się w okresie lęgowym – zaszywiają się głęboko w lesie, unikając ludzi. Są wtedy bardzo skryte i ciche.

Gatunek ten wyprowadza nawet dwa lęgi w ciągu roku. Samica składa 4-5 jaj, które przez ok. 2 tygodnie sama wysiaduje; w tym czasie karmiona jest przez samca. W populacji tego gatunku przeważają samce, jest ich dwa razy więcej. Przyczyny tego zjawiska nie są jednak znane. Gile na wolności dożywają 15 lat, natomiast w niewoli – 19 lat.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 100

Głuszec

łac. *Tetrao urogallus*

33

Pokarm: pędy roślin, mrówki i ich larwy, drobne owady, pajęczaki i inne bezkręgowce, małe jaszczurki i gryzonie, owoce runa leśnego; zimą igły sosen, jodeł lub świerków

Występowanie: od Pirenejów i Gór Dynarskich po północno-zachodnią Mongolię (rejon Bajkału); w Polsce nieliczne populacje występują jeszcze w Puszczy Augustowskiej, Karpatach Zachodnich, Karkonoszach i Lasach Janowskich

Długość ciała: samiec 80–115 cm; samica 54–63 cm

Rozpiętość skrzydeł: samiec 120–145 cm; samica 96–104 cm

Masa ciała: samiec 3,9–6,5 kg; samica 1,7–2,5 kg

23

W Polsce ten majestatyczny gatunek niestety w szybkim tempie zanika. Nieliczne populacje występują jeszcze w Puszczy Augustowskiej, Puszczy Solskiej, Karpatach Zachodnich, Borach Dolnośląskich i Lasach Janowskich. Łącznie populacja głuszca w naszym kraju liczy ok. 630 sztuk.

Od wielu lat prowadzony jest program restytucji głuszca w Polsce, ale trzeba pamiętać, że samo wsiedlanie ptaków niewiele pomoże. Do bardzo ważnych działań należy poprawa i dostosowanie siedlisk (m. in. modyfikacja prowadzenia gospodarki leśnej), zmniejszenie populacji drapieżników oraz edukacja.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 180

Kaczka pomniejszona

łac. *Anas platyrhynchos f. domestica*

12

Pokarm: marchew, buraki, ziarna zbóż, zielonka

Występowanie: Polska

Długość ciała: 51–67 cm

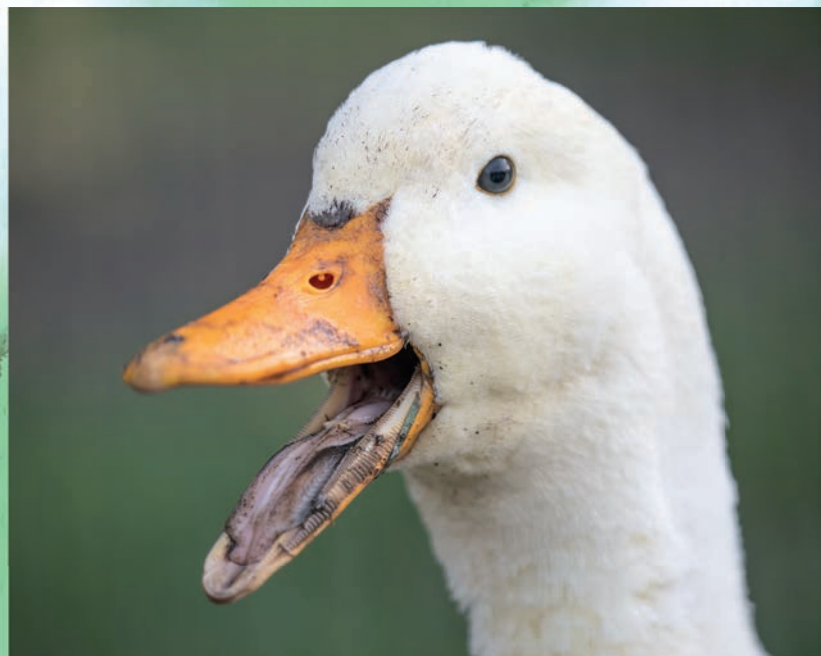
Rozpiętość skrzydeł: do 101 cm

Masa ciała: samiec 1,6–1,75 kg; samica ok. 1,45 kg

Kaczka domowa rasy pomniejszonej to polska odmiana wyhodowana w latach 70. XX w. Początki tworzenia nowej rasy ograniczały się do krzyżowania dzikich kaczek krzyżówek, a następnie otrzymaną populację rozmnażano z kaczką rasy pekin o niższej masie ciała. W efekcie otrzymano kaczki o białym upierzeniu z łapami pomarańczowymi, których dziób może przyjmować barwę różową lub pomarańczową.

Rasa ta należy do mniejszych, z dobrze zaznaczonymi cechami mięsnyymi.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łużyński, A. Bończak, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 114

Kobuz

łac. *Falco subbuteo*

31

Pokarm: głównie drobne ptaki oraz większe owady (ważki, chrząszcze, szarańcze, termity); niekiedy poluje na niewielkie nietoperze

Występowanie: Europa (poza północną częścią i terenami góorskimi); na wschód docierają aż do Chin i nad Pacyfik; zimują głównie w Afryce środkowej i południowej; populacja azjatycka zimę spędza w południowych Chinach, północnej Mjanmie, Laosie i Wietnamie

Długość ciała: 30–40 cm

Rozpiętość skrzydeł: 75–85 cm

Masa ciała: 0,19–0,25 kg

25

Kobuz jest ptakiem z rodziny sokołowatych. Poluje na inne ptaki w locie; jest bardzo szybki i zwinny. To jeden z najsprawniej latających ptaków: jest w stanie upolować nawet jerzyka. Oprócz niego potrafi to zrobić jeszcze tylko samiec sokoła wędrownego.

Kobuzy do Polski przylatują od połowy kwietnia, a odlatują od sierpnia do października, podążając za drobnymi ptakami wędrownymi, na które polują. Niestety wraz ze spadkiem liczebności drobnych ptaków w Europie, wyraźnie zmniejsza się również populacja kobuza. Liczebność tego gatunku w kraju szacuje się na 1500–2000 par.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 184

Koza karpacka

łac. *Capra hircus hircus*

9

Pokarm: zielonka, siano, marchew, owies

Występowanie: Polska

Długość ciąży: ok. 150 dni

Wysokość w kłębie: samiec 55–60 cm; samica 45–55 cm

Masa ciała: samiec 45–50 kg; samica 40–45 kg

Koza domowa rasy karpackiej to koza wyhodowana w południowo-wschodniej Europie, jako źródło mięsa i mleka. Uznawana jest za rodzimą rasę kóz. Charakteryzuje się białym umaszczeniem i rogami skręconymi zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Wykazuje dużą odporność na warunki środowiskowe i nie jest wymagająca żywieniowo.

Młode kozy tej rasy osiągają dojrzałość płciową w pierwszym roku życia. Jeśli ich masa ciała jest odpowiednio wysoka, mogą już wtedy posiadać potomstwo. W okresie karmienia koza daje nawet 500 kg mleka.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 186

Koza sandomierska

łac. *Capra hircus hircus*

9

Pokarm: zielonka, siano, marchew, owies

Występowanie: Polska

Długość ciąży: ok. 150 dni

Wysokość w kłębie: samiec 70–75 cm; samica 64–68 cm

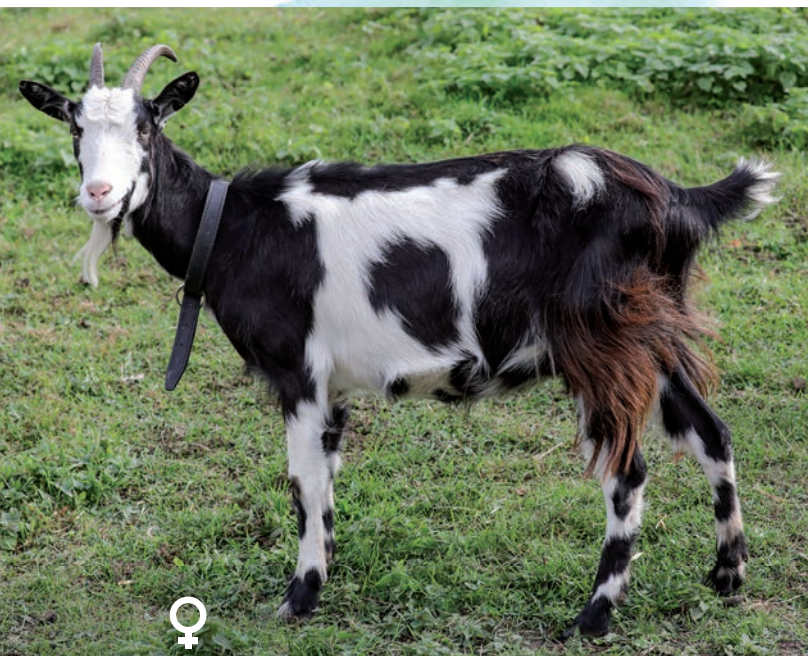
Masa ciała: samiec ok. 65 kg; samica ok. 60 kg

27

Koza domowa rasy sandomierskiej to rodzima rasa wywodząca się z Niziny Nadwiślańskiej w rejonie ujścia rzeki San do Wisły, w pobliżu Sandomierza. Z czasem straciła na popularności względem ras o wyższej produktywności. Była bliska wymarcia, lecz na szczęście została objęta programem ochronnym. Występuje w umaszczeniu dwu- lub trójbarwnym.

Koza sandomierska jest mało wybredna pokarmowo, odporna na choroby oraz wysokoplenna. Smak mleka od kozy sandomierskiej nie przypomina typowego mleka koziego. Podczas laktacji (250–270 dni) samica może dawać średnio 462–523 kg mleka, czyli ok. 1,8 kg dziennie.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 116

Krasza

15

łac. *Coracias garrulus*

Pokarm: chrząszcze, świerszcze, szarańczaki, żuki gnojowe, dżdżownice, żaby, jaszczurki, małe węże i młode ptaki

Występowanie: środkowa, wschodnia i południowa Europa oraz północno-zachodni pas wybrzeża Afryki; zimuje głównie w Afryce na południe od równika; w Polsce występuje we wschodniej części kraju: głównie na Podlasiu, Roztoczu, Kielecczyźnie, Równinie Kurpiowskiej i Mazurskiej

Długość ciała: 31–35 cm

Rozpiętość skrzydeł: 62–72 cm

Masa ciała: 0,12–0,15 kg

W Polsce krasza są już na granicy wymarcia; ostatnie pary gnieźdzą się na Równinie Kurpiowskiej. Przylatują w kwietniu lub maju, a odlatują od sierpnia do września.

Około 20–30 lat temu krasza zasiedlała znaczny obszar naszego kraju, dziś całkowicie zniknęła z części zachodniej, a z roku na rok wzrasta ryzyko całkowitego wymarcia na terenie Polski. Przyczyn dopatruje się w zmianie krajobrazu rolniczego, likwidacji zadrzewień śródpolnych, wycinaniu starych dziuplastych drzew oraz stosowaniu na dużą skalę środków ochrony roślin, które w znacznej części zabijają duże owady, którymi krasza najchętniej się żywi.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łabuzińska, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 192

Królik popielniański

12

łac. *Oryctolagus cuniculus f. domesticus*

Pokarm: siano, zielonka, gałązki drzew owocowych, warzywa, owoce, nasiona

Występowanie: Polska

Długość ciąży: 28–32 dni

Długość życia: 6–8 lat

Masa ciała: 3,5–5 kg

29

Rodzima rasa królika domowego, nad którą pracowano w Zakładzie Doświadczalnym Polskiej Akademii Nauk w Popielnie. To właśnie stąd wywodzi się nazwa tej rasy.

Okrywa włosowa tych królików jest biała, co osiągnięto dzięki krzyżowaniu osobników albinotycznych (pozbawionych barwnika) i surowym warunkom chowu. Wzorzec oceny rasy został zatwierdzony w 1989 r.

Króliki popielniańskie uznaje się za rasę o liczebnych miotach (7–8 młodych).

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 188

Krowa biało-grzbieta

łac. *Bos taurus taurus*

9

Pokarm: trawa, łądygi, zielone części roślin, siano

Występowanie: Polska

Długość ciąży: ok. 280 dni

Wysokość w kłębie: 125–140 cm

Masa ciała: 600–800 kg

Bydło domowe rasy biało-grzbietej charakteryzuje się proporcjonalną budową ciała o dobrym umięśnieniu. Wysokość w kłębie dochodzi do 130 cm u krowy i 140 cm u byka.

Nazwa rasy pochodzi od specyficznego, niejednolitego umaszczenia z białą pręgą wzdłuż grzbietu, rozszerzającą się ku tyłowi ciała. U rasy biało-grzbietej głowa jest również dwubarwna, z jasnym czołem i ciemną śluzawicą (częścią górnej wargi).

Krowa tej rasy podczas całej laktacji daje ok. 4 000 kg mleka o 3,8–4% zawartości tłuszczu.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łabuzińska, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 118

Kruk

fac. Corvus corax

32

Pokarm: kruki są wszystkożerne; zjadają owady, dżdżownice, płazy, gady, małe ssaki, pisklęta, jaja ptasie oraz różne odpady spożywcze; dietę uzupełniają nasiona, żołądź i owoce; jeśli decydują się na polowanie, to wybierają osobniki osłabione lub chore; jesienią i zimą żywią się głównie padliną

Występowanie: półkula północna, znaczna część Eurazji, Ameryka Północna i Środkowa, północna Afryka

Długość ciała: 55–65 cm

Rozpiętość skrzydeł: 115–130 cm

Masa ciała: 0,8–1,63 kg

31

Kruki są jednymi z najbardziej inteligentnych ptaków. Potrafią używać narzędzi, takich jak patyczki, druciki – często do wyciągania pokarmu z trudno dostępnych miejsc. Są również w stanie naśladować mowę ludzką. W Polsce do końca XIX w. były prawie całkowicie wytępione, strzelano do nich jeszcze w latach 70. ubiegłego wieku. Od tego czasu liczba kruków systematycznie rośnie, a tam, gdzie mają regularny dostęp do jedzenia (np. wysypiska śmieci) jest ich na tyle dużo, że stanowią problem dla innych gatunków ptaków, wyjadając im m.in. jajka i pisklęta z gniazd. Poza tym kruki odżywiają się głównie padliną, pełniąc tym samym rolę sanitariuszy w środowisku; ograniczają rozprzestrzenianie się ewentualnych chorób.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 196

Kura czubotka polska brodata miniaturowa

łac. Gallus gallus domesticus

12

Pokarm: ziarno, marchew, cebula, jabłka, zielonka, twaróg

Występowanie: rozpowszechniona w Europie

Masa jaja: 30 g

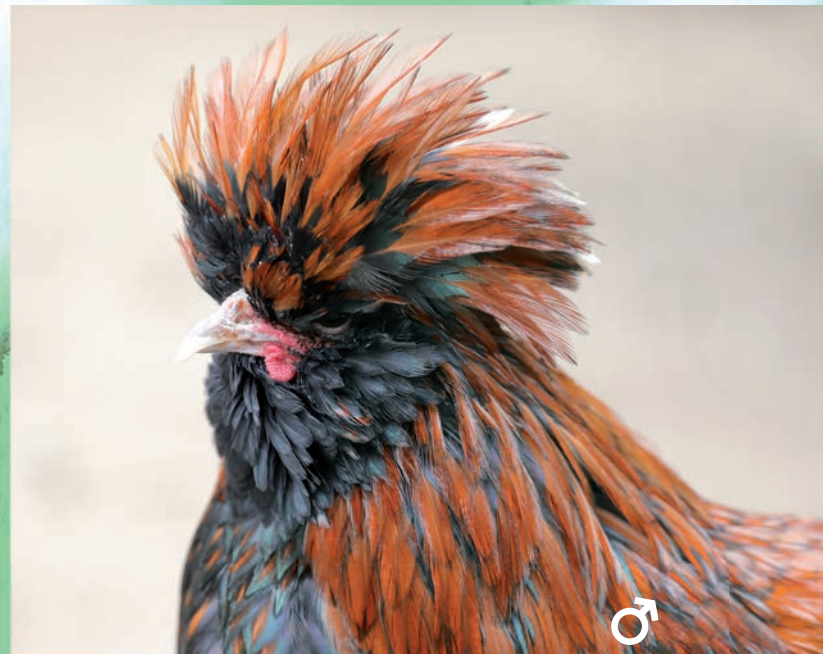
Nieśność: ok. 100 jaj rocznie

Masa ciała: kogut 0,9 kg; kura 0,8 kg

Rodzima rasa kur o delikatnej budowie, hodowana głównie dla celów ozdobnych. Ich cechą rozpoznawczą jest okrągły czub z piór zamiast klasycznego grzebienia oraz pełna broda.

Upierzenie głowy często zasłania im widok, przez co stają się płochliwe i sprawiają wrażenie nieśmiały. Przez lata nazywane były kurami czubatymi „polskimi” – do czasu kongresu hodowców drobiu w Dreźnie w 1869 r., podczas którego wszystkie czubátky mające wąsy i brodę zostały nazwane padewskimi, ponieważ Polska jako kraj wówczas nie istniała.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 200

Kura zielononóżka kuropatwiana

łac. *Gallus gallus domesticus*

12

Pokarm: zielonka, buraki pastewne i cukrowe, marchew, ziarna zbóż, otręby pszenne i owsiane

Występowanie: rozpowszechniona w Europie

Masa jaja: 55–58 g

Nieśność: 140–180 jaj rocznie

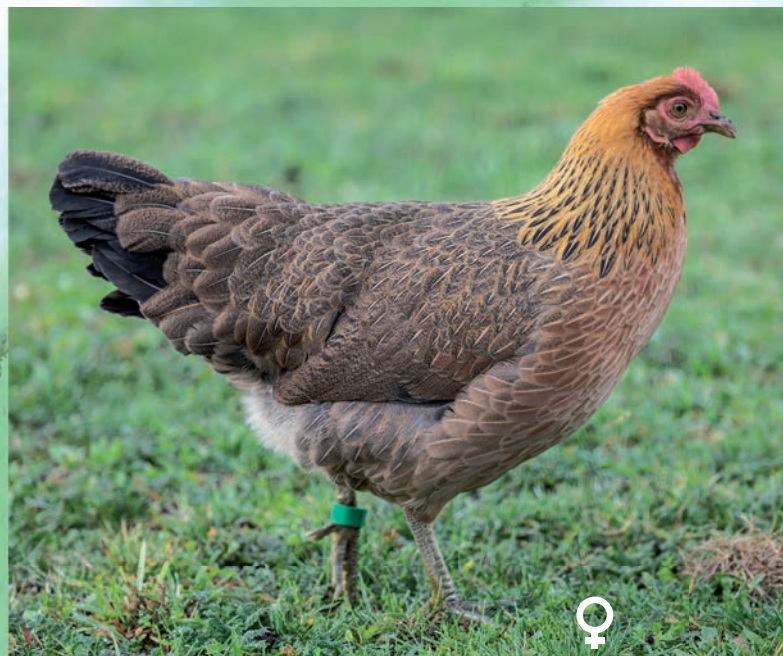
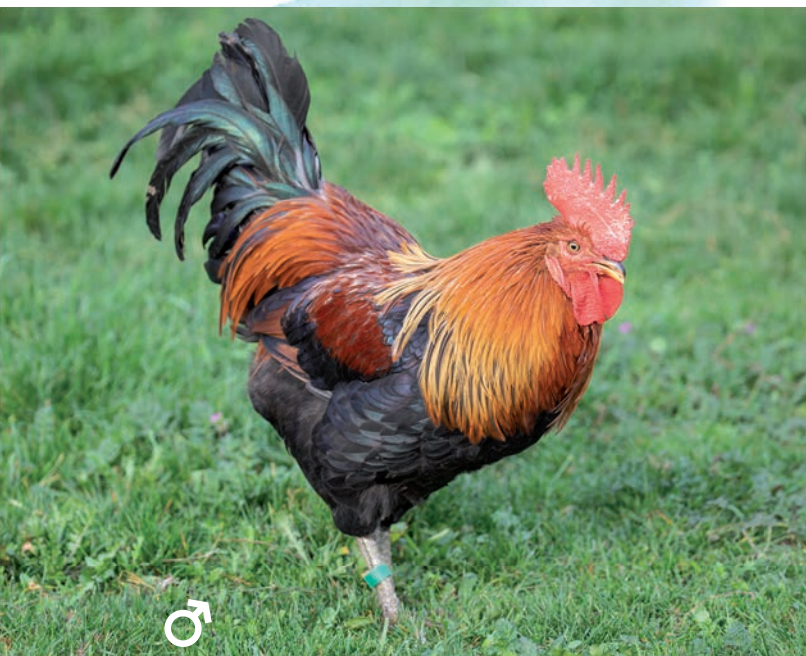
Masa ciała: kogut 2,2–2,7 kg; kura 1,8–2,3 kg

33

Polska rasa kur wyhodowana na przełomie XIX i XX w. Zielononóżka uznawana za najbardziej podobną do dzikiego przodka kury domowej, czyli kura bankiwa.

Wzorzec rasy został ustalony w 1923 r. Kogut zasadniczo różni się od kury: jest znacznie barwniej upierzony. Jaja zielononóżki mają do 30% mniej cholesterolu niż jaja kur innych ras. Rasa ta nie nadaje się do chowu masowego ze względu na pojawiające się szkodliwe zachowania osobników, np. kanibalizm. Najkorzystniej jest hodować stada do 50 osobników.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 124

Kuropatwa *łac. Perdix perdix*

15

Pokarm: nasiona, owady w różnych stadiach rozwoju, liście

Występowanie: rozległy obszar umiarkowanej strefy klimatycznej od środkowej Europy po południowo-zachodnią Syberię i Chiny

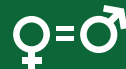
Długość ciała: 28–32 cm

Rozpiętość skrzydeł: 45–50 cm

Masa ciała: 0,3–0,45 kg

Kuropatwy występują najczęściej na terenach rolnych z miedzami i remizami śródpolnymi, ale chętnie zajmują też łąki i ugory z wyższą roślinnością. Prowadzą osiadły i naziemny tryb życia. Poza sezonem lęgowym trzymają się w większych stadach, natomiast wiosną podczas toków łączą się w pary i bronią swojego terytorium.

Niestety, polska populacja kuropatwy z roku na rok wyraźnie spada. Zmiana krajobrazu rolniczego, brak miedz i monokultury spowodowały, że ptaki te utraciły większość swoich miejsc lęgowych. Duża populacja lisa ma również znaczący wpływ na zmniejszającą się liczebność kuropatwy.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 126

Łabędź niemy

łac. *Cygnus olor*

36

Pokarm: w 95% rośliny wodne, trawy, zboża oraz w 5% pokarm pochodzenia zwierzęcego (larwy owadów, plankton, skrzek, ikra)

Występowanie: Wyspy Brytyjskie, centralna i północna Europa, południowy Iran, basen Morza Kaspijskiego i wyspowo-nizinne regiony Azji, aż do Chin; introdukowany w RPA, Japonii, USA, południowo-zachodniej Australii i Nowej Zelandii; w Polsce zamieszkuje cały niżowy teren kraju

Długość ciała: 125–170 cm

Rozpiętość skrzydeł: 200–240 cm

Masa ciała: 8–16 kg

35

Łabędź niemy jest największym gatunkiem ptaka występującym w Polsce, oraz drugim najcięższym ptakiem latającym na świecie (zaraz po dropiu olbrzymim). Rekordzista znaleziony w Polsce ważył 22,5 kg. Łabędzie są ptakami monogamicznymi – łączą się w pary na całe życie. Na początku XX w. w Polsce łabędź niemy był ptakiem skrajnie nielicznym i został objęty ochroną. Dopiero od lat 70. XX w. sytuacja zaczęła się poprawiać. Obecnie w naszym kraju żyje ok. 6000 par tego gatunku.

Łabędzi nie należy dokarmiać chlebem, ponieważ nie dostarcza on odpowiednich wartości odżywczych, szybko pleśnieje, a także zawiera sól, która zaburza gospodarkę wodną w organizmie.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 204

Owca olkuska *łac. Ovis aries*

10

Pokarm: zielonka, siano, rośliny łąkowe

Występowanie: Polska

Długość ciąży: ok. 150 dni

Wysokość w kłębie: tryk 70–72 cm; maciorka 65–68 cm

Masa ciała: tryk ok. 45 kg; maciorka ok. 40 kg

Owca domowa rasy olkuskiej została wyhodowana w okolicach Olkusza. Jest to rasa rodzima. Powstała w wyniku krzyżowania owiec rasy pomorskiej z fryzyjską i holsztyńską.

Jest to owca długowiełnistą, charakteryzująca się wysoką plennością; nawet do 6 jagniąt w jednym miocie. Owca olkuska ma słaby instynkt stadny i lepiej radzi sobie w małych grupach. Jej umaszczenie jest białe z jednolitą wełną.

Dojrzałość płciową osiąga ok. 10 miesięcy życia.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 206

Owca wrzosówka *łac. Ovis aries*

10

Pokarm: zielonka, siano, rośliny łąkowe

Występowanie: Polska

Długość ciąży: ok. 150 dni

Wysokość w kłębie: ok. 60–70 cm

Masa ciała: tryk ok. 45–55 kg; maciorka 35–42 kg

37

Owca domowa rasy wrzosówka to rdzenna rasa owcy drobniejsza od olkuskiej. Jej średnia masa ciała osiąga wartości o ok. 5 kg niższe niż u owcy olkuskiej.

Podstawowe umaszczenie wrzosówki jest siwe. Jej głowa, nogi i ogon nie są okryte wełną, a jedynie ciemną sierścią. Osobniki tej rasy wcześniej dojrzewają płciowo, bo już w 6–7 miesiącu życia.

Plenność wrzosówki wynosi ok. 140%.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

s. 140

Płomykówka

łac. *Tyto alba*

31

Pokarm: norniki, myszy, ryjówki, małe ptaki, płazy, ćmy

Występowanie: Europa, południowa Azja, środkowo-południowa Ameryka, środkowo-południowa Afryka, Australia

Długość ciała: 33–40 cm

Rozpiętość skrzydeł: 80–95 cm

Masa ciała: 0,28–0,45 kg

To jedyny gatunek sowy występujący na wszystkich kontynentach, za wyjątkiem Antarktydy. Płomykówka jest silnie związana z człowiekiem: gniazduje głównie w zabudowaniach; najczęściej na strychach, w wieżach kościelnych i stodołach. Spowodowane jest to głównie tym, że poluje prawie wyłącznie na gryzonie.

Ze względu na nieustającą modernizację, uszczelnianie domów i budynków gospodarczych, zamykane są otwory wlotowe. Przez to płomykówka z roku na rok traci miejsca lęgowe i jest jej coraz mniej. Niewątpliwie jest to jedna z najładniejszych sów, która przyciąga uwagę szczególnie szlarą w kształcie serca i pięknymi pastelowymi kolorami.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 142

Podgorzałka łac. *Aythya nyroca*

13

Pokarm: bulwy, korzenie, pędy roślin wodnych i traw, nasiona, owady, drobne bezkręgowce wodne, ryby i płazy

Występowanie: gniazduje w rozproszeniu od Europy Zachodniej po zachodnią Mongolię oraz od Libii do Pakistanu; zimują w rejonie Morza Śródziemnego, dolinie Nilu i na Morzu Kaspijskim; w Polsce najczęściej występuje na południowym wschodzie i na zachodzie

Długość ciała: 38–42 cm

Rozpiętość skrzydeł: 60–67 cm

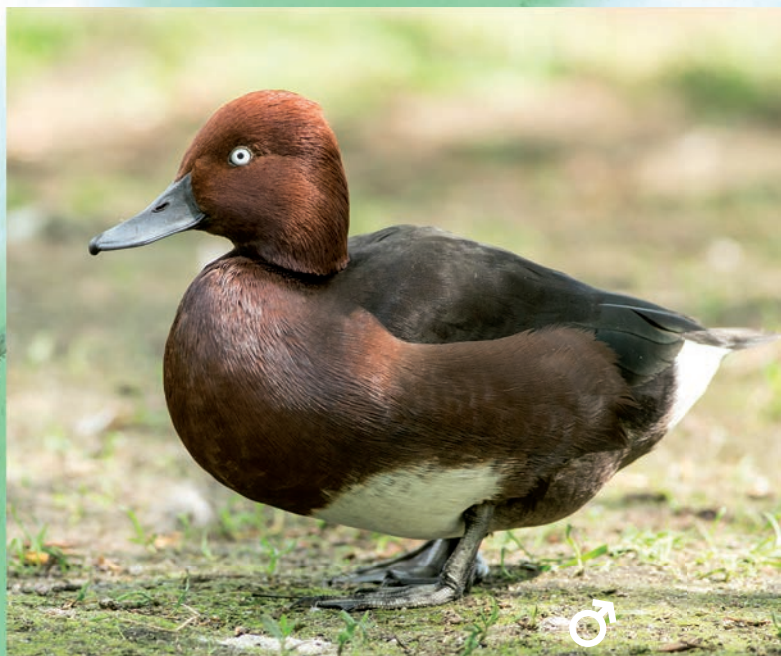
Masa ciała: 0,45–0,65 kg

39

Gatunek ten występował bardzo licznie w Polsce w latach 40. XX w. Niestety obecnie wymaga ścisłej ochrony. Populacja lęgowa jest niewielka; w całym kraju wynosi 70–100 par. W ostatnich latach podjęto próby reintrodukcji tego gatunku. Kaczki te odlatują na zimowiska od września do listopada, a wracają pod koniec marca lub na początku kwietnia.

Pojedyncze pary gniazdują w dużych odległościach od siebie. Jest to ptak dość skryty i ostrożny. Podgorzałki zwykle zamieszkują eutroficzne jeziora (o głębokości poniżej 1 m, z bujnie rozwiniętą roślinnością), wyspy, stawy i mokradła.

tekst: A. Łużyński, korekta: I. Skrypin, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 144

Pójdźka

łac. *Athene noctua*

31

Pokarm: głównie owady (chrząszcze, ćmy, szarańczaki), dżdżownice oraz niewielkie gryzonie; rzadziej drobne ptaki lub płazy

Występowanie: Europa (poza Półwyspem Skandynawskim i północną Rosją), Afryka Północna (włącznie z Saharą); Bliski Wschód i środkowa Azja, aż po Koreę; reintrodukowana w Wielkiej Brytanii i na nowozelandzkiej Wyspie Południowej

Długość ciała: ok. 23–25 cm

Rozpiętość skrzydeł: ok. 54–58 cm

Masa ciała: samiec ok. 0,16–0,18 kg; samica ok. 0,16–0,2 kg

Łacińska nazwa pójdźki pochodzi od greckiej bogini mądrości i literatury Ateny. Jej głos to przeraźliwe wysokie „krzyki”, kojarzone ze słowem „póóójdź”. W Polsce liczebność pójdźki wyraźnie spada. Odpowiedzialna jest za to chemizacja rolnictwa, zmniejszająca się liczba miejsc lęgowych, kuny oraz wążsające się koty. Dawniej spotykana była jedynie na terenach wiejskich, dziś można ją spotkać również na obrzeżach miast.

Prowadzi osiadły tryb życia; gnieździ się w starych drzewach, szczególnie owocowych, chętnie zasiedla również stare głowiaste wierzby oraz opuszczone zabudowania. Jest aktywna zarówno w dzień, jak i w noc. Za dnia chodzi po ziemi i poluje na chrząszcze, szarańcze i dżdżownice; w nocy zaś – na mniejsze gryzonie.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 146

Puchacz łac. *Bubo bubo*

35

Pokarm: głównie szczury, myszy, króliki, zające, krety, gołębie, krukowate, ptaki wodne, młode lisy, a także sarny

Występowanie: zasiedla lasy i góry umiarkowanej strefy klimatycznej Eurazji (bez Wysp Brytyjskich i północy Francji); występuje w rozproszeniu i nielicznie; w Polsce głównie na północy i południu

Długość ciała: 60–75 cm

Rozpiętość skrzydeł: 160–180 cm

Masa ciała: samiec 1,5–2,5 kg; samica 1,75–4 kg

41

Sowa, której nie sposób pomylić z żadną inną ze względu na jej charakterystyczne „uszy”, a właściwie pęki piór na głowie, które może unosić, na przykład gdy czuje się zagrożona. Pod względem wielkości jest europejską rekordzistką; bywa także uznawana za największą sowę świata, z rozmiarami porównywalnymi do puchacza japońskiego.

Samice mogą ważyć nawet 4 kg, a samce – nie więcej niż 2,8 kg. Oczy puchacza zwyczajnego są duże z pomarańczową tęczówką. Ciekawe są gody puchaczy, które zaczynają się już w grudniu, a w lutym samica składa od 2 do 4 jaj.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łużyński, A. Bończak, rysunki: Mergus D. Kilion

s. 148

Puszczyk mszarny

łac. *Strix nebulosa*

35

Pokarm: gryzonie, przede wszystkim norniki; sporadycznie chwytą również drobne ptaki

Występowanie: północny wschód Eurazji oraz Ameryka Północna

Długość ciała: 65–70 cm

Rozpiętość skrzydeł: 134–158 cm

Masa ciała: samiec 0,5–1,1 kg; samica 0,7–1,9 kg

Sowa z charakterystyczną dużą, krągłą głową z silnie zaznaczoną szlarą – czyli sztywnymi, koncentrycznie ułożonymi piórami wokół oczu i dzioba, imitującymi twarz z jaśniejszymi brwiami i wąsami. Żółty dziób i tęczówka oka ułatwiają rozpoznawanie puszczyka mszarnego w terenie, często podczas dnia, gdyż puszczyk prowadzi częściowo dzienny tryb życia.

W naturze żyje najczęściej kilkanaście lat, a w niewoli może dożyć nawet 40 lat.
W Polsce pierwsze lęgi puszczyka mszarnego stwierdzono w 2010 r.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

s. 150

Puszczyk uralski *tac. Strix uralensis*

35

Pokarm: drobne ptaki (także sowy), norniki, żaby i owady

Występowanie: lasy północno-wschodniej Europy i północnej Azji, z wyjątkiem północnych krańców kontynentów; w Europie występują dwa wyspowe siedliska: na południu Alp i na północy Karpat; w Polsce gniazdują w starych lasach Karpat i Tatr, a także w północno-wschodniej części Mazur i w Białowieży

Długość ciała: 50–60 cm

Rozpiętość skrzydeł: 125–130 cm

Masa ciała: samiec 0,5–0,9 kg; samica 0,6–1,3 kg

43

Puszczyk uralski to sowa nocna, której szczyt aktywności przypada na zmierzch i świt. Występuje w dwóch odmianach kolorystycznych: jaśniejszej i ciemniejszej, przy czym ta pierwsza pojawia się częściej.

Szlara i żółty dziób są podobne jak u puszczyka mszarnego, ale oczy wydają się kompletnie czarne. Samice są cięższe i mogą ważyć do 1,5 kg, samce zaś nie osiągają nawet 1 kg masy ciała. Cechą wyróżniającą je od innych sów jest dobrze widoczny w locie ogon z prążkowanymi sterówkami.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łabuzińska, A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Killion

Żubr europejski

łac. *Bos bonasus*

42

Pokarm: 70–90% pokarmu stanowią rośliny zielne i trawy, poza tym kora oraz pędy niektórych drzew i krzewów (zwłaszcza dąb, jesion i grab); zimą zjadają żołędzie

Występowanie: Puszcza Białowieska (Polska i Białoruś), Kaukaz (Rosja) i Karpaty (Polska, Rumunia, Słowacja i Ukraina)

Długość ciąży: średnio 264 dni (ok. 9 miesięcy)

Wysokość w kłębie: samiec średnio 172 cm (maks. 188 cm); samica średnio 152 cm

Masa ciała: samiec średnio 700 kg (min. 440, maks. 920 kg);

samica średnio 420–460 kg (min. 320, maks. 640 kg)

Najcięższy europejski dziki ssak lądowy, który wyginął na większości swojego terytorium, pozostawiając szczątkowe populacje na terenie Europy. Ostatnie sztuki żubrów ocalone w ogrodach zoologicznych zdołały uchronić gatunek przed całkowitym wymarciem.

Samiec żubra jest znacząco cięższy od samicy i osiąga masę nawet 920 kg, podczas gdy samica waży maksymalnie 633 kg. Żubr przeznacza do 80% dnia na żerowanie, zjadając roślinność łąkową, a także pędy i korę drzew i krzewów o łącznej masie do 60 kg na dobę.

Samica w trzecim lub czwartym roku życia rodzi pierwsze młode, które tuż po porodzie waży od 15 do 35 kg.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Bończak (wykonano w ZOO Wrocław), rysunki: Mergus D. Kilian

Wisent

fac. Bos bonasus

European bison

fac. Bos bonasus

Nahrung: zu 70–90% krautige Pflanzen und Gras, außerdem Rinde und Grün von manchen Bäumen und Sträucher (vor allem Eiche, Esche und Hainbuche); im Winter auch Eicheln

Verbreitung: Białowieża-Urwald (Polen und Belarus), Kaukasien (Russland), Karpaten (Polen, Rumänien, Slowakei und die Ukraine)

Schwangerschaftsdauer: durchschnittlich 264 Tage (ca. 9 Monate)

Widerristhöhe: der Bulle – durchschnittlich 172 cm (max. 188 cm), die Kuh – durchschnittlich 152 cm

Körpermasse: der Bulle – durchschnittlich 700 kg (min. 440, max. 920 kg), die Kuh – durchschnittlich 440 kg (min. 320, max. 640 kg)

Der Wisent ist Europas schwerstes wildes Landsäugetier, das auf einem überwiegenden Teil seines ursprünglichen Verbreitungsgebietes ausgestorben ist, mit nur Reliktpopulationen in Europa verbleibend. Es waren die letzten Individuen dieser Gattung in Tierparks, die den Wisent vom kompletten Aussterben bewahrt haben.

Der Bulle ist deutlich schwerer als die Kuh und wiegt bis zu 920 kg. Die Kuh wiegt maximal 633 kg. Der Wisent verbringt bis zu 80% der Tageszeit mit Fressen. Er ernährt sich von Wiesenpflanzen, Pflanzensprossen, sowie Baum- und Strauchrinde; zusammen 60 kg pro Tag.

In ihrem dritten oder vierten Lebensjahr gebärt die Wisentkuh das erste Junge, das 15 bis 35 kg wiegt.

Der Bau des Edukation-Touristenweges "Tierwelt Polens" wurde teilweise mit staatlichen Mitteln "Polski Ład" finanziert, im Rahmen des strategischen Investitionsprogramms.

Food: 70-90% herbaceous plants and grasses, also bark and shoots of certain trees and shrubs (esp. oak, ash and hornbeam), in winter also acorns

Distribution: Białowieża Forest (Poland and Belarus), Caucasus (Russia), Carpathian Mountains (Poland, Romania, Slovakia and Ukraine)

Pregnancy duration: 264 days on average (about 9 months)

Height at withers: bulls – 172 cm on average (max 188 cm), cows – 152 cm on average

Body mass: bulls – 700 kg on average (min 440, max 920 kg), cows – 440 kg on average (min 320, max 640 kg)

It is the heaviest land in Europe, which has died out on the majority of its territory, with only small populations remaining on this continent. The last remaining animals in zoos were the ones that saved the entire species from extinction.

The male is significantly heavier than the female, reaching as much as 920 kg in weight, while females weigh up to 633 kg. European bison spend about 80% of daytime feeding on grassland greenery and plant shoots, as well as tree and shrub bark. They consume as much as 60 kg of food per day.

In her second or third year, the female gives birth to the first calf, which weighs between 15 and 35 kg straight after birth.

The construction of the educational and touristic Trail "Fauna of Poland" has been co-financed from the government fund Polski Ład, Programme of Strategic Investments.

s. 166

Żuraw
łac. *Grus grus*

3

Pokarm: rośliny, nasiona, owady, mięczaki, rzadziej: gryzonie

Występowanie: Skandynawia, północno-wschodnia Europa, azjatycka część środkowej Rosji po Zabajkale i Daleki Wschód, wyspowo Turcja i rejony Kaukazu; populacja europejska zimuje we Francji, na Półwyspie Iberyjskim oraz w północnej i wschodniej Afryce, a azjatycka – na Bliskim Wschodzie, w Indiach i na wschodzie Chin; w Polsce występują na terenie całego kraju z wyjątkiem jego południowej, górzyszej części

Długość ciała: 96–119 cm

Rozpiętość skrzydeł: 180–222 cm

Masa ciała: 4,5–6 kg

47

Duży ptak (większy od bociana) o smukłej sylwetce, ważący od 4,5 do nawet 6 kg. Samce są większe od samic.

Można je dostrzec na niebie dwukrotnie w ciągu roku: podczas wędrówek na zimowiska i w trakcie powrotu, choć coraz więcej żurawi zimuje w Polsce. Lecą w kluczu, wydając charakterystyczne, donośne głosy, zwane klangorem. Umożliwia im to budowa tchawicy w kształcie pętli, która działa jak pudło rezonansowe. Ciekawym widowiskiem jest taniec godowy żurawi, podczas którego para podskakuje i kłania się sobie wzajemnie z rozłożonymi skrzydłami.

tekst: I. Skrypin, korekta: A. Łużyński, zdjęcia: A. Łużyński, rysunki: Mergus D. Kilian

Szlak ptaków

Der Weg der Vögel / Bird Trail

Ogród Zoologiczny w Lubinie. Przewodnik / Zoologischer Garten in Lubin. Der Parkführer / Zoological Garden in Lubin. The Complete Guide

Szlak ptaków

Der Weg der Vögel / Bird Trail

(PL) Największą część inwentarza Ogrodu Zoologicznego w Lubinie stanowią ptaki. Najliczniejsze są bażanty; nie tylko dlatego, że wyróżniają się niezwykłym ubarwieniem, ale również z uwagi na fakt, że jest to jedna z najbardziej narażonych na wymarcie grup ptaków na świecie.

W lubińskim zoo znajduje się największa w kraju, spośród ogrodów zoologicznych, kolekcja bażantów. Idąc Szlakiem ptaków spotkać można również sowy i inne ptaki drapieżne, a także: żurawie, kaczki, gęsi, głuszce, bociany czarne i białe, kulony, kraski, łabędzie nieme czy papugi.

Na Szlaku ptaków obowiązuje oczywiście zakaz wchodzenia na siatki wolier, zakaz hałasowania, zakaz karmienia i płoszenia ptaków. Długość szlaku wynosi 1500 m.

(DE) Auf dem Weg der Vögel ist es selbstverständlich verboten, auf das Netz der Volieren zu klettern. Lärmen, Füttern und Aufscheuchen der Vögel ist ebenso untersagt. **Der Weg ist 1500 m lang.**

(EN) On the Bird Trail, it is of course not allowed to climb the aviaries or make noise. Feeding or scaring birds is also strictly forbidden. **The total length of the Trail is 1500 m.**

(DE) Den größten Teil des Inventars des Lubiner Zoos stellen Vögel dar. Am zahlreichsten sind Fasane; nicht nur wegen ihrer außergewöhnlichen Färbung, sondern auch, weil sie zu einer der am meisten vom Aussterben bedrohten Vogelgruppen der Welt gehören.

In unserem Zoo findet sich die größte Kollektion von Fasanen aus allen Tiergärten Polens. Wer dem Weg der Vögel folgt, kann auch Eulen und andere Raubvögel begegnen, sowie Kraniche, Enten, Gänse, Auerhühner, Schwarz- und Weißstörche, Tiele, Blauracken, Höckerschwäne und Papageien.

(EN) Birds form the largest part of the Lubin Zoo's inventory. The most numerous are pheasants; not only because their unusual colouring catches the eye, but also due to the fact that they are among the most threatened by extinction bird groups in the world.

Our Park has the biggest collection of pheasants among Polish zoological gardens. Following the Bird Trail, one will also come across owls and other predatory birds, cranes, ducks, geese, wood grouses, black and white storks, stone curlews, European rollers, mute swans and parrots.

po Ogródzie Zoologicznym w Lubinie spaceruje stado wolnożyjących pawi

ein Schwarm frei lebender Pfauen spaziert durch den Lubiner Tiergarten / a flock of free-living peacocks walks around the Lubin Zoological Garden

staw w lubińskim Ogrodzie Zoologicznym zimą
der Teich im Zoologischen Garten in Lubin im Winter / pond in the Lubin Zoo in winter

Argus malajski / Argusfasan / Great argus

łac. *Argusianus argus*, Linnaeus, 1766

(PL) Nazwa tego gatunku pochodzi od stuokiego olbrzyma z mitologii greckiej: Argosa. Ma to związek z rysunkami na piórach, które przypominają oczy. Samce posiadają bardzo długi ogon, w którym najdłuższe są dwie środkowe sterówki.

Tańce godowe argusów należą do najbardziej spektakularnychw ptasim świecie.

Występowanie: Półwysep Malajski, Wietnam, Sumatra, Borneo, południowo-zachodnia Tajlandia

56

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
160–203 cm		72–76 cm
80–100 cm		30–35 cm
2–2,6 kg	♂	♀
	Długość ciała / Körperlänge / body length	
	Długość skrzydła / Flügelänge / wing length	
	Masa ciała / Körpermasse / body mass	

(DE) Sein Name stammt von den Augenflecken auf den Federn: Argus ist in der griechischen Mythologie ein vieläugiger Riese. Das Männchen hat einen sehr langen Schwanz, in dem die zwei Mittel-Handschwinger am längsten sind. Der Paarungstanz der Argusfasanen gehört zu den spektakulärsten in der Vogelwelt.

Vorkommen: Malaiische Halbinsel, Vietnam, Sumatra, Borneo, Südwestthailand

(EN) The name of this species comes from the hundred-eyed giant from Greek mythology, Argus, and is related to the pattern on the feathers that resembles eyes. The male has a very long tail, in which the two middle rectrices are the longest.

Great argus' courtship displays are among the most spectacular in the bird world.

Distribution: Malay Peninsula, Vietnam, Sumatra, Borneo, southwestern Thailand

Bajkałówka / Baikalente / Baikal teal

łac. Sibirionetta formosa, Georgi, 1775

(PL) W Europie oraz Ameryce Północnej pojawia się sporadycznie. Bytuje w okolicach zbiorników wodnych, gniazdując w zagłębieniu, często oddalonym od wody. W okresie godowym dymorfizm płciowy u bajkałówki jest silnie zaznaczony. Samiec posiada upierzenie czarno-kremowo-zielone na głowie, a tułów – w odcieniach brązu, zieleni oraz szarości. Upierzenie samicy, podobnie jak u innych kaczek, jest maskujące w kolorach brązu. Charakterystyczna jasna plamka znajduje się u nasady dzioba.

Występowanie: Syberia, wybrzeże Bajkału; zimuje w Japonii, Korei Południowej oraz w Chinach

58

samiec / Männchen / male

39–43 cm

65–75 cm

0,36–0,52 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

39–43 cm

65–75 cm

0,4–0,5 kg

(DE) In Europa und Nordamerika erscheint diese Ente nur vereinzelt. Sie ist in der Nähe von Gewässer zu finden und nistet in einer Senkung im Boden, oft etwas vom Wasser entfernt. Während der Brutzeit ist der Geschlechtsdimorphismus bei Baikalenten sehr deutlich sichtbar. Das Männchen hat schwarz-cremig-grünes Kopfgefieder, sein Körper ist in verschiedenen Tönen von Braun, Grün und Grau gefärbt. Das Federkleid von dem Weibchen ist, wie bei vielen anderen Enten, in Brauntönen, die als Tarn dienen. Ein charakteristischer weißer Fleck befindet sich an dem Schnabelansatz.

Vorkommen: Sibirien, die Baikal-Küste; Überwinterung in Japan, Südkorea und China

(EN) This duck only appears sporadically in Europe and North America. The Baikal teal tends to stay near water bodies; it nests in shallow holes in the ground, often at a certain distance from water. During the mating season, the sexual dimorphism in this species is quite dramatic. The drake's head is black and crème and green, while its body features shades of brown, green and grey. The plumage of females, like in other ducks, displays a range of brown colouring, making for good camouflage. At the base of the beak, there is a characteristic white spot.

Distribution: Siberia, the Baikal coast; during winter in Japan, South Korea and China

♂

Bambusówka chińska / Chinesisches Bambushuhn / Chinese bamboo partridge

lat. Bambusicola thoracica, Temminck, 1815

15

(PL) U bambusówek płeć jest bardzo trudna do oznaczenia. Jediną cechą charakterystyczną samców są widoczne ostrogi na nogach. Gatunek ten preferuje tereny górzyste, porośnięte gęstą trawą – tam właśnie najchętniej zakłada gniazda, które znajdują się na ziemi. Zimą bambusówki zbierają się w grupy liczące nawet kilkadziesiąt osobników.

Występowanie: południowe i środkowe Chiny, Tajwan

60

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

30–32 cm

ok./ca. 46 cm

0,2–0,34 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügellänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Bei Bambushühnern ist es sehr schwierig, das Geschlecht zu bestimmen. Das einzige charakteristische Merkmal des Männchens ist der erkennbare Sporn am Lauf. Diese Vögel bevorzugen mit dichtem Gras bedeckte Berggebiete – dort bauen sie gerne Nester auf dem Boden. Im Winter versammeln sie sich in Gruppen, die sogar einige Dutzend Individuen zählen können.

Vorkommen: Süd- und Zentralchina, Taiwan

(EN) It is very difficult to determine sex in bamboo partridges. The only characteristic trait of males are visible spurs on their legs. This species is attracted to mountainous areas covered with dense grass, where it builds nests on the ground. In winter, Chinese bamboo partridges gather in groups counting up to several dozen birds.

Distribution: southern and central China, Taiwan

Bażant / Fasan / Common pheasant

fac. Phasianus colchicus, Linnaeus, 1758

(PL) Za miejsce pierwotnego pochodzenia bażanta uważa się tereny współczesnej Gruzji, chociaż występuje na rozległym obszarze Azji. Do Polski przywieziony został w XVI w. Do tej pory jest hodowany i wypuszczany na wolność przez koła łowieckie. Gdyby zaniechano powyższych działań, polska populacja prawdopodobnie wymarłaby.

Występowanie: na wschód od Morza Czarnego, od Kaukazu do Chin; introdukowany w Europie, Ameryce Północnej, na Tasmanii i w Nowej Zelandii

62

samiec / Männchen / male

70–90 cm

25–27 cm

0,75–1,9 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

50–60 cm

21–22 cm

0,6–1,4 kg

(DE) Als Ursprungsort dieses Fasans gilt das Gebiet des gegenwärtigen Georgiens, obwohl er auf vielen Gebieten Asiens vorkommt. Er wurde im 16. Jahrhundert nach Polen gebracht und wird immer noch von Jägervereinen gezüchtet und freigegeben. Wenn die oben genannten Einführungsmaßnahmen aufgegeben würden, würde die polnische Fasanenpopulation wahrscheinlich aussterben.

Vorkommen: östlich des Schwarzen Meeres, vom Kaukasus bis China; eingeführt in Europa und Nordamerika, auf Tasmanien und in Neuseeland

(EN) The common pheasant is thought to originate from the territory of modern Georgia, although it can be found at a very large area in Asia. It was introduced in Poland in the 16th century and it has been continually bred and released into the wild by hunting associations. Should such actions be abandoned, the Polish common pheasant population would most probably die out.

Distribution: east of the Black Sea, from the Caucasus to China; introduced in Europe, North America, Tasmania, and New Zealand

♂

Bażant birmański / Burmafasan / Mrs. Hume's pheasant

łac. Syrmaticus humiae, Hume, 1881

(PL) Zamieszkuje otwarte, suche lasy (głównie dębowe i sosnowe) oraz przerywane zaroślami i trawiastymi polanami rejony górskie do wysokości 3000 m n.p.m. Podobnie jak u wielu gatunków bażantów Azji Wschodniej, jego liczebność ciągle maleje w wyniku utraty siedlisk spowodowanej intensyfikacją rolnictwa. Zagrożeniem są również częste polowania prowadzone przez górskie plemiona, które zamieszkują ten sam obszar.

Występowanie: południowo-zachodnie Chiny, północna Mjanma, Indie, Tajlandia

64

samiec / Männchen / male		Długość ciała / Körperlänge / body length		samica / Weibchen / female
90 cm		Długość skrzydła / Flügellänge / wing length		60 cm
20,5–22,5 cm	♂	Masa ciała / Körpermasse / body mass	♀	20–21 cm
0,97–1,08 kg				0,65–0,85 kg

(DE) Der Burmafasan lebt in offenen, trockenen Wäldern (vor allem Eichen- und Kiefernwälder), sowie auf mit Dickicht und Gras zugewachsenen Berggebieten bis zur Höhe von 3000 m ü.d.M. Wie bei vielen ostasiatischen Fasanenarten, nimmt seine Zahl ständig ab, aufgrund des durch Intensivierung der Landwirtschaft verursachten Verlustes des Lebensraums. Jagd durch Bergstämme, die auf den gleichen Gebieten leben, ist ebenfalls eine Bedrohung.

Vorkommen: Südwestchina, Nordmyanmar, Indien, Thailand

(EN) It inhabits open, dry forests (mainly oak and pine) as well as mountain areas covered with thickets and grassy clearings up to an altitude of 3000 m above sea level. Like many other pheasant species in East Asia, Hume’s pheasant population is decreasing as a result of habitat loss caused by the intensification of agriculture. Frequent hunting by mountain tribes that inhabit the same area is also a threat.

Distribution: southwestern China, northern Myanmar, India, Thailand

♂

Bażant diamentowy / Diamantfasan / Lady Amherst's pheasant

łac. Chrysolophus amherstiae, Leadbeater, 1829

(PL) Jest jednym z najchętniej hodowanych bażantów, ze względu na piękny wygląd i stosunkowo małe wymagania. Gatunek ten zasiedla wysokogórskie lasy, rozległe krzewy i zarośla bambusowe. Żyje w stadach.

W Anglii bażanty diamentowe, które zdołały uciec z hodowli, utworzyły kilka dziczyałych populacji.

Występowanie: Tybet, Chiny, Mjanma

66

samiec / Männchen / male

105–120 cm

20–23 cm

ok./ca. 1,1 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügellänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

60–80 cm

18–20 cm

ok./ca. 0,8 kg

(DE) Aufgrund seines schönen Aussehens und der Anspruchslosigkeit in der Pflege ist der Diamantfasan einer der am meisten gezüchteten Fasane. Er kommt in Hochgebirgswäldern vor, sowie im Buschwerk und Bambusdickichten. Er lebt in Schwärmen.

In England schufen die Diamantfasanen, denen es gelang, der Zucht zu entkommen, einige wilde Populationen.

Vorkommen: Tibet, China, Myanmar

(EN) Due to its beautiful appearance and small needs it is one of the most commonly bred pheasants. The species inhabits high mountain forests, extensive bushes and bamboo thickets. It lives in bouquets.

In England, Lady Amherst's pheasants that have managed to escape from breeding, have formed several feral populations.

Distribution: Tibet, China, Myanmar

♂

Bażant himalajski / Wallichfasan / Cheer pheasant

łac. Catreus wallichii, Hardwicke, 1827

(PL) Żyje na stromych stokach, w wysokich trawach i zaroślach na wys. 1100–3300 m n.p.m. Nigdy nie zaobserwowano w naturze osobników tego gatunku pijących wodę. Cała populacja gatunku wynosi 4–6 tys. osobników, dlatego ptaki te uznane są za zagrożone wyginięciem. W miejscach ich występowania utworzono parki narodowe, wprowadzono zakaz polowań oraz podejmowane są próby reintrodukcji.

Występowanie: środkowe i zachodnie Himalaje, Nepal, Indie, Pakistan, Tybet, Bhutan

68

samiec / Männchen / male

90–112 cm

23,5–27 cm

1,25–1,8 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

61–67 cm

23,5–27 cm

0,9–1,36 kg

(DE) Er besiedelt Berghänge, hohen Gras und Gestrüppe auf Höhen zwischen 1100 und 3300 m ü.d.M. Wallichfasane wurden nie im Wilden betrachtet, Wasser trinkend. Der Gesamtbestand dieser Spezies wird auf 4000–6000 Vögel geschätzt. Darum werden diese Fasane als gefährdet bezeichnet. An Orten, wo sie leben, wurden Nationalparke angelegt, es gilt dort Jagdverbot und es werden Versuche zur Auswilderung geführt.

Vorkommen: Zentral- und Westhimalaya, Nepal, Indien, Pakistan, Tibet, Bhutan

(EN) It lives on steep slopes as well as in tall grasses and thickets, at altitudes between 1100 and 3300 m above sea level. Never have any cheer pheasants been observed drinking water in natural conditions. The entire population counts 4–6 thousand individuals, therefore these birds are considered endangered. In their natural habitats, national parks have been established, hunting has been banned and attempts are being made to reintroduce cheer pheasants.

Distribution: central and western Himalayas, Nepal, India, Pakistan, Tibet, Bhutan

♀

Bażant królewski / Königsfasan / Reeves's pheasant

fac. Syrmaticus reevesii, Gray, 1829

(PL) Ptaki te zamieszkują rzadkie lasy mieszane i liściaste z podszytem krzewiastym, na wyżynach i w górach od 300 do 2000 m n.p.m. Podobnie jak wszystkie bażanty, noce spędzają w koronach drzew, chociaż nie są zbyt sprawne w locie (za sprawą ogona, który jest najdłuższy ze wszystkich gatunków bażantów na świecie, przekraczając długość nawet 2 m).

Występowanie: środkowe i północne Chiny

70

samiec / Männchen / male

200 cm (160 cm ogon/Schwanz/tail)

60–65 cm

ok./ca. 1,5 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

75 cm

60–65 cm

ok./ca. 0,95 kg

(DE) Der Königsfasan bewohnt lichte Misch- und Laubwälder mit buschiger Streu auf Hochebenen und in Bergen, von 300 bis zu 2000 m ü.d.M. Wie alle Fasane, verbringt er Nächte in Baumkronen, obwohl er im Flug nicht sehr effizient ist; der Grund dafür ist sein Schwanz, der mit einer Länge von sogar 2 m der längste unter allen Fasanenarten der Welt ist.

Vorkommen: Zentral- und Nordchina

(EN) The Reeves's pheasant inhabits thin mixed and deciduous forests with shrubby undergrowth in highlands and mountains at heights from 300 to 2000 metres above sea level. Like all pheasants, it spends nights in tree crowns, although it is not very capable in flight due to its tail, which is the longest out of all pheasant species in the world, exceeding even 2 metres.

Distribution: Central and Northern China

♂

Bażant miedziany / Kupferfasan / Copper pheasant

fac. Syrmaticus soemmerringii, Temminck, 1830

(PL) Jest to gatunek endemiczny, występujący tylko w Japonii, gdzie opisano pięć podgatunków. W lubińskim ogrodzie zoologicznym znajduje się podgatunek *Syrmaticus soemmerringii soemmerringii*, który jest jednym z najrzadziej spotykanych bażantów w hodowlach na świecie. Hodowana przez nas para jest obecnie jedyną w polskich ogrodach zoologicznych.

Występowanie: Japonia

72

samiec / Männchen / male

ok./ca. 110 cm

21,5–23 cm

ok./ca. 0,91 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

ok./ca. 62 cm

21 cm

0,55–0,65 kg

(DE) Es ist eine endemische Fasanenart; sie kommt nur in Japan vor, wo fünf Unterarten beschrieben wurden. In unserem Tiergarten gibt es die Subspezies *Syrmaticus soemmerringii soemmerringii*, eine der am seltensten in Zucht vorkommenden Fasanenarten der Welt. Das von uns gezüchtete Paar ist derzeit das einzige Kupferfasanenpaar unter polnischen Zoos.

Vorkommen: Japan

(EN) It is an endemic species found only in Japan, where five subspecies have been described. In our zoo you can see the subspecies *Syrmaticus soemmerringii soemmerringii*, which is one of the rarest pheasants found in breeding around the world. The pair kept by us are currently the only copper pheasants in Polish zoos.

Distribution: Japan

Bażant złocisty / Goldfasan / Golden pheasant

łac. Chrysolophus pictus, Linnaeus, 1758

(PL) Jest najbardziej kolorowy ze wszystkich gatunków bażantów. Wielu ornitologów uważa, że to jeden z najpiękniejszych ptaków na świecie. Dzień spędza na ziemi w poszukiwaniu pożywienia, noc natomiast wysoko na drzewie.

Trudno zaobserwować ten gatunek w jego naturalnym gęstym i ciemnym środowisku, dlatego też niewiele wiadomo o jego zachowaniu w naturalnych warunkach.

Występowanie: wysokogórskie lasy środkowej i zachodniej części Chin na wysokości 2000 m n.p.m.

74

samiec / Männchen / male

90–105 cm

19–21 cm

0,6–0,75 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügellänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

60–80 cm

16–19 cm

0,55–0,7 kg

(DE) Es ist die bunteste aller Fasanenarten. Viele Ornithologen glauben, dass Goldfasan einer der schönsten Vögel der Welt ist. Während des Tages sucht er nach Nahrung auf dem Boden und in der Nacht steht er hoch im Baum.

Es ist schwierig, diese Art in ihrer natürlichen dunklen und dichten Umwelt zu beobachten, weshalb wenig über ihr Verhalten unter natürlichen Bedingungen bekannt ist.

Vorkommen: Hochgebirgswälder Zentral- und Westchinas auf einer Höhe von 2000 m ü.d.M.

(EN) It is the most colourful of all pheasant species. Many ornithologists believe it to be one of the most beautiful birds in the world. The golden pheasant spends the day on the ground in search of food, while during the night it sits high in a tree.

It is difficult to observe this species in its preferred dense and dark environment, wherefore little is known about its behaviour in natural conditions.

Distribution: mountain forests of central and western China at an altitude of 2000 m.a.s.l.

♂

Bernikla białolica / Weißwangengans / Barnacle goose

fac. Branta leucopsis, Bechstein, 1803

(PL) Bernikle białolice są monogamiczne, tworzą pary na całe życie. To wędrowne gęsi średniej wielkości. Na zimowiskach zajmują łąki i pola położone blisko wybrzeży. Lęgi odbywają w koloniach, w towarzystwie innych gatunków ptaków, na arktycznych wyspach i wybrzeżach z kamienistymi, stromymi stokami, czy na półkach skalnych nad brzegami wód, aby uchronić jaja przed lisem polarnym. Samiec nie różni się w ubarwieniu od samicy. W Polsce pojawia się wyjątkowo na przelotach, najczęściej w październiku lub na przełomie marca i kwietnia.

Występowanie: wschodnia Grenlandia, Spitsbergen, południe Nowej Ziemi, północna Norwegia

76

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

55–70 cm

120–145 cm

1,2–1,23 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Weißwangengänse sind monogam, sie binden sich in Paare für das ganze Leben. Es sind mittelgroße Wandergänse. Im Winter besetzen sie Wiesen und Feldern nah an Meeresküsten. Das Brüten nimmt in Kolonien statt, zusammen mit anderen Vogelarten, auf Arktik-Inseln und Küsten mit steilen felsigen Abhängen, oder auf Felsvorsprüngen am Gewässer, damit die Eier vor dem Polarfuchs geschützt werden. Das Männchen unterscheidet sich nicht vom Weibchen, wenn es um die Färbung geht. In Polen tritt diese Gans nur ausnahmsweise während des Vogelzugs auf, am häufigsten im Oktober oder gegen März und April.

Vorkommen: Ostgrönland, Spitzbergen, südlich von Nowaja Semlja, Nordnorwegen

(EN) Barnacle geese are monogamous; these migratory medium-sized geese mate for life. In winter they occupy meadows and fields located near the coast. They nest in colonies, in the company of other bird species, on Arctic islands and coasts, with rocky, steep slopes, or on rock shelves at the waterfront so that their eggs are protected from the polar fox. The male does not differ in colouring from the female. It doesn't appear in Poland, except during migrations, most often in October or at the turn of March and April.

Distribution: eastern Greenland, Spitsbergen, south of Novaya Zemlya, northern Norway

Bernikla rdzawoszyja / Rothalsgans / Red-breasted goose

fac. Branta ruficollis, Pallas, 1769

7

(PL) Najmniejsza z bernikli; jedna z najładniejszych i jednocześnie najrzadszych gęsi na świecie, nie do pomylenia z żadnym innym gatunkiem. Ubarwienie samca i samicy niczym się nie różni. Terenem gniazdowania bernikli rdzawoszyjej jest tundra i lasotundra nad wybrzeżami lub rzekami w zachodniej części Syberii. Na przelotach spotykana w Polsce w stadach z innymi gatunkami gęsi. Jest bardzo trudna do wypatrzenia, mimo wyróżniającego się upierzenia.

Występowanie: zachodnia Syberia; zimuje na wybrzeżach Morza Czarnego, południowo-zachodniej części Morza Kaspijskiego

78

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

56–60 cm

110–125 cm

1,2–1,6 kg / 1–1,1 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Die kleinste von Meergänsen, dabei noch eine der seltensten und gleichzeitig eine der schönsten Gänse der Welt, nicht mit anderen Arten zu verwechseln. Die Färbung von Männchen und Weibchen ist nicht unterschiedlich. Die Rothalsgans nistet in Tundra und Waldtundra an Küsten und Flüssen in Westsibirien. Zusammen mit anderen Gänsearten ist sie während des Vogelzugs auch in Polen zu beobachten, aber sehr schwer zu erkennen, trotz des ausgeprägten Gefieders.

Vorkommen: Westsibirien; Winter an den Ufern des Schwarzen Meeres, südwestlicher Teil des Kaspischen Meeres

(EN) The smallest of the Branta genus; one of the most beautiful and at the same time one of the rarest geese in the world, not easily confused with any other species. There are no differences in the colouring of males and females. The nesting area of the red-breasted goose is tundra and forest tundra on the coasts and by rivers in western Siberia. During migration it is also to be encountered in Poland, in flocks with other species of geese. It is very difficult to spot, despite its distinctive plumage.

Distribution: western Siberia; in winter on the shores of the Black Sea, south-western part of the Caspian Sea

Bielik / Seeadler / White-tailed eagle

łac. Haliaeetus albicilla, Linnaeus, 1758

(PL) Bielik jest największym gniazdującym w Polsce ptakiem drapieżnym. W ostatnich kilkunastu latach jego liczebność w kraju wyraźnie wzrosła, lecz mimo to jest ptakiem rzadkim. W Europie potężniejsze są tylko sępy i orłosępy. Bielik gniazduje nad większymi jeziorami i rzekami oraz na wybrzeżach. Dorosłe osobniki można rozpoznać nawet z dużej odległości po białym kontrastującym ogonie. Buduje ogromne gniazda, zbliżone wielkością do gniazda bocianiego.

Występowanie: północno-wschodnia Europa, wschodnia Grenlandia, wschodnia Azja, tereny na północ od Himalajów

80

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

75–90 cm

200–250 cm

3,1–5,4 kg / 4,1–6,9 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er ist der größte in Polen nistende Raubvogel. In den letzten Jahren hat die Zahl von Seeadlern in diesem Land deutlich zugenommen, jedoch kommt er trotzdem selten vor. In Europa sind nur Geier größer als der Seeadler. Er nistet an großen Seen und Flüssen sowie an Küsten. Erwachsene Seeadler sind schon aus großer Entfernung zu erkennen, dank dem weißen Schwanz, der mit dem Rest des Gefieders kontrastiert. Sie bauen riesige Nester, deren Größe mit dem Storchennest vergleichbar ist.

Vorkommen: Nordosteuropa, Ostgrönland, Ostasien, Gebiete nördlich des Himalaya

(EN) The white-tailed eagle is the largest bird of prey nesting in Poland. In recent years, its population in this country has significantly increased, yet it is still rare. In Europe, the only bigger birds are vultures. The white-tailed eagle nests close to larger lakes and rivers, as well as on coasts. Adult specimens can be recognized even from a distance thanks to the white tail, which contrasts strongly with the rest of the body. It builds a huge nest, similar in size to that of a stork.

Distribution: Northeast Europe, Eastern Greenland, Eastern Asia, areas north of the Himalayas

Bocian biały / Weißstorch / White stork

łac. *Ciconia ciconia*, Linnaeus, 1758

13

(PL) W Polsce gnieździ się ponad 40 tys. par tego gatunku, natomiast światowa populacja wynosi ok. 200 tys. par. Ptaki te są mocno związane z gniazdem i to ono łączy je w pary. Jeżeli któryś z ptaków spóźnia się z powrotem z Afryki, jego miejsce zajmuje inny bocian. Przeloty bocianów na zimowiska odbywają się dwiema trasami. Populacja z Europy Zachodniej do Afryki przelatuje przez Cieśninę Gibraltarską, natomiast ptaki z Polski i terenów wysuniętych na wschód i południe migrują przez Bosfor. Bocian biały bardzo chętnie poluje na norniki, myszy, krety, węże i jaszczurki, duże owady; rzadziej na ryby, pisklęta innych ptaków i żaby.

Występowanie: Europa, zachodnia Azja, południowa Afryka

82

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

95–110 cm

170–220 cm

2,5–4,4 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) In Polen nisten ca. 40.000 Storchpaare, während die Weltpopulation etwa 200.000 Paare beträgt. Diese Vögel sind sehr eng mit dem Nest verbunden; es verbindet die Paare. Wenn ein Vogel zu spät aus Afrika zurückkommt, nimmt ein anderer Storch seine Stelle. Sie fliegen zu Überwinterungsgebieten auf zwei verschiedenen Strecken. Die Population aus Westeuropa reist durch die Meerenge von Gibraltar, während die Vögel aus Polen sowie aus den südlichen und östlichen Gebieten durch Bosporus fliegen. Der Weißstorch jagt am liebsten Wühlmäuse, Mäuse, Maulwürfe, Schlangen, Eidechsen und große Insekten; seltener auch Fische, Küken anderer Vögel und Frösche.

Vorkommen: Europa, Westasien, Südafrika

(EN) Over 40 thousand pairs of this species nest in Poland, while the world population counts about 200 thousand pairs. White storks are very attached to their nests; it is what binds them in pairs. If one of the birds is late back from Africa, its place is taken by another stork. The flights to wintering grounds are undertaken on two routes. The population from Western Europe flies to Africa through the Strait of Gibraltar, while the birds from Poland as well as the eastern and southern areas migrate through the Bosphorus. The white stork is very keen on voles, mice, moles, snakes, lizards and big insects, more rarely it hunts fish, chicks of other birds and frogs.

Distribution: Europe, West Asia, South Africa

Bocian czarny / Schwarzstorch / Black stork

łac. *Ciconia nigra*, Linnaeus, 1758

13

(PL) Bocian czarny jest ptakiem bardzo płochliwym i skrytym. Gnieździ się w rozległych mokrych lasach, szczególnie w starych lasach mieszanych i iglastych, przeplatanych mokradłami i rzekami. Przebywa głównie w miejscach odludnych. Ma to związek z prześladowaniami przez człowieka spowodowanymi złymi przesądami. Odlatuje ok. 2 tygodnie później niż bocian biały. Poluje głównie na ryby i żaby, ale również na owady wodne, pijawki, gady i gryzonie.

Występowanie: Półwysep Iberyjski, środkowa i wschodnia Europa, Azja Mniejsza i Bliski Wschód, Azja Południowa i Wschodnia

84

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

90–105 cm

175–200 cm

ok./ca. 3 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es ist ein sehr schüchterner und geheimnisvoller Vogel. Er baut Nester in riesigen Feuchtwäldern, vor allem in alten Misch- und Nadelwäldern mit Feuchtgebieten und Flüssen. Er kommt hauptsächlich an abgelegenen Orten vor. Dies ist mit menschlicher Verfolgung verbunden, die durch Aberglauben verursacht wird. Er fliegt etwa zwei Wochen später als der Weißstorch weg. Er jagt hauptsächlich Fische und Frösche, aber auch Wasserinsekten, Blutegel, Reptilien und Nagetiere.

Vorkommen: Iberische Halbinsel, Mittel- und Osteuropa, Kleinasien und Naher Osten, Süd- und Ostasien

(EN) The black stork is a very timid and secretive bird. It nests in vast wet forests, especially in old mixed and coniferous forests, interspersed with wetlands and rivers. It prefers to stay in remote areas. This is related to human persecution caused by negative superstitions. It departs for wintering about 2 weeks later than the white stork. It hunts mainly fish and frogs, but also water insects, leeches, reptiles and rodents.

Distribution: Iberian Peninsula, Central and Eastern Europe, Asia Minor and the Middle East, South and East Asia

Czubacz hełmiasty / Helmhokko / Helmeted curassow

łac. *Pauxi pauxi*, Linnaeus, 1766

31

(PL) Zamieszkuje tropikalne lasy lub ich obrzeża, a szczególnie lubi gęste zarośla. Obie płcie ubarwione są w taki sam sposób. Po wykluciu samice są najpierw czerwono-brązowe, dopiero potem wybarwiają się na czarno. Czubacze potrafią bardzo dobrze latać i sprawnie przemieszczają się z jednego drzewa na drugie.

Zagrożeniem dla tego gatunku jest utrata siedlisk, polowania oraz kłusownictwo. Indianie umieszczają głowy czubaczy przy wejściu do domu, a ich liczba jest wyznacznikiem statusu społecznego gospodarza.

Występowanie: północno-wschodnia Kolumbia, północno-zachodnia Wenezuela

86

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

85–92 cm

38,2–42,7 cm / 36,3–38,5 cm

3,5–3,75 kg / ok./ca. 2,65 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er lebt in tropischen Wäldern oder an deren Rändern und fühlt sich besonders gut im dichten Buschwerk. Beide Geschlechter sind gleich gefärbt. Nach dem Schlüpfen sind die Weibchen zunächst rotbraun, erst später werden sie schwarz. Helmhokkos können sehr gut fliegen und bewegen sich effizient von einem Baum zum anderen. Sie sind durch den Verlust von Lebensräumen, Jagd und Wilderei bedroht. Indianer stellen Köpfe dieser Vögel am Eingang des Hauses; die Anzahl der Köpfe bestimmt den sozialen Status des Wirtes.

Vorkommen: Nordost-Kolumbien, Nordwest-Venezuela

(EN) It lives in tropical forests or on their outskirts, being particularly fond of dense thickets. Both sexes are coloured in the same way. After hatching the females are reddish-brown at first and only later do they become black. They can fly very well and move efficiently from one tree to another. Habitat loss presents a threat to this species; so do hunting and poaching. Local indigenous people place heads of these birds at the entrance to their houses; the number of the heads determines the social status of the host.

Distribution: North-East Colombia, North-West Venezuela

Frankolin żółtogardły / Gelbkehlfrankolin / Yellow-necked francolin

fac. Pternistis leucoscepus, Gray, 1867

31

(PL) Frankolin żółtogardły jest najbardziej aktywny o świcie i zmierzchu. Często podąża za większymi zwierzętami roślinożernymi, takimi jak słonie czy nosorożce, wybierając z ich odchodów niestrawione ziarna. Dymorfizm płciowy praktycznie nie występuje u tych ptaków. Podczas godów samce wchodzą na szczyt termitier lub na większe kopce utworzone ze skał i tam starają się śpiewem wabić samice. Choć nie jest to gatunek zagrożony, zauważono, że jego populacja wyraźnie spada z powodu nadmiernej liczby polowań.

Występowanie: środkowo-wschodnia część Afryki

88

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

33–35 cm

17–21 cm

0,65–0,89 kg / 0,4–0,61 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügellänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er ist in der Morgen- und Abenddämmerung am aktivsten. Oft folgt er größeren Pflanzenfressern wie Elefanten oder Nashörnern und holt unverdaute Körner aus ihren Exkrementen heraus. Geschlechtsdimorphismus tritt bei diesen Vögeln praktisch nicht auf. Während der Paarungszeit klettert das Männchen auf Termitenhügel oder größere Felsenstapel und versucht, das Weibchen mit seinem Gesang anzulocken.

Obwohl es keine vom Aussterben bedrohte Art ist, wurde es festgestellt, dass die Population des Gelbkehlfrankolins aufgrund der übermäßigen Anzahl an Jagden deutlich abnimmt.

Vorkommen: Mittel-Ostafrika

(EN) The yellow-necked francolin is active mainly at dawn and dusk. It often follows larger herbivores, such as elephants and rhinoceros, picking undigested grains from their faeces. Sexual dimorphism is virtually non-existent in this species. During the mating season, males climb to the top of termite mounds or onto larger heaps of rocks and try to lure females with their singing.

Although it is not an endangered species, it has been noted that its population is significantly decreasing due to excessive hunting.

Distribution: middle-eastern Africa

Gęgawa / Graugans / Greylag goose

łac. Anser anser, Linnaeus, 1758

(PL) Gęgawa jest przodkiem gęsi domowej. Są to bardzo rodzinne ptaki, które rozpoznają się wzajemnie w stadach oraz łączą się w pary na całe życie. W przypadku straty partnera przechodzą okres żałoby i musi minąć sporo czasu, zanim wejdą w kolejny związek, a czasem już na stałe pozostają samotne. Samiec i samica ubarwione są identycznie i są tych samych rozmiarów.

Występowanie: Eurazja; zimuje w basenie Morza Śródziemnego oraz w południowej i środkowej Azji

90

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

75–90 cm

150–180 cm

2,5–4,1 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Sie ist Vorfahrin der Hausgans. Graugänse sind ihren Familien sehr anhänglich; sie erkennen sich gegenseitig in Schoofen und binden sich in Paaren fürs Leben. Im Falle eines Verlusts des Partners gehen sie eine Trauerzeit durch und es dauert lange, bis sie eine andere Beziehung eingehen; manchmal bleiben sie dauerhaft einsam. Männchen und Weibchen sind identisch gefärbt und von der gleichen Größe.

Vorkommen: Eurasien; Winter im Mittelmeerraum sowie in Süd- und Zentralasien

(EN) It is the ancestor of the domestic goose. Greylag geese are very attached to their families; they recognize each other in gaggles and mate for life. In the case of the loss of a partner, they go through a period of mourning and it takes a long time before they enter another relationship; sometimes they stay alone permanently. Male and female greylag geese are identical in colour and of the same size.

Distribution: Eurasia; winters in the Mediterranean Basin and in southern and central Asia

Gęś mała / Zwerggans / Lesser white-fronted goose

fac. Anser erythropus, Linnaeus, 1758

(PL) Gęś mała jest jedną z najmniejszych gęsi europejskich. Jak każdy ptak wodny preferuje tereny wokół rzek i jezior. Przelatuje nad Europą dwa razy w roku: na przełomie kwietnia i maja oraz od września do listopada. Wygląd samca i samicy jest podobny. Gniazduje na ziemi, składając 4–5 jaj w maju lub czerwcu. Samica wysiaduje jaja, a po wykluciu się młodych do opieki nad nimi dołącza samiec. Chcąc wylądować, gęś mała nie zmniejsza prędkości lotu stopniowo, lecz pikuje z dużą prędkością i wyhamowuje tuż nad ziemią (lub wodą).

Występowanie: północna Eurazja; zimuje na Bałkanach, w rejonie Morza Czarnego oraz w środkowej Azji

94

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

53–66 cm

120–135 cm

1,95–2,3 kg / 1,4–2,15 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Die Zwerggans ist eine der kleinsten Gänse Europas. Wie alle Wasservögel, bevorzugt sie Gebiete in der Nähe von Flüssen und Seen. Sie fliegt über Europa zweimal pro Jahr: um die Wende Aprils zum Mai sowie zwischen September und November. Das Aussehen von beiden Geschlechtern ist sehr ähnlich. Diese Gans nistet auf der Erde und legt 4–5 Eier im Mai oder Juni. Das Weibchen brütet die Eier aus, und nachdem die Jungen ausschlüpfen, stößt der Erpel zur Kükenbetreuung dazu. Wenn die Zwerggans landen will, verlangsamt sie die Fluggeschwindigkeit allmählich nicht, sondern führt einen Sturzflug mit großer Schnelligkeit aus und bremst unmittelbar vor dem Grund (oder Wasser).

Vorkommen: nördliches Eurasien; im Winter auf dem Balkan, in der Schwarzmeerregion und in Zentralasien

(EN) The lesser white-fronted goose is one of the smallest geese in Europe. Like all water birds, it prefers to stay in the proximity of rivers and lakes. It flies over Europe twice a year: at the turn of April and May, and between September and November. Drakes and ducks look alike. This goose nests on the ground. It lays 4–5 eggs in May or June. The female incubates the eggs and after the chicks hatch, the male joins in taking care of the young. When it wants to land, the lesser white-fronted goose doesn't gradually slow down, but rather it takes a nosedive at a high speed and only decelerates just before it reaches the ground (or water surface).

Distribution: northern Eurasia; in winter: the Balkans, the Black Sea region and Central Asia

Gęś tybetańska / Streifengans / Bar-headed goose

łac. Anser indicus, Latham, 1790

(PL) Nazywana również gęsią indyjską; wielkością dorównuje gęsi zbożowej. Widywana jest w Tybecie nawet na wys. 5600 m n.p.m. W czasie wędrówek dwa razy do roku przelatuje przez Himalaje na wys. ok. 10 000 m, czyli tak wysoko, jak samoloty pasażerskie. Obserwowano stada przelatujące nad najwyższą górą świata – Mount Everest. Na takiej wysokości stężenie tlenu jest o połowę mniejsze niż na poziomie morza, temperatura spada nawet poniżej -50 stopni Celsjusza, a gęś leci z prędkością ok. 80 km/h.

Występowanie: środkowa Azja, Wyżyna Tybetańska; zimuje w północnych Indiach, zachodnim Pakistanie oraz w Nepalu

96

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

75–90 cm

150–180 cm

2,5–4,1 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Sie wird auch als Indische Gans bezeichnet. Größemäßig ist sie mit der Saatgans vergleichbar. Die Streifengans ist in Tibet sogar auf einer Höhe von 5600 m ü.M. zu sehen. Während der Züge fliegt sie zweimal im Jahr auf einer Höhe von etwa 10.000 m ü.M. durch den Himalaya, d.h. so hoch wie Passagierflugzeuge. Es wurden auch Schoofen beobachtet, die über den höchsten Berg der Welt – den Mount Everest – fliegen. Auf solcher Höhe ist die Sauerstoffkonzentration halb so hoch wie am Meeresspiegel, die Temperatur sinkt sogar unter -50 Grad und die Gans fliegt mit einer Geschwindigkeit von ca. 80 km/h.

Vorkommen: Zentralasien, das Hochland von Tibet; im Winter in Nordindien, Westpakistan und Nepal

(EN) In many languages, it is also called the Indian goose. In terms of size, it is similar to the bean goose. The bar-headed goose has been seen in Tibet at as high as 5,600 m above sea level. Twice a year, it flies through the Himalaya at an altitude of about 10,000 m, which is the height passenger aircrafts operate on. Flocks flying over the world's highest mountain, Mount Everest, have also been observed. At such an altitude the oxygen concentration is half as much as at sea level, the temperature can drop below -50 Celsius degrees and the bar-headed goose flies with the speed of about 80 km/h.

Distribution: central Asia, the Tibetan Plateau; in winter – northern India, western Pakistan and Nepal

Gil / Gimpel / Eurasian bullfinch
łac. Pyrrhula pyrrhula, Linnaeus, 1758

(PL) Gila nie sposób pomylić z innym ptakiem. Charakterystyczny czerwony brzuszek samców rzuca się w oczy z daleka. Samica przyjmuje barwy bardziej stonowane, z brązowo-różowym brzuchem. U obu płci występuje czarna czapeczka, której nie mają młode osobniki, wyglądem bardziej przypominające samice. Gile w okresie lęgowym do rozrodu przystępują dwukrotnie; samica składa 4–5 jaj, które sama wysiaduje. Po dwóch tygodniach wykluwają się pisklęta, a opieką nad nimi dzielą się oboje rodzice. Jak na łuszczaki przystało, gile żywią się najchętniej nasionami drzew i krzewów. Mocny dziób pozwala im zjadać nawet bardzo twarde pestki. Gile na wolności dożywają do 15 lat, w niewoli – 19 lat.

Występowanie: północne tereny Europy i Azji

98

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
ok./ca. 17 cm		ok./ca. 17 cm
ok./ca. 27 cm		ok./ca. 27 cm
ok./ca. 0,025 kg		ok./ca. 0,025 kg
	Długość ciała / Körperlänge / body length Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan Masa ciała / Körpermasse / body mass	

(DE) Den Gimpel kann man mit einem anderen Vogel nicht verwechseln. Der charakteristische rote Bauch fällt schon aus Entfernung ins Auge. Das Weibchen ist etwas getönter gefärbt, mit einem braun-rosa Bauch. Bei beiden Geschlechtern tritt eine schwarze Kopfplatte auf. Sie fehlt jedoch bei Jungvögel, die sonst ähnlich dem Weibchen sind. In der Brutzeit machen sich Gimpel an die Vermehrung zweimal. Das Weibchen legt 4–5 Eier, die es dann alleine ausbrütet. Nach zwei Wochen schlüpfen Küken aus, um die sich beide Eltern kümmern. Wie es sich für Finken gehört, fressen Gimpel am liebsten Baum- und Strauchsamen. Der feste Schnabel erlaubt ihnen, auch sehr harte Kerne zu konsumieren. Im Freien leben Gimpel bis zu 15 Jahre, und in Gefangenschaft – 19 Jahre.

Vorkommen: nördliche Gebiete Europas und Asiens

(EN) The Eurasian bullfinch is not easily mistaken for another bird. The males' characteristic red belly catches the eye even from a distance. The females' colouring is more subdued, featuring a brown-pink belly. Both sexes have a black cap. This head colouring doesn't appear in juveniles, which otherwise rather resemble females. During the breeding season, Eurasian bullfinches reproduce twice, laying 4–5 eggs, which are then brooded by the female alone. Chicks hatch after two weeks and both parents share in the care duties. As typical finches, these birds are especially keen on tree and shrub seeds for food. Their strong beaks allow them to consume even very hard-shelled kernels. Wild bullfinches live up to 15 years, and captive ones – as long as 19 years.

Distribution: northern parts of Europe and Asia

♂

Głuszec / Auerhuhn / Western capercaillie

łac. *Tetrao urogallus*, Linnaeus, 1758

(PL) Prowadzi osiadły tryb życia. Preferuje stare, dojrzałe bory iglaste; drzewostany sosnowe obfitujące w jagody, z domieszką osiki i świerka. Unika terenów otwartych. Wiosną można obserwować widowiskowe toki. Pieśń godowa dzieli się na cztery części: kłapanie, trelowanie, korkowanie i szlifowanie. Latem głuszcze mają bardzo zróżnicowaną bazę pokarmową, natomiast zimą potrafią przetrwać jedząc tylko igły sosen, jodeł i świerków. W Polsce gatunek ten zanika w szybkim tempie, dlatego Lasy Państwowe prowadzą restytucję głuszcza w kilku miejscach w kraju. Do 1995 r. widniał on na liście ptaków łownych.

Występowanie: od Pirenejów i Gór Dynarskich po północno-zachodnią Mongolię

100

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
80–115 cm		54–63 cm
120–145 cm		96–104 cm
3,9–6,5 kg	♂	♀
	Długość ciała / Körperlänge / body length	
	Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan	
	Masa ciała / Körpermasse / body mass	

(DE) Es ist ein Standvogel. Es bevorzugt alte Nadelwälder; reiche an Beeren Kiefernbestände, mit Beimischung von Espen und Fichten. Das Auerhuhn vermeidet offene Flächen. Im Frühjahr kann man eine spektakuläre Balz beobachten, die aus vier Teilen besteht: Knappen, Trillern, Hauptschlag, Wetzen. Im Sommer haben Auerhühner eine sehr vielfältige Nahrungsgrundlage, während sie im Winter auf einer Diät nur aus Nadeln von Kiefern, Tannen und Fichten überleben können. In Polen verschwindet diese Art schnell, deshalb führt die Verwaltung der polnischen Staatsforsten Restitution dieser Vögel an manchen Orten des Landes. Bis 1995 stand Auerhuhn auf der Liste der Jagdvögel.

Vorkommen: von den Pyrenäen und dem Dinarischen Gebirge bis in die nordwestliche Mongolei

(EN) It is a resident bird. It prefers old, mature coniferous forests; pine stands rich in blueberries, with an admixture of aspen and spruce. The western capercaillie avoids open areas. In spring, spectacular courtship displays can be observed. The mating song is divided into four parts: double-clicks, trilling, popping and grinding. In summer they have a very varied food base, while in winter they can survive by eating solely pine, fir and spruce needles. In Poland, this species is disappearing at a rapid pace, which is why the State Forests are trying to reconstitute it in several places in the country. The western capercaillie was on the list of game birds until 1995.

Distribution: from the Pyrenees and the Dinaric Mountains to northwestern Mongolia

♂

Kiściec annamski / Edwardsfasan / Edwards's pheasant

łac. Lophura edwardsi, Oustalet, 1896

(PL) Zamieszkuje wschodnie zbocza górskie Wietnamu na wysokości do 600 m n.p.m., porośnięte gęstymi lasami i z ograniczonym nasłonecznieniem. Przez kilkadziesiąt lat uważany był za gatunek wymarły, jednak został ponownie odkryty w 2000 r. w lasach środkowego Wietnamu.

Europejskie ogrody zoologiczne realizują dla tego bażanta Europejski Program Ochrony Zwierząt (EEP) w ramach Europejskiego Stowarzyszenia Ogrodów Zoologicznych i Akwariów (EAZA).

Występowanie: środkowy Wietnam

samiec / Männchen / male

ok./ca. 65 cm

22–24 cm

ok./ca. 1,1 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

ok./ca. 58 cm

21–22 cm

ok./ca. 1,05 kg

(DE) Er bewohnt östliche Berghänge Vietnams auf einer Höhe von bis zu 600 m ü.M., wo es dichte Wälder gibt und die Besonnung begrenzt ist. Über mehrere Jahrzehnte galt der Edwardsfasan als ausgestorben, wurde jedoch im Jahr 2000 in den Wäldern Zentralvietnams erneut entdeckt.

Europäische Tierparks realisieren für diesen Vogel das Europäische Erhaltungszuchtprogramm (EEP) im Rahmen der European Association of Zoos and Aquaria (EAZA).

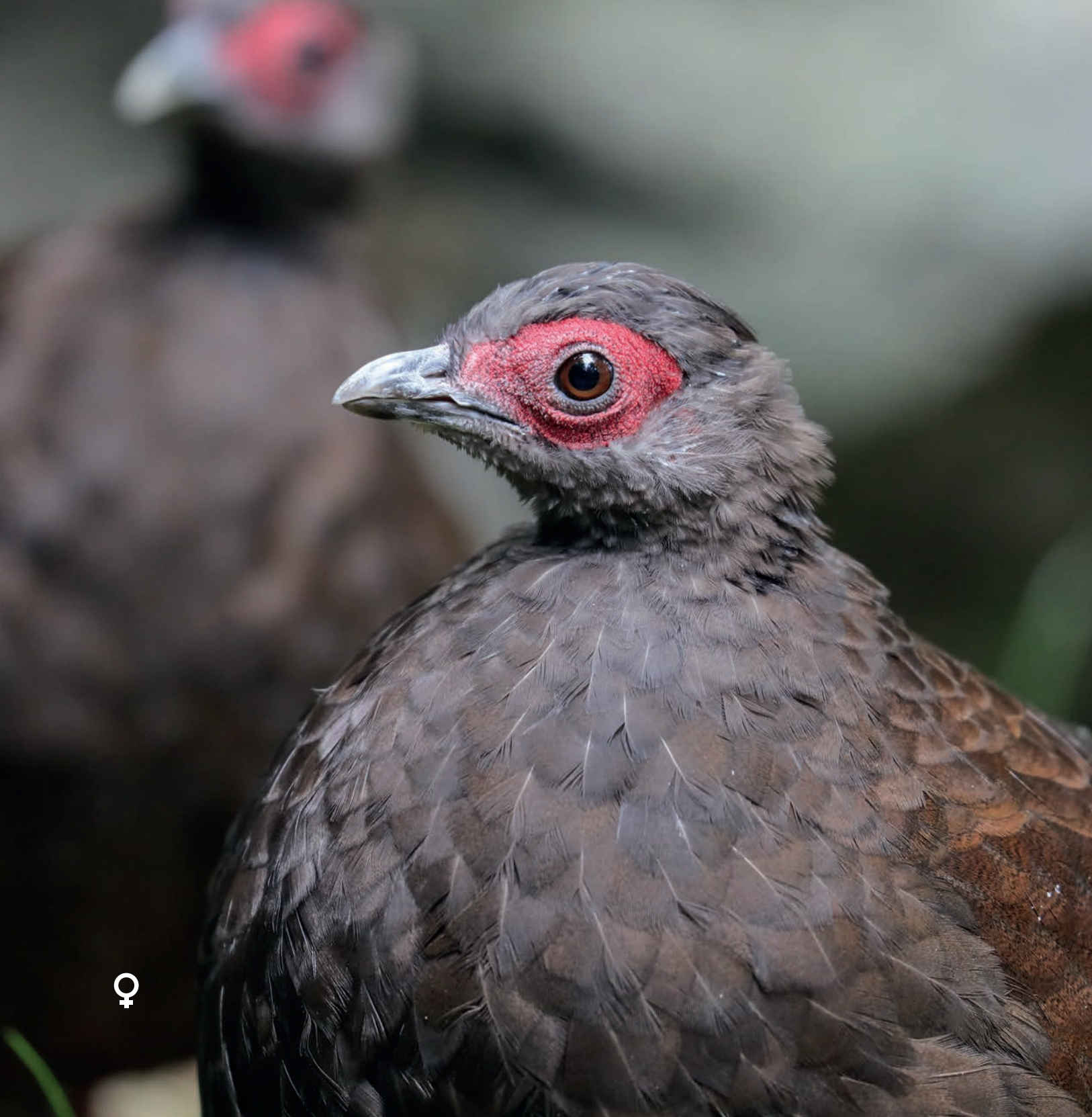
Vorkommen: Zentralvietnam

(EN) It inhabits eastern mountain slopes of Vietnam at an altitude of up to 600 m above sea level, overgrown with dense forests, where the amount of sunshine is limited. For a number of decades, Edwards's pheasant was considered to be extinct, but in the year 2000 it was rediscovered in the forests of Central Vietnam.

European zoological gardens are implementing the European Endangered Species Programme (EEP) for this pheasant as a part of the European Association of Zoos and Aquaria (EAZA).

Distribution: Middle Vietnam

♀

Kiściec ognisty / Feuerrückenfasan / Bornean crested fireback

łac. Lophura ignita, Shaw, 1798

(PL) Kiściec ognisty jest uważany za jednego z najładniejszych spośród wszystkich 50 gatunków bażantów, tuż obok bażanta złotego. Drugi człon łacińskiej nazwy tego ptaka pochodzi od słowa *ignis*, co oznacza ogień. Odnosi się to zapewne do ubarwienia grzbietu, brzucha oraz ogona samca, które przypominają płomienie. Jego naturalnym siedliskiem są gęsto porośnięte, wiecznie zielone lasy tropikalne z podszytem bambusowym, do wys. 1000 m n.p.m.

Występowanie: Malezja, Borneo, Półwysep Indochiński

samiec / Männchen / male

65–70 cm

25–30 cm

1,8–2,6 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

56–57 cm

23–27 cm

ok./ca. 1,6 kg

(DE) Aus den 50 auf der Welt vorkommenden Fasanenarten gilt der Feuerrückenfasan, neben dem Goldfasan, als ein der schönsten. Der zweite Teil des lateinischen Namens dieser Vogelart stammt vom Wort *ignis*, was Feuer bedeutet. Dies bezieht sich wahrscheinlich auf die Färbung vom Rücken, Bauch und Schwanz des Männchens, die an Flammen erinnert. Der natürliche Lebensraum dieses Fasans sind dicht bewachsene, immergrüne Tropenwälder mit Bambus-Unterholz, bis zu einer Höhe von 1000 m ü.M.

Vorkommen: Malaysia, Borneo, Indochinesische Halbinsel

(EN) Of the 50 pheasant species in the world, the crested fireback is considered among the very most beautiful, right next to the golden pheasant. The second part of the Latin name of this species comes from the word *ignis*, which means fire. It probably refers to the colouring of the male's back, belly and tail, which resembles flames. Their natural habitat consists of densely overgrown tropical forests with bamboo lining up to 1000 m above sea level.

Distribution: Malaysia, Borneo, Mainland Southeast Asia

Kiściec srebrzysty / Silberfasan / Silver pheasant

łac. Lophura nycthemera jonesi, Linnaeus, 1758

(PL) Piękny, ciekawski, wytrwały i majestatyczny ptak. Zasiedla gęste lasy górskie, tereny porośnięte gęstymi zaroślami, bambusami i paprociami na wys. 700–2100 m n.p.m. oraz pola uprawne. W Chinach był znany i hodowany od najdawniejszych czasów. Jego wizerunek występował w starożytnej sztuce, a w literaturze uosabiano go z mitycznym białym feniksem.

W ogrodzie zoologicznym w Lubinie znajduje się kiściec srebrzysty w podgatunku *jonesi*.

Występowanie: południowo-wschodnia Azja i Chiny

106

samiec / Männchen / male

ok./ca. 125 cm

22–30 cm

1,1–2 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

ok./ca. 65 cm

15–27 cm

1–1,3 kg

(DE) Ein schöner, neugieriger, ausdauernder und majestätischer Vogel. Er bewohnt dichte Bergwälder, Gebiete mit Dickicht, Bambus und Farnen bewachsen auf einer Höhe von 700 bis 2100 m ü.M., sowie Äckern. In China ist er seit frühesten Zeiten bekannt und gezüchtet. Sein Bild erschien in der Kunst der Antike, und in der Literatur wurde er mit dem mythischen weißen Phönix personifiziert.

In Lubiner Tiergarten befinden sich Silberfasane der Unterart *jonesi*.

Vorkommen: Südostasien und China

(EN) A beautiful, curious, persistent and majestic bird. It inhabits dense mountain forests, areas overgrown with thickets, bamboo and ferns at altitude of 700–2100 m above sea level, as well as cultivated fields. It has been known and bred in China since ancient times. Its image was present in ancient art, and in literature the silver pheasant has been epitomised with the mythical white phoenix.

In the Lubin zoo there are silver pheasants of the *jonesi* subspecies.

Distribution: Southeast Asia and China

Kiściec syjamski / Prälatfasan / Siamese fireback

łac. Lophura diardi, Bonaparte, 1856

(PL) Nazwa tego kiśca wywodzi się od dawnej nazwy Tajlandii, czyli Syjamu, dlatego został uznany narodowym ptakiem tego kraju. Od wieków jest odławiany z naturalnego środowiska przez miejscowych mieszkańców i hodowany z drobiem domowym. W hodowli preferuje się model monogamiczny. Potocznie nazywany „prałatem”, co odnosi się do samców, których kolorystyka zbliżona jest do ornatów używanych niegdyś przez duchownych w kościele katolickim.

Występowanie: Mjanma, Tajlandia, Laos, Kambodża i południowy Wietnam

samiec / Männchen / male

ok./ca. 80 cm

22–24 cm

ok./ca. 1,42 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

ok./ca. 60 cm

22–24 cm

ok./ca. 1,1 kg

(DE) Der Name dieser Art leitet sich in vielen Sprachen vom alten Namen Thailands, Siam, ab; deshalb wurde Prälatfasan als Nationalvogel dieses Landes anerkannt. Seit Jahrhunderten wird er von lokalen Anwohnern aus der natürlichen Umgebung gefangen und mit Hausgeflügel aufgezogen. In der Zucht wird monogame Paarbindung bevorzugt. Dieser Vogel wird umgangssprachlich „Prälat“ genannt, was sich auf Männchen bezieht, deren Farbgebung Ornate ähnelt, die einst von Geistlichen in der katholischen Kirche verwendet wurden.

Vorkommen: Myanmar, Thailand, Kambodscha, Laos und Südvietsnam

(EN) The name of this species derives from the former name of Thailand, Siam, which is why it has been recognised as the national bird of this country. For centuries, it has been caught out from its natural habitats by local people and bred together with poultry. In breeding, the monogamous model is preferred. The Siamese fireback is colloquially called „prelate”, which refers to males, whose colouring is similar to chasubles once used by the clergy in the Catholic Church.

Distribution: Myanmar, Thailand, Cambodia, Laos and southern Vietnam

Kiściec tajwański / Swinhoefasan / Swinhoe's pheasant

fac. Lophura swinhoii, Gould, 1863

(PL) Zamieszkuje gęste lasy często rosnące na zboczach gór, położone na wys. 300–2300 m n.p.m. Z ostatnich obserwacji wynika jednak, że trudno go spotkać poniżej 1000 m n.p.m., co spowodowane jest wycinką lasów do tej wysokości, w związku z czym zanikają naturalne siedliska tego gatunku. W 1966 r. kiściec tajwański był bliski wymarcia; w środowisku naturalnym pozostało ok. 200 osobników. Wzrost liczebności do ok. 10 tys. sztuk jest skutkiem wprowadzenia obszarów chronionych oraz reintrodukcji gatunku.

Występowanie: centralna część wyspy Tajwan

110

samiec / Männchen / male

ok./ca. 79 cm

25–26 cm

ok./ca. 1,1 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

ok./ca. 50 cm

24–24,5 cm

ok./ca. 1,1 kg

(DE) Er lebt in dichten Wäldern, die oft an Berghängen wachsen, auf einer Höhe von 300–2300 m ü.M. Neuere Beobachtungen zeigen jedoch, dass er unter 1000 m ü.M. kaum zu treffen ist, was durch Abholzung bis zu dieser Höhe verursacht ist – somit verschwinden die natürlichen Lebensräume dieser Spezies. 1966 war diese Art vom Aussterben bedroht; in der natürlichen Umwelt blieben nur ca. 200 Individuen. Die Erhöhung der Zahl auf etwa 10.000 ist auf die Einführung von Schutzgebieten und die Auswilderung zurückzuführen.

Vorkommen: zentraler Teil der Insel Taiwan

(EN) It inhabits dense forests that often grow on mountain-sides at a height of 300–2300 m above sea level. However, recent observations show that it is unlikely to meet the Swinhoe's pheasant below 1000 m above sea level, which is caused by the felling of forests up to this altitude. In 1966 the species was close to extinction, with only about 200 individuals remaining in the wild. The increase to about 10,000 specimens is the result of the foundation of protected areas and the reintroduction of the bird to the wild.

Distribution: central part of the Taiwan island

♂

♀

Kiściec żółtosterny / Gelbschwanzfasan / Crestless fireback

łac. *Lophura erythrophthalma*, Raffles, 1822

(PL) Kiściec żółtosterny zamieszkuje wiecznie zielone gęste lasy tropikalne do wys. 900 m n.p.m. Jest słabo poznanym bażantem, uważanym za gatunek narażony na wyginięcie. Przyczyniają się do tego pożary oraz wycinka lasów na szeroką skalę, która fragmentuje naturalne siedliska. Ptak ten rzadko pojawia się w hodowlach. Według stanu na 2015 r. nie występował on w żadnym europejskim zoo.

Występowanie: Malezja, Sumatra, Indonezja, Borneo

112

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female	
47–50 cm		42–44 cm	
24–25 cm		20–22 cm	
ok./ca. 1 kg		ok./ca. 0,8 kg	
			
Długość ciała / Körperlänge / body length			
Długość skrzydła / Flügellänge / wing length			
Masa ciała / Körpermasse / body mass			

(DE) Er bewohnt immergrüne dichte Tropenwälder bis zu einer Höhe von 900 m ü.M. Von diesen Fasanen ist wenig bewusst; sie gelten als eine vom Aussterben bedrohte Art. Das wird durch Brände und das groß angelegte Fällen von Wäldern verursacht, was seine natürliche Umwelt verheert. Der Gelbschwanzfasan ist ein selten gezüchteter Vogel. Nach den Daten aus 2015 war er in keinem europäischen Zoo zu finden.

Vorkommen: Malaysia, Sumatra, Indonesien, Borneo

(EN) The crestless fireback lives in evergreen dense tropical forests up to an altitude of 900 m above sea level. Little is known about this pheasant; it is considered to be at risk of extinction. Its natural habitats are being fragmented by fires and large-scale forest felling.

The crestless fireback is very rare in breeding. Until 2015, these birds were not to be found in any European zoo.

Distribution: Malaysia, Sumatra, Indonesia, Borneo

♂

Kobuz / Baumfalke / Eurasian hobby

łac. Falco subbuteo, Linnaeus, 1758

31

(PL) Ptak z rodziny sokołowatych, nazywany również sokołem leśnym. Poluje tylko w locie; w sposób bardzo szybki, zwinny i dynamiczny, najczęściej na małe ptaki. Wieczorem, w czasie spokojnego lotu, głównie nad taflą wody, chwytą szponami fruujące ważki i chrząszcze, które zaraz po złapaniu pozbawia skrzydeł i od razu zjada. Jest jednym z najsprawniej latających ptaków drapieżnych. W locie kształtem przypomina jerzyka, na którego też poluje, czego nie potrafi żaden inny europejski ptak (za wyjątkiem samca sokoła wędrownego).

Występowanie: Europa, Chiny, Pacyfik; zimuje w Afryce środkowej i południowej, w południowych Chinach, północnej Mjanmie, Laosie i Wietnamie

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

30–40 cm

75–85 cm

0,19–0,25 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Ein Vogel aus der Familie der Falkenartigen. Er jagt nur im Flug, meistens nach kleinen Vögeln, und ist dabei sehr schnell, agil und dynamisch. Abends, im ruhigen Flug, fängt er fliegende Libellen und Käfer, die er der Flügel beraubt und sofort isst. Er ist ein der am effizientesten fliegenden Raubvögel. Im Flug sieht er ähnlich dem Mauersegler aus, den er auch jagt, was kein anderer europäischer Raubvogel kann (außer dem Wanderfalke-Männchen).

Vorkommen: Europa, China, Pazifik; im Winter: Zentral- und Südafrika, Südchina, Nord-Myanmar, Laos und Vietnam

(EN) It is a bird from the *Falconidae* family. It only hunts in flight, mostly small birds, and does it in a very fast, agile and dynamic way. In the evening, during a calm flight over a water surface, it grabs dragonflies and beetles mid-air with its claws, tears their wings off and eats them immediately. It is one of the most skilled flyers among birds of prey. In flight, its shape resembles the common swift, which it also hunts for, being the only bird species in Europe capable of it (next to the male peregrine falcon).

Distribution: Europe, China, the Pacific; in winter: central and southern Africa, southern China, northern Myanmar, Laos and Vietnam

Kraska / Blauracke / European roller

łac. *Coracias garrulus*, Linnaeus, 1758

15

(PL) Zamieszkuje suche, ciepłe, otwarte tereny z pojedynczymi drzewami, zagajnikami lub luźnymi lasami, obfitującymi w duże owady naziemne (żuki, pasikoniki itp.). Gniazdo zakłada zwykle w dziupli pod dzięciole czarnym lub w naturalnych otworach spróchniałych drzew liściastych. Chętnie zajmuje również odpowiedniej wielkości budki lęgowe. W Polsce liczebność kraski ciągle spada; na wschodzie naszego kraju zostało zaledwie kilkanaście par. Przyczyna tego stanu rzeczy tkwi w zmianie krajobrazu rolniczego, likwidacji zadrzewień śródpolnych i w wycinaniu starych, dziuplastych drzew.

Występowanie: środkowa, wschodnia i południowa Europa, północno-zachodnie wybrzeże Afryki; zimuje w Afryce na południe od równika

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

31–35 cm

62–72 cm

0,12–0,15 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Sie lebt in trockenen, warmen, offenen Gebieten mit vereinzelt Bäumen, Gehölz oder dünnen Wäldern, die reich an großen Bodeninsekten (Käfer, Heupferde usw.) sind. Die Blauracke nistet normalerweise in verlassenen Nisthöhlen des Schwarzspechtes oder in natürlichen Öffnungen von morschen Laubbäumen. Bereitwillig besetzt sie auch Nistkästen von entsprechender Größe. In Polen sinkt die Anzahl der Blauracken ständig; im Osten des Landes gibt es nur etwa einige Dutzend Paare. Der Grund dafür ist die Veränderung der Agrarlandschaft, aber auch die Beseitigung der Ackerlandstreifen und das Fällen von alten, hohlen Bäumen.

Vorkommen: Mittel-, Ost- und Südeuropa, Nordwestküste Afrikas; im Winter: Afrika südlich vom Äquator

(EN) It inhabits dry, warm, open areas with single trees, groves and loose forests that are rich in large ground insects (beetles, grasshoppers, etc.). The European roller usually nests in abandoned black woodpecker's hollows or in naturally existing holes in rotten broadleaf trees. It is also willing to take up nest boxes of appropriate size. In Poland its number is constantly decreasing; in the eastern part of the country only a few dozen pairs remain. The reason lies in the change of agricultural landscape, liquidation of buffer strips and cutting down of old, hollow trees.

Distribution: central, eastern and southern Europe, north-western African coast; winters in Africa, south of the equator

Kruk / Kolkrabe / Common raven

łac. Corvus corax, Linnaeus, 1758

(PL) Kruki są najinteligentniejszymi ptakami na świecie. Potrafią wykorzystać wcześniej zdobytą wiedzę, np. posługując się patykami czy drutem w celu wyciągania pożywienia z trudno dostępnych miejsc. Podobnie jak inne krukowate, potrafią naśladować dźwięki otoczenia, w tym nawet mowę ludzką. Odżywiają się głównie padliną, pełniąc w środowisku rolę czyszcicieli.

Występowanie: półkula północna, znaczna część Eurazji, Ameryka Północna i Środkowa, północna Afryka

118

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

55–65 cm

115–130 cm

0,8–1,63 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Kolkraben sind die intelligentesten aller Vogelarten der Welt. Sie können zuvor erworbenes Wissen nutzen, z. B. mit Stöcken oder Draht Nahrung aus schwer erreichbaren Plätzen herausziehen. Wie andere Rabenvögel können sie Geräusche aus ihrer Umgebung imitieren, einschließlich der menschlichen Sprache. Sie ernähren sich hauptsächlich von Aas, deshalb fungieren sie als Pfleger in unserer Umwelt.

Vorkommen: Nördliche Hemisphäre, ein Großteil Eurasiens, Nord- und Mittelamerika, Nordafrika

(EN) Ravens are the most intelligent birds in the world. They are able to use the knowledge gained earlier, e.g. use sticks or wire to draw food from places that are difficult to reach. Like other corvids, they can imitate the sounds from their environment, including even human speech. They feed mainly on carrion, acting as cleaners in our environment.

Distribution: Northern Hemisphere, a large part of Eurasia, North and Central America, North Africa

Kulon / Triel / Eurasian stone-curlew

łac. Burhinus oedicnemus, Linnaeus, 1758

(PL) Kulony zamieszkują nieużytki, piaszczyste wydmy, wrzosowiska oraz suche, porośnięte ubogą roślinnością tereny sąsiadujące ze starorzeczami. Najbardziej aktywne są od zmierzchu do świtu, ale aktywność w ciągu dnia też nie należy do rzadkości, choć łatwiej je usłyszeć niż zobaczyć. Gniazda zakładają w płytkich zagłębieniach w ziemi, w miejscach ubogich w roślinność, zapewniających dobrą obserwację otoczenia. W Polsce do niedawna był to gatunek lęgowy.

Występowanie: południowo-zachodnia i wschodnia Europa, Bałkany, Kaukaz, północna Afryka i środkowa Azja

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

40–45 cm

75–85 cm

0,35–0,5 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er bewohnt Ödland, Sanddünen, Heiden sowie trockene Gebiete mit karger Vegetation, die an Altwässern liegen. Er ist von der Abenddämmerung bis zum Morgengrauen am aktivsten, aber Tätigkeit tagsüber ist auch keine Seltenheit, obwohl er leichter zu hören als zu sehen ist. Sein Nest baut der Triel in flachen Senkungen im Boden an offenen und vegetationsarmen Orten, die eine gute Beobachtung der Umgebung gewährleisten. Bis vor kurzem war es eine Brutvogelart in Polen.

Vorkommen: Südwest- und Osteuropa, Balkan, Kaukasus, Nordafrika und Zentralasien

(EN) The Eurasian stone-curlew inhabits wastelands, dunes and heathlands, as well as dry areas with scarce vegetation by oxbow lakes. This bird is mostly active from dusk to dawn, but daytime activity is also not uncommon, although the stone-curlew is more easily heard than seen. It builds nests in shallow depressions in the ground in open places with poor vegetation providing for good observation of the surroundings. Until recently, it was a breeding species in Poland.

Distribution: southwestern and eastern Europe, the Balkans, the Caucasus, northern Africa and central Asia

Kur siwy / Graues Kammhuhn / Grey junglefowl

fac. Gallus sonneratii, Temminck, 1813

(PL) Bażant pochodzący z Indii, który preferuje gęste lasy i zarośla. Dla bezpieczeństwa noce spędza na drzewach, ale żeruje na terenach otwartych, zachowując maksimum ostrożności. W naturze żywi się nasionami, zielonymi częściami roślin, owadami, pajęczakami oraz mięczakami. U kura siwego wyraźnie zaznaczony jest dymorfizm płciowy. Kogut jest bardziej kolorowy, posiada na piórach wzorki; kura zaś posiada ubarwienie w odcieniach brązu. W okresie lęgowym samiec przebywa z kilkoma samicami jednocześnie. Kury znoszą 3–6 jaj, które wysiadują 3 tyg., potem samodzielnie zajmują się pisklętami. Liczebność populacji kura siwego spada, a głównym zagrożeniem jest kurczący się biotop oraz polowania.

Występowanie: Półwysep Indyjski

samiec / Männchen / male

70–80 cm

22–25,5 cm

ok./ca. 0,79–1,15 kg ♂

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

38 cm

19–21,5 cm

ok./ca. 0,7–0,8 kg

(DE) Eine aus Indien stammende Fasanenart, die sich am besten in dichten Wäldern und Dickichten fühlt. Für eigene Sicherheit verbringt das graue Kammhuhn die Nächte auf Bäumen; Nahrung sucht es jedoch im freien Land, immer mit höchster Vorsicht. In der Natur frisst es Samen, junge Pflanzen, Insekten, Spinnentiere und Mollusken. Sexualdimorphismus ist bei dieser Vogelart sehr gut merkbar. Der Hahn ist bunter und hat gemusterte Federn, wobei die Henne braun gefärbt ist. Die Männchen sind während der Brutzeit mit verschiedenen Partnerinnen auf einmal. Die Henne legt ca. 3–6 Eier, die sie dann 3 Wochen bebrütet und danach sich alleine um die Küken kümmert.

Die Populationszahl des Sonnerathuhns nimmt ab. Die Hauptbedrohungen sind: das immer verringernde Biotop, Jagd.

Vorkommen: Indischer Subkontinent

(EN) This pheasant species has its origins in India. Its preferred habitats are dense woodlands and thickets. For safety it spends the nights on trees but it forages in open terrain, always with extreme caution. It feeds on seeds, green plant shoots, insects, arachnids, and molluscs. Sexual dimorphism is very well marked in grey junglefowls. The cock has more colourful, patterned feathers, while the hen's colouring is in shades of brown. Roosters spend the breeding time with a few hens at once. Females lay 3–6 eggs that they then brood for 3 weeks, after which time they care for the chicks alone.

The population of grey junglefowls is decreasing, main dangers being the shrinking of natural habitats and hunting.

Distribution: Indian subcontinent

Kuropatwa / Rebhuhn / Grey partridge

łac. Perdix perdix, Linnaeus, 1758

15

(PL) Kuropatwy zasiedlają otwarte tereny rolne, najchętniej pola uprawne (z remizami lub kępami krzaków na miedzach), ale także łąki i ugory z wyższą roślinnością. Prowadzą osiadły, naziemny tryb życia. Są ptakami nerwowymi i bardzo płochliwymi.

Kuropatwom nie jest łatwo w dzisiejszych czasach. Dawniej miały mnóstwo pokarmu i miejsc do gniazdowania na licznych i urozmaiconych miedzach. Dzisiejsza monokultura zbożowa im nie sprzyja, ponieważ nie ma w niej odpowiedniego pokarmu oraz schronienia.

Występowanie: środkowa Europa, południowo-zachodnia Syberia, Chiny

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

28–32 cm

45–50 cm

0,3–45 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Rebhühner bewohnen offene Agrarflächen, vorzugsweise Felder (mit Windschutzstreifen oder Strauchgruppen auf Feldrainen), aber auch Wiesen und Brachland mit höherer Vegetation. Sie sind terrestrische Standvögel. Sie sind nervös und sehr schüchtern. Das Leben ist für Rebhühner heutzutage nicht einfach. Früher war für sie eine Unmenge von Nahrung und Nistplätzen auf vielen abwechslungsreichen Feldrainen verfügbar. Die heutige Getreidemonokultur ist ihnen nicht förderlich, weil sie keine entsprechende Nahrung und nicht genug Schutz bietet.

Vorkommen: Mitteleuropa, Südwest-Sibirien, China

(EN) Grey partridges inhabit open agricultural areas, preferably fields (with shelter belts or clusters of bushes on the balk), but also meadows and fallow land with higher vegetation. They are sedentary, terrestrial birds; nervous and very timid. Life is not easy for partridges nowadays. In the past, they used to have food aplenty and many nesting places on numerous and varied balks. Today's cereal monoculture is unfavourable for them, since it doesn't offer adequate food or shelter.

Distribution: central Europe, southwestern Siberia, China

Łabędź niemy / Höckerschwan / Mute swan

łac. Cygnus olor, Gmelin, 1789

36

(PL) Drugi najcięższy ptak latający na świecie, tuż po dropiu olbrzymim. Rekordzista znaleziony w Polsce ważył 22,5 kg. Żeby wystartować, potrzebuje dłuższego rozbiegu na wodzie lub ziemi. Wzbija się pod wiatr, a następnie obiera pożądany kierunek lotu. Ląduje prawie wyłącznie na wodzie, a zimą – na lodzie. Jak sugeruje nazwa, na ogół jest milczący, lecz w porze godowej można usłyszeć mruczenie lub melodyjne fletowe gwizdanie. Zdenerwowany syczy. Łabędzie są ptakami monogamicznymi: łączą się w pary na całe życie. Należy pamiętać, że karmione przez ludzi mogą stać się agresywne, próbując wymusić pokarm.

Występowanie: Wyspy Brytyjskie, centralna i północna Europa, południowy Iran, basen Morza Kaspijskiego, wyspowo-nizinne regiony Azji, do Chin

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

125–170 cm

200–240 cm

8–16 kg / 6–11,5 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Der zweite schwerste fliegende Vogel der Welt, nach der Riesentrappe. Der in Polen gefundene Rekordler wog 22,5 kg. Zum Abfliegen benötigt er einen langen Anlauf auf Wasser oder Land. Er erhebt immer gegen den Wind und dann wählt die Flugrichtung. Er landet fast ausschließlich auf Wasser, im Winter – auf Eis. Der Höckerschwan ist im Allgemeinen lautlos, jedoch kann man während der Paarungszeit sein Schnurren oder melodisches Pfeifen hören. Wenn er nervös ist, zischt er. Schwäne sind monogame Vögel; sie paaren sich fürs Leben. Man soll nicht vergessen, dass Schwäne, die von Menschen gefüttert werden, aggressiv werden können, weil sie versuchen, Nahrung zu erzwingen.

Vorkommen: Britische Inseln, Mittel- und Nordeuropa, Südiran, das Kaspische Meeresbecken, Insel- und Tieflandgebiete Asiens, bis zu China

(EN) The second heaviest flying bird in the world, right after the kori bustard. The record holder found in Poland weighed 22.5 kg. In order to take off, it needs a long run-up on water or ground. It always starts upwind and then takes the desired flight direction. It lands almost exclusively on water; in winter – on ice. The mute swan, as its name suggests, is generally silent, but during the mating season, growling or melodious flute-like whistling can be heard. It hisses when upset. Swans are monogamous; they mate for life. It is important to remember that when fed by humans, swans can become aggressive, trying to extort food.

Distribution: British Isles, central and northern Europe, southern Iran, the Caspian Sea basin, islands and low regions of Asia, all the way to China

Mandarynka / Mandarinente / Mandarin duck

łac. *Aix galericulata*, Linnaeus, 1758

13

(PL) Jest to gatunek kaczki nadrzewnej, która zakłada gniazda w dziuplach drzew pochylonych nad wodą czy w budkach lęgowych; rzadko również na ziemi, pod osłoną pnia lub gęstej roślinności. Samiec w okresie godowym uzyskuje przepiękne kolory, a w czasie spoczynku upodabnia się do samicy. Często mówi się, że to najpiękniejsze kaczki na świecie. W Chinach są symbolem wierności, ponieważ łączą się w pary na całe życie. Naturalnie występują we wschodnich i południowych Chinach, Tajwanie, Mandżurii, Japonii oraz na Sachalinie. W Polsce można spotkać dziko żyjące mandarynki np. w Łazienkach Królewskich, w liczbie ponad stu osobników.

Występowanie: wschodnie i południowe Chiny, Tajwan, Mandżuria, Japonia oraz Sachalin

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

41–49 cm

65–67 cm

0,43–0,69 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es ist eine Baum-Entenart, die in Höhlen über Gewässer gebogener Bäume, in Nistkästen, oder auch selten auf dem Boden nistet – durch Baumstamm oder dicke Vegetation verdeckt. Während der Paarungszeit erhält das Männchen besonders schöne Farben; in der Ruhezeit ähnelt es dem Weibchen. Es wird oft gesagt, dass sie die schönste Ente der Welt ist. In China sind Mandarinenten ein Symbol der Treue, weil sie sich fürs Leben paaren. Sie kommen ursprünglich in Ost- und Südchina, Taiwan, der Mandschurei, Japan und auf Sachalin vor. In Polen sind wilde Mandarinenten auch zu treffen, z. B. in Łazienki-Park, in einer Anzahl von über 100 Individuen.

Vorkommen: Ost- und Südchina, Taiwan, Mandschurei, Japan, Sachalin

(EN) It is an arboreal duck which nests in hollows of trees bent over water or in nesting boxes; rarely also on the ground under the cover of tree trunks or dense vegetation. During the mating season, the male gets exceptionally beautiful colours, later becoming similar to the female. The mandarin ducks are often said to be the most beautiful ducks in the world. In China they are a symbol of fidelity, since they mate for life. They occur naturally in Eastern and Southern China, Taiwan, Manchuria, Japan and Sakhalin. In Poland, wild groups of this species can also be found, e.g. over a hundred specimens in the Łazienki Park.

Distribution: eastern and southern China, Taiwan, Manchuria, Japan, Sakhalin

♂

Nierozłączka czarnogłowa / Schwarzköpfchen / Yellow-collared lovebird

łac. *Agapornis personatus*, Reichenow, 1887

36

(PL) Nierozłączka czarnogłowa to papuga żyjąca w niewielkich grupach, zasiedlając tereny leśne, parki i ogrody. Nocuje w stadach. Nierozłączki łączą się w pary na całe życie. Dla wzmocnienia i utrwalania więzi, wzajemnie czyszczą sobie pióra i dbają o nie. Jeżeli zdecydujemy się na zakup tego gatunku, należy pamiętać, że jest to ptak dość hałaśliwy. W naturalnym środowisku populacja tego gatunku w ostatnim czasie spada, co jest spowodowane utratą naturalnych siedlisk oraz kłusownictwem.

Występowanie: Kenia i Tanzania

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

15,5 cm

9–11 cm

0,03–0,04 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es ist ein in kleinen Gruppen lebender Papagei, der Waldgebiete, Parks und Gärten bewohnt. Er verbringt Nächte im Schwarm. Schwarzköpfchen paaren sich fürs Leben. Um die Beziehungen zu vertiefen, reinigen und pflegen sich diese Vögel gegenseitig die Federn. Wenn man die Entscheidung trifft, diesen Papagei zu kaufen, soll man bedenken, dass er ziemlich laut ist. Die natürliche Population dieser Art ist in letzter Zeit aufgrund des Verlusts von natürlichen Lebensräumen und Wildddieberei gesunken.

Vorkommen: Kenia und Tansania

(EN) This parrot lives in small groups in forests, parks and gardens. Yellow-collared lovebirds spend nights in flocks. They mate for life. To strengthen and consolidate their bonds, they clean and take care of each other's feathers. If making the decision to get this species as a pet, one should remember that it is quite a noisy parrot. In the natural environment, the population of the yellow-collared lovebird has been in decline due to the loss of natural habitats and poaching.

Distribution: Kenya and Tanzania

Ogorzałka / Bergnte / Greater scaup

łac. *Aythya marila*, Linnaeus, 1761

7

(PL) Wędrowny gatunek kaczki należący do grążyc (kaczek nurkujących). Gniazduje na tundrowych jeziorach górskich obfitujących w roślinność oraz na wybrzeżach morskich i bagnach. Żeruje, nurkując na głębokość ok. 6 m. Podobnie jak większość kaczek morskich, jest towarzyska i tworzy kilkutysięczne stada z innymi gatunkami kaczek. W Polsce pojawia się na zimowiskach (od września do listopada) i pozostaje aż do zamarznięcia zbiorników wodnych.

Występowanie: Islandia, Półwysep Skandynawski, Kamczatka, Aleuty, Alaska, wybrzeże Kanady

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

40–50 cm

72–83 cm

0,9–1,2 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Sie ist eine Zug-Entenart, die zu Tauchenten gehört. Sie nistet auf Tundra-Bergseen mit üppiger Vegetation sowie an Küsten und Sümpfen. Auf der Nahrungssuche taucht sie etwa 6 m tief. Wie die meisten Meerenten ist sie gesellig und bildet Schwärme mit anderen Entenarten, die mehrere tausend Individuen zählen. In Polen erscheint sie auf Überwinterungen (von September bis November) und bleibt bis zum Gefrieren der Gewässer.

Vorkommen: Island, Skandinavien, Kamtschatka, Aleuten, Alaska, kanadische Küste

(EN) It is a migratory species of diving duck. It nests on tundra mountain lakes that are rich in vegetation, as well as on sea coasts and marshes. When foraging, it dives as deep as 6 metres. Like most sea ducks, it is sociable and together with other duck species it forms flocks, which count several thousand birds. In Poland, greater scaups appear for wintering (from September to November) and remain until bodies of water freeze.

Distribution: Iceland, Scandinavian Peninsula, Kamchatka, Aleutian Islands, Alaska, Canadian coast

♂

♀

Olśniak himalajski / Himalaya-Glanzfasan / Himalayan monal

fac. Lophophorus impejanus, Latham, 1790

(PL) Samce charakteryzują się metaliczną barwą piór. Samice ubarwione są dość jednolicie, w odcieniach brązu. Ich naturalnym środowiskiem są lasy dębowo-jodłowe z otwartymi zboczami trawiastymi i klifami, położone na wys. 2500–5000 m n.p.m. W zimie schodzą na ok. 2000 m n.p.m., gromadząc się w większe stada. Ich mocny dziób przystosowany jest do kopania w twardym górskim gruncie, nawet do 25 cm głębokości.

Występowanie: od wschodniego Afganistanu do zachodnich Chin; Himalaje, północne Indie i Nepal

134

samiec / Männchen / male

64–72 cm

29–32 cm

1,98–2,38 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügellänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

64–72 cm

26–29 cm

1,8–2,15 kg

(DE) Das Männchen zeichnet sich durch die metallische Farbe der Federn aus. Weibchen sind ziemlich gleichmäßig braun gefärbt. Ihr natürlicher Lebensraum sind Eichen- und Tannen-Mischwälder mit offenen, mit Gras bewachsenen Berghängen und Klippen, die auf einer Höhe von 2500–5000 m ü.M. liegen. Im Winter steigen sie auf etwa 2000 m ab und sammeln sich in größeren Schwärmen. Der starke Schnabel ist zum Graben in hartem Bergboden geeignet, sogar bis zu 25 cm tief.

Vorkommen: von Ostafghanistan bis Westchina; der Himalaya, Nordindien und Nepal

(EN) The males are characterised by the metallic colour of their feathers. The females are rather uniformly coloured in brown. Their natural habitats are oak-fir mixed forests with open grassy slopes and cliffs, located at an altitude of 2500–5000 m above sea level. In winter they descend to about 2000 metres, gathering into larger bevs. Their strong beaks are well-suited for digging in hard mountain soil, up to 25 cm deep.

Distribution: from eastern Afghanistan to western China; the Himalayas, northern India and Nepal

Orzeł przedni / Steinadler / Golden eagle

łac. *Aquila chrysaetos*, Linnaeus, 1758

14

(PL) Majestatyczny ptak szponiasty z rodziny jastrzębiowatych; poluje na ssaki rozmiarów zająca, a nawet lisa, a także na ptaki, gady, płazy, choć zadowoli się także padliną. Zobaczyć go można na wysokich półkach skalnych, skąd wypatruje ofiary, a następnie w locie nurkującym pędzi nawet do 320 km/h, aby schwytąć zdobycz. Podczas lotu atakuje rzadziej. Czasami polują parami, nigdy w grupach. Są monogamiczne, a po dobraniu się w pary wykonują loty godowe, informując inne ptaki o zajętej rezerwirze, sięgającym nawet 100 km². Często w obrębie jednego rewiru posiadają kilka gniazd, które po kolei wykorzystują do corocznych lęgów. Samica składa dwa jaja, które następnie samodzielnie wysiaduje.

Występowanie: Europa, Azja, północna Afryka, Ameryka Północna

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

65–100 cm

150–240 cm

2,8–4,5 kg / 3,8–6,7 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Ein majestätischer Greifvogel aus der Familie der Habichtartigen; er jagt Säugetiere von der Größe des Hasen, manchmal sogar so groß wie der Fuchs; auch Vögel, Reptilien, Amphibien. Ihm reicht aber auch Aas. Man kann ihn auf hoch gelegenen Felsvorsprüngen sehen, woher er seine Opfer beobachtet und dann sich im Sturzflug bis zu 320 km/h bewegt, um die Beute zu fangen. Während des Fluges attackiert er seltener. Diese Adler jagen manchmal in Paaren, aber nie in größeren Gruppen. Sie sind monogamisch. Nachdem sich die Paare bilden, führen sie einen Brunftflug aus, währenddessen sie andere Vögel über ihr Revier, das sogar 100 km² groß sein kann, informieren. Oft haben Adler mehrere Nester auf einem Gebiet, die sie jährlich wechseln und zur Brunftzeit nutzen. Das Weibchen legt zwei Eier, die sie dann alleine bebrütet.

Vorkommen: Europa, Asien, Nordafrika, Nordamerika

(EN) A majestic bird from the Accipitridae family; it hunts mammals the size of a hare, sometimes even as big as foxes; also birds, reptiles, amphibians; but carrion satisfies its needs, too. The golden eagle can be spotted on high rock shelves, from which it looks for prey, having found which it dives in the air, speeding up to 320 km/h in order to catch its victim. During the flight, it attacks less often. These eagles sometimes hunt in twos, but never in bigger groups. They are monogamous; once they pair up, they do a mating flight, informing other birds about the scope of their area, which can be up to 100 km² large. It is common that eagles have a few nests in one area, which they switch yearly for hatching. The female lays two eggs, which she then broods alone.

Distribution: Europe, Asia, North Africa, North America

Paw indyjski / Blauer Pfau / Indian peafowl

fac. Pavo cristatus, Linnaeus, 1758

(PL) Samce pawia indyjskiego są niezwykle ubarwione, a w szacie godowej ozdobione długim trenem barwnych piór (pozornie tworzących ogon), które zaczynają tracić już w lipcu. Ptaki te charakteryzują się znakomitą czujnością: w razie pojawienia się drapieżnika wszczynają alarm, charakterystycznie trąbiąc. W Polsce popularne były na dworach królewskich. Aby ustrzec się przed kradzieżą ptaków, rozgłaszano informacje o nieszczęściach, jakie mogą wywołać pióra pawiazymane w domach.

Występowanie: Indie, Pakistan, Jawa, Sri Lanka, Nepal

138

samiec / Männchen / male

210–230 cm

44–55 cm

3,75–6 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

80–100 cm

40–42 cm

2,5–4 kg

(DE) Die Männchen sind außergewöhnlich gefärbt und während der Paarungszeit tragen einen Prachtkleid, das mit einer langen Schleppe aus bunten Federn geschmückt ist und scheint, einen Schwanz zu formen. Die Schleppe wird schon im Juli verloren. Blaue Pfauen charakterisieren sich durch ihre ausgezeichnete Wachsamkeit; wenn ein Raubtier sich zeigt, lösen sie einen Alarm aus, charakteristisch blasend. In Polen waren sie auf königlichen Höfen beliebt. Um sich vor dem Vögeldiebstahl zu schützen, wurden Informationen über das Unglück verbreitet, das zu Hause gehaltene Federn des Pfaus verursachen können.

Vorkommen: Indien, Pakistan, Java, Sri Lanka, Nepal

(EN) Male Indian peafowls are coloured in an extraordinary way and in the mating season they wear a long train of colourful feathers, seemingly forming a tail, which they start to lose already in July. Peacocks are characterised by their excellent vigilance; when a predator appears, they set an alarm off, producing characteristic calls. In Poland blue peafowls were popular at royal courts. In order to protect them from being stolen, rumours were spread about misfortunes caused by peacock feathers kept at home.

Distribution: India, Pakistan, Java, Sri Lanka, Nepal

♂

Płomykówka / Schleiereule / Barn owl

łac. Tyto alba, Scopoli, 1769

31

(PL) Średniej wielkości sowa, ściśle związana z osadami ludzkimi. Zamieszkuje np. stodoły, dzwonnice, strychy. Jej upierzenie jest charakterystyczne i trudno ją pomylić z inną sową. Szary grzbiet i głowa posiadają rdzawe plamki, przypominające płomienie, do których odnosi się nazwa. Czarne oczy mocno kontrastują z białą szlarą, kierującą fale dźwiękowe do uszu. Płomykówka najbardziej aktywna jest o zmroku i świcie, kiedy to poluje głównie na gryzonie, mniejsze ptaki albo żaby. Sowa ta nie pohukuje, a jedynie wydaje chrapliwe dźwięki. Dawniej jej krzyki i wrzaski interpretowano jako odgłosy duchów.

Występowanie: Europa, Azja Południowa, środkowo-południowa Ameryka, środkowo-południowa Afryka, Australia

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

33–40 cm

80–95 cm

0,28–0,45 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Sie ist eine mittelgroße Eule, eng mit menschlichen Wohngebieten verbunden. Sie bewohnt u.a. Scheunen, Glockentürme und Dachböden. Ihr Gefieder ist sehr charakteristisch; sie ist schwer mit anderen Eulenarten zu verwechseln. Sein grauer Rücken und Kopf sind mit rostroten Flecken bedeckt, die wie Flammen aussehen; dazu bezieht sich der polnische Name dieser Vogelart ("Flammeneule"). Die schwarzen Augen sind im starken Kontrast mit dem Gesichtsschleier, der Schallwellen zu den Ohren führt. Die Schleiereule ist am aktivsten in der Dämmerung und im Tagesanbruch, wenn sie Nagetiere, kleine Vögel oder Frösche jagt. Sie heult nicht, sondern macht heisere Geräusche. In der Vergangenheit wurden ihr Geschrei und Rufe als Geiste interpretiert.

Vorkommen: Europa, Südasien, Zentral-Südamerika, Zentral-Südafrika, Australien

(EN) It is a medium-sized owl, closely bound to human settlements. It lives in places like attics, bell towers and barns. Its grey back and head are covered with rusty red spots, which look a bit like flames and have inspired the Polish name of this species ("flame owl"). Its black eyes are in strong contrast with the facial disc, which directs sound waves towards the owl's ears. It is mostly active at dusk and dawn, which is when it hunts: mainly rodents, small birds or frogs.

Barn owls do not hoot; instead, they produce hoarse noises. In the past, their cries and calls were interpreted as ghosts.

Distribution: Europe, South Asia, Central-South America, Central-South Africa, Australia

Podgorzałka / Moorente / Ferruginous duck

łac. *Aythya nyroca*, Guldensadt, 1770

13

(PL) Jest naszą najmniejszą grążycą (kaczką nurkującą). Gatunek ten nigdzie nie występuje licznie. Pojedyncze pary gniazdują w dużych odległościach od siebie. Jest to ptak dość skryty i ostrożny. Zwykle zamieszkuje eutroficzne jeziora (o głębokości poniżej 1 m, z bujnie rozwiniętą roślinnością), stawy, mokradła, wyspy i brzegi. W Polsce w latach 40-tych XX w. gatunek ten występował bardzo licznie, szczególnie na wschodzie kraju. Obecnie populacja lęgowa jest bardzo niewielka: w sumie wynosi 70–100 par, które najczęściej można znaleźć na południowym wschodzie i na zachodzie kraju. Obserwowano również osobniki zimujące w Polsce

Występowanie: od Europy Zachodniej po zachodnią Mongolię oraz od Libii do Pakistanu

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

38–42 cm

60–67 cm

0,45–0,65 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

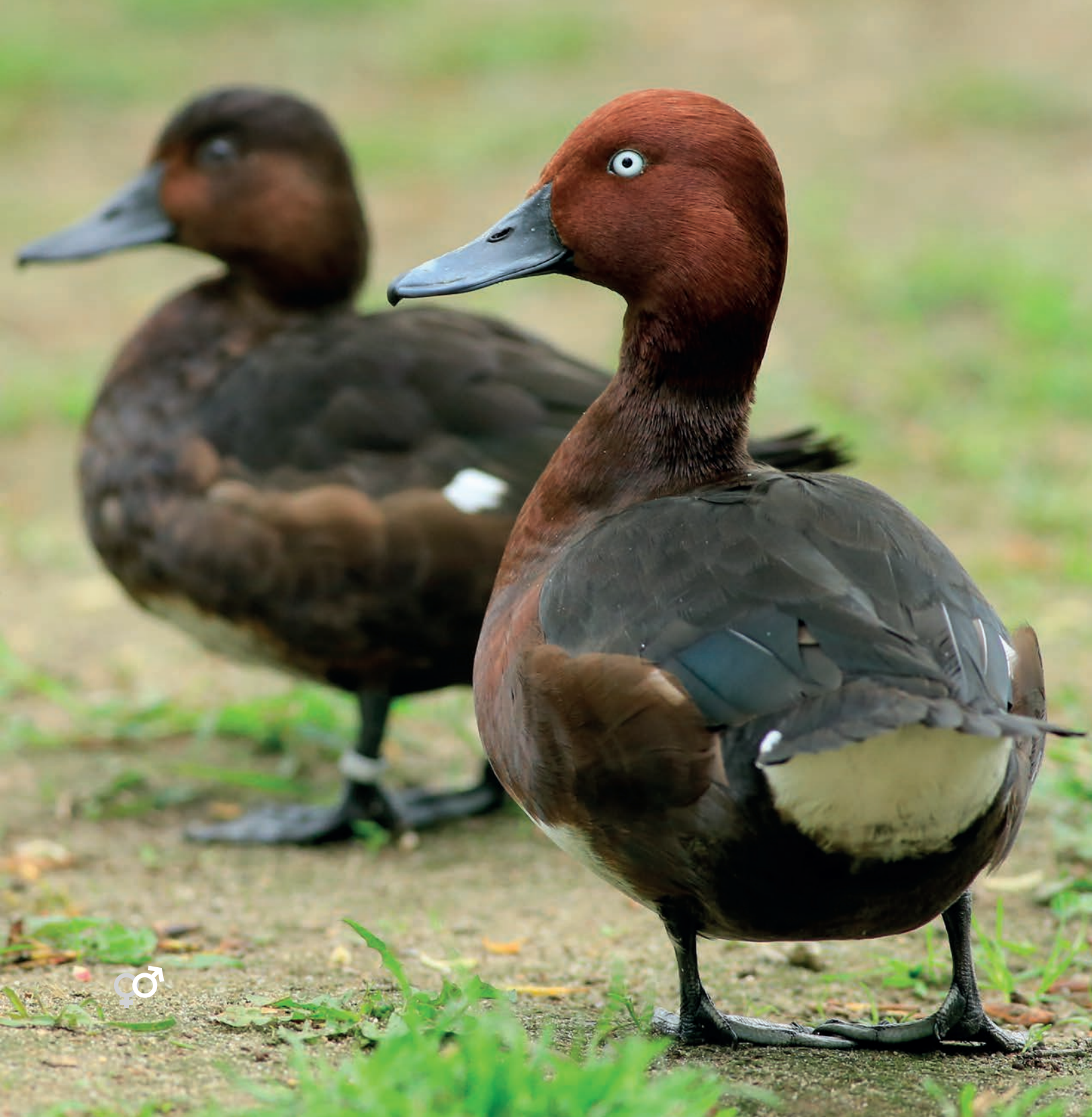
(DE) Sie ist unsere kleinste Tauchente. Diese Art kommt nirgends zahlreich vor. Einzelne Paare nisten in großen Abständen voneinander. Es ist ein ziemlich geheimer und vorsichtiger Vogel. Die Moorente bewohnt normalerweise eutrophische Seen (die weniger als 1 m tief sind, mit wuchernder Flora), Teiche, Sumpfgebiete, Inseln und Ufern. In Polen war diese Art in den 40er Jahren des 20. Jahrhunderts sehr zahlreich, insbesondere im Osten des Landes. Gegenwärtig ist die Brutpopulation sehr klein und beträgt landesweit 70–100 Paare, die am häufigsten im Südosten und Westen des Landes zu finden sind. Es wurden auch überwinternde Individuen in Polen beobachtet.

Vorkommen: von Westeuropa bis in die Westmongolei, von Libyen bis nach Pakistan

(EN) It is our smallest diving duck. This species does not occur anywhere in large numbers; individual couples nest quite far from each other. It is a rather secretive and cautious bird. These ducks usually inhabit eutrophic lakes (less than 1 metre deep, with rich vegetation), ponds, swamps, islands and shores. In Poland this species was very numerous in the 1940s, especially in the East. Currently the breeding population is very small, amounting to 70–100 pairs in the whole country, most often occurring in the South-East and West. Some specimens have also been observed wintering in Poland.

Distribution: from Western Europe to Western Mongolia, from Libya to Pakistan

♂

Pójdźka / Steinkauz / Little owl

łac. *Athene noctua*, Scopoli, 1769

31

(PL) Należy do mniejszych sów, a jej charakterystyczny, krzykliwy głos pozwala odróżnić ją od innych gatunków nawet po ciemku. Pójdźka charakteryzuje się płaską głową oraz szaro-brązowym upierzeniem z jaśniejszym spodem. Wiosną samica składa do 4 jaj, które samodzielnie wysiaduje, a samiec w tym czasie zapewnia jej pożywienie. Gdy pisklęta się wyklują, są karmione przez obojga rodziców. W wieku ok. siedmiu tygodni młode opuszczają gniazdo, choć latać uczą się dopiero 1–2 tygodnie później. Pójdźka najczęściej żywi się owadami i małymi ssakami, ale poluje też na dżdżownice, małe płazy, gady i ptaki. Sowy te są terytorialne: samce atakują intruza na swoim terenie.

Występowanie: Europa, środkowa Azja, północna Afryka

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

23–25 cm

54–58 cm

0,16–0,17 kg / 0,17–0,2 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er gehört zu kleineren Eulen; seine charakteristische, lärmende Stimme macht es leicht, ihn auch in der Nacht von anderen Vogelarten zu unterscheiden. Der Steinkauz zeichnet sich durch seinen flachen Kopf sowie das grau-braune Gefieder mit hellerer Unterseite aus. Im Frühling legt das Weibchen bis zu 4 Eier, die es alleine bebrütet, während das Männchen sich für ihr Essen sorgt. Als die Küken schlüpfen, werden sie von beiden Eltern gefüttert. Sie verlassen das Nest im Alter von ungefähr 7 Wochen; erst 1–2 Wochen später lernten sie aber zu fliegen. Der Steinkauz ernährt sich am häufigsten von Insekten und kleinen Säugetieren; er jagt aber auch nach Regenwürmern, kleinen Amphibien, Reptilien und Vögel. Diese Eulen sind territorial: das Männchen greift Eindringlinge auf seinem Territorium an.

Vorkommen: Europa, Zentralasien, Nordafrika

(EN) It's one of the smaller owl breeds. Its distinctive loud voice makes it easily recognisable even in the dark. The little owl is characterised by its flat head and the grey-brown plumage with lighter underside. In spring the female lays up to 4 eggs, which she broods alone, while the male delivers the food. Once the owlets hatch, they're fed by both parents. At an age of about 7 weeks, chicks leave the nest, although they only learn to fly about 1–2 weeks later. The little owl feeds primarily on insects and small mammals; it also hunts earthworms, small amphibians, reptiles and birds. These owls are quite territorial: they attack invaders on their terrain.

Distribution: Europe, Central Asia, North Africa

Puchacz / Uhu / Eurasian eagle-owl

fac. Bubo bubo, Linnaeus, 1758

35

(PL) Puchacz jest największą sową świata. Zamieszkuje góry i rozległe lasy. Preferuje tereny skaliste, wąwozy i stare drzewostany sąsiadujące z terenami otwartymi. Jest aktywny o zmierzchu i w nocy. Poluje na zwierzęta o zróżnicowanej wielkości: od szczura nawet do młodej sarny. W Polsce występuje głównie na północy i południu. Gody puchacz zaczyna już w grudniu; szczególnie w bezwietrzne, mroźne noce. W lutym samica składa 2–4 jaja. Wielkość populacji puchacza szacuje się na 250 par w całej Polsce, z tendencją wzrostową. Na wolności dożywają ponad 20 lat, w ogrodach zoologicznych – nawet 60 lat.

Występowanie: lasy i góry umiarkowanej strefy klimatycznej Eurazji

146

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

60–75 cm

160–180 cm

1,5–2,5 kg / 1,75–4 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er ist die größte Eule der Welt. Er bewohnt Berge und umfangreiche Wälder; vorzugsweise felsige Gebiete, Schluchten und alte Waldbestände, die sich neben offenen Gebieten befinden. Er ist in der Abenddämmerung und in der Nacht aktiv. Der Uhu jagt Tiere von verschiedenen Größen: von Ratten bis zu jungen Rehen. In Polen kommt er hauptsächlich im Norden und Süden vor. Die Brunft beginnt schon im Dezember, besonders in windstillen, frostigen Nächten. Im Februar legt das Weibchen 2–4 Eier. Die Größe der Uhu-Population in Polen wird auf 250 Paare geschätzt, mit einem Aufwärtstrend. Sie leben mehr als 20 Jahre in freier Wildbahn, und in Zoos – sogar 60 Jahre.

Vorkommen: Wälder und Berge der gemäßigten Klimazone Eurasiens

(EN) It is the largest owl in the world. It inhabits mountains and vast forests, preferably rocky terrain, gullies and groups of old trees close to open areas. It is active at dusk and at night. It hunts animals of various sizes: from rats even to young roe deer. In Poland it occurs mainly in the North and South. For Eurasian eagle-owl the mating season starts already in December; especially on windless, frosty nights. In February the female lays 2–4 eggs. The size of the Polish eagle owl population is estimated at 250 pairs, with an upward trend. In the wild they live for more than 20 years, and in zoos – even 60 years.

Distribution: forests and mountains of the temperate climate zone of Eurasia

Puszczyk mszarny / Bartkauz / Great grey owl

łac. Strix nebulosa lapponica, Forster, 1772

(PL) Puszczyk mszarny to duża sowa, niewiele mniejsza od puchacza. Jej cechą główną jest duża szlara (krótkie pióra rosnące promieniście wokół oczu i dzioba), przypominająca słoje przeciętego pnia drzewa. Puszczyk mszarny posiada doskonały słuch, dzięki czemu potrafi zlokalizować ofiary nawet pod głębokim śniegiem. Pierwsze udokumentowane gniazdowanie tego gatunku w Polsce miało miejsce w 2010 r. na Polesiu Lubelskim. Obecnie szacuje się, że jego populacja w kraju wynosi kilkanaście par. Żywi się głównie gryzoniami, w większości nornikami.

Występowanie: północny wschód Eurazji, Ameryka Północna

148

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

65–70 cm

134–158 cm

0,5–1,1 kg / 0,7–1,9 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es ist eine große Eule, nicht viel kleiner als der Uhu. Das Hauptmerkmal des Bartkauzes ist der große Gesichtsschleier (kurze Federn, die radial um die Augen und den Schnabel wachsen), der an die Ringe eines Baumstumpfs erinnern. Der Bartkauz hat hervorragendes Gehör, dank dessen er Opfer auch unter tiefem Schnee lokalisieren kann. Das erste in Polen brütende Paar wurde 2010 in Polesie Lubelskie gefunden. Gegenwärtig wird die polnische Population auf etwa ein Dutzend Paare geschätzt. Bartkauz ernährt sich hauptsächlich von Nagetieren, meistens Feldmäusen.

Vorkommen: Nordosten Eurasiens, Nordamerika

(EN) It is a large owl, not much smaller than the eagle owl. Its main characteristic is the large facial disc (short feathers growing radially around the eyes and beak), resembling the rings in a cross-section of a wood trunk. The great grey owl has excellent hearing, which allows it to locate prey even under deep snow. The first documented nesting of this species in Poland took place in Polesie Lubelskie in 2010. At present, its population in this country is estimated to be about a dozen pairs. It feeds mainly on rodents, mostly vole.

Distribution: northeastern part of Eurasia, North America

Puszczyk uralski / Uralkauz / Ural owl

fac. Strix uralensis, Pallas, 1771

(PL) Zamieszkuje stare bory ze zrębami i polanami, a także lasy górskie oraz buczyny. Podobnie jak inne sowy, puszczyk prowadzi osiadły tryb życia i nie opuszcza swojego rewiru lęgowego. Gniazduje w złamanym pniu (złomie), budce lęgowej, dużej dziupli lub w opuszczonym gnieździe ptaka szponiastego. Jest to sowa bardzo agresywna; przed opuszczeniem gniazda przez młode atakuje również ludzi. W Polsce gniazduje w starych lasach Karpat i Tatr, a poza tym w północno-wschodniej części Mazur i w Białowieży. W warunkach naturalnych dożywa ponad 20 lat.

Występowanie: lasy północno-wschodniej Europy i północnej Azji

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

50–60 cm

125–130 cm

0,5–0,9 kg / 0,6–1,3 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er lebt in alten Nadelwäldern mit Kahlschlägen oder Lichtungen, sowie Berg- und Buchenwäldern. Wie andere Eulen ist der Habichtskauz ein Standvogel und verlässt sein Brutgebiet nicht. Er nistet in zerbrochenen Baumstämmen, Nistkasten, großen Baumhöhlen oder verlassenen Nestern der Greifvögel. Es ist eine sehr aggressive Eule; bevor die Jungen das Nest verlassen, greift er auch Menschen an. In Polen nistet er in den alten Wäldern der Karpaten und Tatra sowie im nordöstlichen Teil von Masuren und im Białowieża-Urwald. In freier Wildbahn erreicht diese Gattung ein Alter von über 20 Jahren.

Vorkommen: Wälder Nordosteuropas und Nordasiens

(EN) The ural owl inhabits old coniferous forests with clearfelling patches or glades, as well as mountain and beech forests. Similarly to other owls, it is a sedentary bird and does not leave its nesting area. It inhabits broken tree trunks, nest boxes, large tree hollows, or abandoned nests of Accipitriformes. It is a very aggressive bird; before the young leave the nest, it attacks even humans. In Poland, it lives in the old forests of the Carpathian and Tatra Mountains, as well as in the north-eastern part of Masuria and in Białowieża Forest. In natural conditions its lifespan exceeds 20 years.

Distribution: forests of Northeastern Europe and Northern Asia

Sowa jarzębata / Sperbereule / Northern hawk-owl

łac. *Surnia ulula*, Linnaeus, 1758

13

(PL) Zasiedla strefę tajgi półkuli północnej; zwykle lasy w pobliżu terenów otwartych, takich jak torfowiska, łąki czy zręby. Gniazduje w dziupli, złomie, czy w opuszczonym gnieździe ptaka szponiastego lub krukowego. Poza okresem lęgowym żyje samotnie, zazwyczaj leci bardziej na południe w poszukiwaniu pokarmu. To gatunek sowy aktywnej w dzień, polującej najczęściej z ukrycia. Sowa jarzębata chętnie przesiaduje na drutach energetycznych i słupach w pobliżu osad ludzkich, z uwagi na łatwiejszy dostęp do gryzoni w zimie; jest przy tym mało płochliwa. Do Polski przylatuje bardzo rzadko, w okresie jesienno-zimowym.

Występowanie: Skandynawia, północna i centralna część Azji, Ameryka Północna: od Alaski po Półwysep Labrador

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

36–39 cm

74–81 cm

0,21–0,38 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Sie bewohnt Taiga der nördlichen Hemisphäre, normalerweise Wälder in der Nähe von offenen Gebieten, wie Torfmooren, Wiesen oder Kahlschlägen. Sie nistet in Baumhöhlen, zerbrochenen Baumstämmen oder in verlassenen Nestern der Greif- oder Rabenvögel. Außerhalb der Brutzeit lebt die Sperbereule alleine, normalerweise geht sie nach Süden auf Nahrungssuche. Es ist eine tagsüber aktive Eulenart, die meistens aus dem Versteck jagt. Außerdem sitzt sie gern auf Freileitungen und Masten in der Nähe von menschlichen Siedlungen, weil es dort im Winter mehr Nagetiere gibt. Sie ist kein scheuer Vogel. Nach Polen kommt sie selten im Herbst und Winter.

Vorkommen: Skandinavien, nördlicher und zentraler Teil Asiens, Nordamerika: von Alaska bis zur Labrador-Halbinsel

(EN) It inhabits taiga of the Northern Hemisphere, usually forests close to open areas such as peat bogs, meadows or clearcuts. It nests in tree hollows, broken tree trunks or abandoned nests of Accipitriformes or Corvidae birds. Outside the breeding season, it lives alone, and usually goes further south in search of food. This owl is active during the day, most often hunting from a hide. The northern hawk-owl likes to sit on energy wires and poles near human settlements, due to easier access to rodents in winter; it is not a shy bird. It comes to Poland very rarely, in the autumn-winter period.

Distribution: Scandinavia, northern and central Asia, North America: from Alaska to the Labrador Peninsula

Śnieżyca cesarska / Kaisergans / Emperor goose

łac. *Anser canagicus*, Sevestianov, 1802

7

(PL) Śnieżyce cesarskie gniazdują na Alasce i północno-wschodniej Syberii (wybrzeże Morza Beringa). Są pozbawione dymorfizmu płciowego, co oznacza, że między samcem a samicą nie występują różnice w wyglądzie. Ze względu na pochodzenie należą do odpornych ptaków, dlatego bardzo dobrze znoszą warunki zimowe panujące w Polsce. Łączą się w pary na całe życie. W lipcu przechodzą okres pierzenia, czyli wymiany piór na nowe, przez co tymczasowo tracą zdolność do lotu. Jest to dla nich najbardziej niebezpieczny okres, wówczas często padają ofiarą Eskimosów.

Występowanie: Alaska, północno-wschodnia Syberia; zimuje na Wyspach Aleuckich i na wybrzeżach Oceanu Spokojnego

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

66–85 cm

ok./ca. 119 cm

2,7–3,2 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Kaisergänse nisten in Alaska und im Nordosten Sibiriens (an der Küste des Beringmeers). Sie zeigen keinen Geschlechtsdimorphismus, d.h. zwischen Männchen und Weibchen gibt es keine Unterschiede im Aussehen. Aufgrund ihrer Herkunft gehören sie zu resistenten Vögeln und somit vertragen sie die Winterbedingungen in Polen sehr gut. Sie paaren sich fürs Leben. Im Juli gehen sie durch die Mauser, d. h. sie tauschen das Gefieder aus und können für einige Zeit nicht fliegen. Das ist für die Kaisergänse die gefährlichste Zeit, da sie oft den Eskimos zum Opfer fallen.

Vorkommen: Alaska, Nordostsibirien; Winter auf den Aleuten und an den Ufern des Pazifischen Ozeans

(EN) Emperor geese nest in Alaska and north-eastern Siberia (the Bering Sea coast). They show no sexual dimorphism, i.e. there are no differences in appearance between male and female specimens. Due to their geographical origins they are resistant birds, which is why they tolerate the winter conditions in Poland very well. They mate for life. In July they go through moulting, which means that they exchange their feathers and can't fly for a while. This is the most dangerous period for these geese, since it is when they often fall victim to Eskimos.

Distribution: Alaska, Northeastern Siberia; winters on the Aleutian Islands and on the shores of the Pacific Ocean

Tragopan modiolicy / Temmincktragopan / Temminck's tragopan

łac. Tragopan temminckii, Gray, 1831

(PL) Jest najmniej zagrożonym gatunkiem spośród tragopanów, a przez wielu uważany jest za najładniejszego. Prowadzi skryty, nadrzewny tryb życia. Gniazdo zakłada przeważnie na drzewach lub półkach skalnych. Często zajmuje gniazda innych ptaków, skąd pisklęta po wyschnięciu wyskakują na ziemię, a po kilku dniach potrafią latać. Tragopany jako jedyne z bażantów nie zakładają gniazd na ziemi. Podczas godów samce nadymają jaskrawo kolorowe worki skórne w kształcie śliniaka.

Występowanie: od wschodnich Himalajów do zachodnich Chin i Wietnamu

156

samiec / Männchen / male

ok./ca. 65 cm

21–26 cm

1,35–1,45 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

ok./ca. 58 cm

20–22 cm

0,9–1,05 kg

(DE) Er gehört zu den am wenigsten gefährdeten Tragopanen, wird aber oft als der schönste bezeichnet. Er hat einen geheimen Lebensstil. Das Nest baut er normalerweise auf Bäumen oder Felsvorsprüngen. Er besetzt auch oft Nester anderer Vögel, aus denen Küken einfach zum Boden springen; nach ein paar Tagen können sie dann schon fliegen. Tragopan ist der einzige Fasanenartige, der nicht auf dem Boden nistet. Während der Paarung bläst das Männchen seinen bunten Hautbeutel auf.

Vorkommen: vom östlichen Himalaya bis nach Westchina und Vietnam

(EN) It is the least endangered of tragopans, and it is considered by many to be the prettiest. It leads a secretive, arboreal lifestyle, building the nest most often in trees or on rock shelves. The Temminck's tragopan is keen to take up nests of other birds, from where the chicks, having dried out, jump to the ground, and after a few days they can already fly. Tragopans are the only pheasants that do not nest on the ground. In the mating time, males inflate the brightly coloured skin bags shaped like bibs.

Distribution: from the eastern Himalayas to western China and Vietnam

♂

Uszak biały / Weißer Ohrfasan / White-eared pheasant

fac. Crossoptilon crossoptilon drouynii, Hodgson, 1838

31

(PL) Występuje w wysokogórskich prześwietlonych lasach z gęstym podszytem, na wysokości 3000–4500 m n.p.m., w pobliżu źródeł wody (zimą zastępuje ją śniegiem). W okresie zimowym ptaki te łączą się w większe grupy i schodzą do lasów w niższych rejonach. Tak jak u wszystkich rodzajów uszaków, samce i samice ubarwione są jednakowo. W ziemi ryją tylko dziobem, który jest do tego specjalnie przystosowany (jest silny i szeroki).

Występowanie: od wschodniego Tybetu do południowo-zachodniego Junnanu; zachodni Syczuan, południowy Qinghai

158

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

86–96 cm

21–26 cm / 20–22 cm

1,35–1,45 kg / 0,9–1,05

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügellänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Er kommt in lichten Hochgebirgswäldern mit dichtem Unterholz vor, auf Höhen von 3000 bis 4500 m ü.M., in der Nähe von Gewässern (deren Rolle in der Diät im Winter durch Schnee ersetzt wird). Im Winter formen weiße Ohrfasane größere Gruppen und steigen zu den Wäldern in niedriger gelegenen Regionen ab. Wie bei allen Ohrfasanen sind Männchen und Weibchen dieser Spezies gleich gefärbt. Sie wühlen in der Erde nur mit dem Schnabel, der sehr gut dafür geeignet ist (er ist stark und breit).

Vorkommen: von Osttibet bis in Südwest-Yunnan; West-Sichuan, Süd-Qinghai

(EN) It can be found in high mountain forests with dense undergrowth, at altitudes between 3000 and 4500 m above sea level, near water sources (whose role is replaced by snow in the cold months). In winter, white-eared pheasants merge into larger flocks and descend into forests in lower regions. As with all eared pheasants, males and females of this species are coloured exactly the same. They dig in the ground only with their beaks, which are well-adapted to it (they are strong and wide).

Distribution: from eastern Tibet to southwestern Yunnan; western Sichuan, southern Qinghai

Wieloszpón szary / Grauer Pfaufasan / Grey peacock-pheasant

łac. Polyplectron bicalcaratum, Linnaeus, 1758

(PL) Wieloszpón szary należy do bażantów. Zamieszkuje wiecznie zielone gęste lasy do wys. nawet 2000 m n.p.m. Najbardziej aktywny jest w godzinach porannych i popołudniowych. Nocuje na drzewach, kilka metrów nad ziemią. Samce tego gatunku to jedne z najładniej tokujących bażantów. Ich lśniący ogon z metalizującymi oczkami, rozłożony w kształcie wachlarza, przypomina podczas godów tren pawia.

Występowanie: południowa część Azji, Indie po Himalaje, Mjanma, Półwysep Indochiński

160

samiec / Männchen / male

56–76 cm

21–24 cm

0,6–0,91 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Długość skrzydła / Flügelänge / wing length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

48–55 cm

17–21 cm

0,46–0,5 kg

(DE) Er bewohnt immergrüne, dichte Wälder bis zu einer Höhe von 2000 m ü.M. Der graue Pfaufasan ist morgens und nachmittags am aktivsten und verbringt die Nächte in Bäumen, einige Meter über dem Boden. Der Paarungstanz der Männchen dieser Spezies gehört zu den schönsten aus allen Fasanenartigen. Der glänzende Schwanz mit Augenflecken, in Form eines Fächers ausgebreitet, ähnelt während der Paarungszeit einem Pfauenschwanz.

Vorkommen: Südasien, Indien bis zum Himalaya, Myanmar, Indochinesische Halbinsel

(EN) It lives in evergreen, dense forests up to 2000 m above sea level. It is mostly active in the morning and afternoon. The grey peacock-pheasant sleeps in trees, a few metres above the ground. The courtship displays of the males belong to the most beautiful among pheasants. Their shiny tail covered with metallised eyespots, spread out in the shape of a fan, resembles a peacock train.

Distribution: southern Asia, India all the way to the Himalayas, Myanmar, Mainland Southeast Asia

♂

Żuraw białoszyi / Weißnackenkranich / White-naped crane

fac. Grus vipio, Pallas, 1811

7

(PL) Żuraw białoszyi preferuje tereny podmokłe: okolice bagien, brzegi jezior czy szerokie doliny rzeczne, sąsiadujące z łąkami i polami. Często występuje w towarzystwie innych żurawi, np. mandżurskich. Samce podczas tokowania podnoszą skrzydła i odrzucają głowę do tyłu, wydając przenikliwe dźwięki; następnie tańczą, kłaniają się, podskakują, biegają, podrzucają patyki lub trawę. Zdarza się nawet, że kilka samców potrafi wykonywać tańce godowe synchronicznie. Żurawie łączą się w pary na całe życie, a mimo to toki odbywają każdego roku, co zmniejsza agresję, łagodzi napięcia i wzmacnia więzi. Populacja żurawia białoszyjego maleje. Liczba ptaków żyjących na wolności wynosi obecnie 4800–5400 szt.

Występowanie: północno-wschodnia Mongolia, północno-wschodnie Chiny, południowo-wschodnia Rosja

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

112–125 cm

ok./ca. 200 cm

ok./ca. 5,6 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Der Weißnackenkranich bevorzugt Feuchtgebiete; Sümpfe, Seeufer oder weite Flusstäler, die an Wiesen und Feldern liegen. Er kommt häufig in der Begleitung von anderen Kranichen vor, z. B. mit dem Mandschurenkranich. Während der Brunftzeit heben die Männchen ihre Flügel, werfen ihre Köpfe rückwärts und machen schrille Geräusche; dann tanzen sie, verneigen sich, springen, rennen, werfen Stöcke oder Gras hoch. Es kommt manchmal vor, dass mehrere Männchen synchron Paarungstänze ausführen. Kraniche paaren sich fürs Leben, aber trotzdem findet die Balz jedes Jahr statt, was Aggression reduziert, Spannungen abbaut und die Bindung verstärkt. Die Population der Weißnackenkraniche nimmt allmählich ab. Die Anzahl frei lebender Vögel dieser Art beträgt derzeit 4800–5400 Tiere.

Vorkommen: Nordost-Mongolei, Nordostchina, Südostussland

(EN) The white-naped crane prefers wetlands; swamps, marshes, lake shores or wide river valleys in the proximity of meadows and fields. It is often to be observed in the company of other cranes, e.g. Manchurian cranes. During courtship displays, males raise their wings and throw their heads back, making piercing noises; then they dance, bow, jump, run, toss sticks or grass. Sometimes several males can perform synchronised mating dances. Cranes mate for life, but nevertheless they still do their courtship displays every year, which reduces aggression, relieves tension and strengthens the couple's bonds. The population of the white-naped crane is gradually decreasing. The number of these birds living in the wild is currently at 4800–5400 individuals.

Distribution: Northeast Mongolia, Northeast China, Southeast Russia

Żuraw mandżurski / Mandschurenkranich / Red-crowned crane

fac. Grus japonensis, Statius Muller, 1776

6

(PL) Drugi co do wielkości żuraw świata, pierwszy pod względem masy. Gniazda w formie kopca z traw buduje na ziemi. Na głowie ma czerwony płat skóry, który staje się jaskrawy, gdy ptak jest pobudzony bądź zaniepokojony. Całkowite pierzenie przechodzi co 2 lata, tracąc zdolność latania na 5–6 tyg. Przypada to na czas wodzenia piskląt. We wschodniej Azji jest symbolem wierności, szczęścia, długowieczności i nieśmiertelności. Gatunek zagrożony wymarciem. Obecnie światowa populacja liczy ok. 2750 szt., z czego ok. 1000 szt. znajduje się w ogrodach zoologicznych. Przeciętny wiek żurawia mandżurskiego na wolności wynosi 30–40 lat, w niewoli potrafią dożyć nawet 70 lat. Jest to jeden z najdłużej żyjących ptaków na świecie.

Występowanie: pół.-wsch. Chiny, pół.-wsch. Rosja, Hokkaido; zimuje w Korei, wsch. Chinach i na Tajwanie

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

130–150 cm

220–250 cm

8–11 kg (max. 15 kg)

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

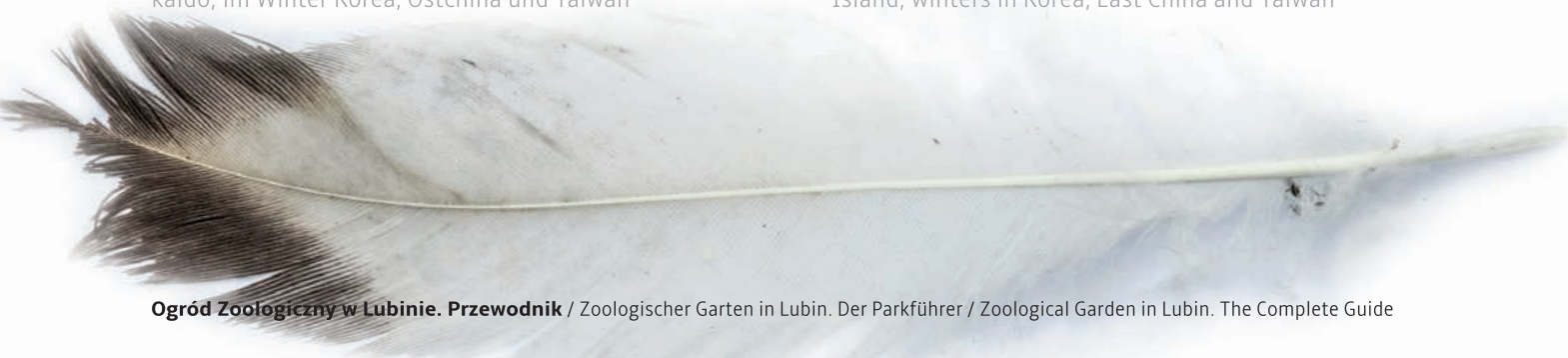
Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es ist der zweitgrößte Kranich der Welt; der erste in Bezug auf Körpergewicht. Der Mandschurenkranich baut Nester auf dem Boden, in Form eines Hügels aus Gräsern. Auf seinem Kopf befindet sich ein roter Hautfleck, der grell wird, wenn der Vogel munter oder beunruhigt wird. Alle 2 Jahre geht er die Mauser durch; er verliert dann alle Armschwingen und kann für 5–6 Wochen nicht fliegen. Dies fällt in der Zeit kurz nach dem Schlüpfen der Küken. In Ostasien ist der Mandschurenkranich ein Symbol für Treue, Glück, Langlebigkeit und Unsterblichkeit. Es ist eine vom Aussterben bedrohte Vogelart. Derzeit beträgt die Weltpopulation dieses Kranichs etwa 2750 Individuen, von denen 1000 sich in Zoos befinden. In freier Wildbahn leben sie 30–40 Jahre, während in Gefangenschaft einige Individuen das Alter von 70 Jahren erreichen. Sie gehören zu den am längsten lebenden Vögeln der Welt.

Vorkommen: Nordostchina, Südostrussland, Insel Hokkaido; im Winter Korea, Ostchina und Taiwan

(EN) The second largest crane in the world; first in terms of body weight. Red-crowned cranes build their nests on the ground, in the form of a mound of various types of grass. At the top of the head they have a red skin flap, which becomes bright when the bird is excited or upset. It goes through moult every 2 years, losing all the wing feathers, which results in the loss of the ability to fly for 5–6 weeks. This happens in the time when the chicks are being raised. In East Asia the red-crowned crane is a symbol of fidelity, happiness, longevity and immortality. This species is threatened with extinction. The world population currently counts about 2750 specimens, about 1000 of which are in zoos. The average lifespan of the red-crowned crane in the wild is 30–40 years, while in captivity it can live for up to 70 years. It is one of the longest-living birds in the world.

Distribution: Northeast China, Southeast Russia, Hokkaido Island; winters in Korea, East China and Taiwan

Żuraw zwyczajny / Grauer Kranich / Common crane

łac. *Grus grus*, Linnaeus, 1758

3

(PL) Gniazduje w rozproszeniu; buduje kopiec z roślin, często ulokowany w trudno dostępnym i podmokłym terenie. Żurawie to długodystansowi migranci; do Polski przylatują pod koniec lutego, a odlatują na przełomie października i listopada. W przypadku łagodnej zimy część populacji zostaje w kraju. Ptak ten wyróżnia się widowiskowymi tańcami godowymi, wiosną w wykonaniu pary lub setek ptaków na zlotowiskach. Ciągące po wiosennym niebie klucze żurawi traktowane są jako zapowiedź wiosny. Podczas wodzenia piskląt, u dorosłych następuje wymiana lotek, które wypadają niemal jednocześnie. Ptaki tracą wtedy lotność, a odzyskują ją po kilku tygodniach, gdy młode też potrafią już latać.

Występowanie: Skandynawia, pół.-wsch. Europa, azjatycka część środkowej Rosji, Turcja, Kaukaz

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

96–119 cm

180–220 cm

4,5–6 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Dieser Vogel nistet verstreut; er baut einen Hügel aus Vegetation, der sich oft in schwer zugänglichen, feuchten Gebieten befindet. Graue Kraniche sind langstreckige Migranten – sie kommen Ende Februar nach Polen an und reisen um die Wende Oktobers zum November ab. Im Falle eines milden Winters bleibt ein Teil der Population in diesem Land. Kraniche zeichnen sich durch spektakuläre Paarungstänze aus, die im Frühjahr durch ein Paar oder Hunderte von Vögeln aufgeführt werden. Keilformationen des Kranichs auf dem Himmel sind als Ankündigung des Frühlings interpretiert. Als die Jungen schlüpfen, gehen erwachsene Kraniche durch die Mauser. Sie verlieren alle Armschwingen, und dadurch auch die Flugfähigkeit, die sie erst nach ein Paar Wochen wiederbekommen, wenn die Küken auch schon fliegen können.

Vorkommen: Skandinavien, Nordosteuropa, der asiatische Teil Zentralrusslands, die Türkei, der Kaukasus

(EN) The common cranes nest at fair distances from each other; they build a mound from vegetation, often located in hard to reach spots and wetlands. These birds are long-distance migrants – they arrive in Poland at the end of February and fly away at the turn of October and November. In the case of a mild winter, a part of the population stays in the country. The common crane stands out due to its spectacular mating dances, performed by a couple or even hundreds of birds at gatherings. V-formations of cranes in the spring sky are interpreted as harbingers of spring. While caring for freshly hatched chicks, adult birds exchange their rectrices, which fall out almost all at the same time. As a result, they lose the ability to fly and regain it after a few weeks, when the young can also fly.

Distribution: Scandinavia, Northeastern Europe, the Asian part of Central Russia, Turkey, the Caucasus

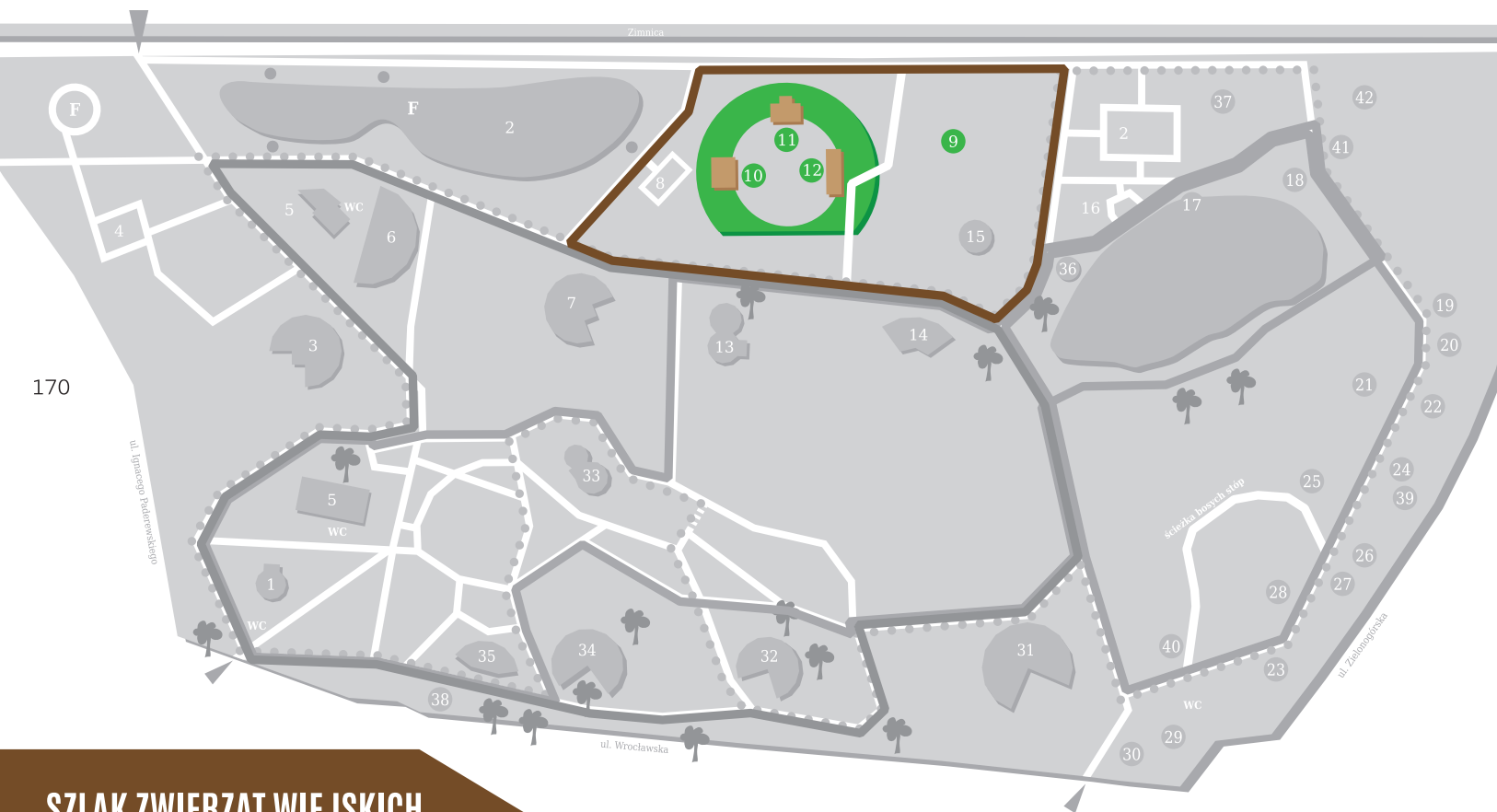

Szlak zwierząt wiejskich

Der Weg der Landtiere / Farm Animals Trail

SZLAK ZWIERZĄT WIEJSKICH

Szlak zwierząt wiejskich

Der Weg der Landtiere / Farm Animals Trail

(PL) W lubińskim zoo dużą wagę przywiązujemy do zwierząt gospodarskich. Istotna jest dla nas hodowla ras rodzimych, które coraz trudniej spotkać na wsi. Z tego względu powstała zagroda zwierząt gospodarskich z centralnym dziedzińcem, budynkami inwentarskimi oraz pastwiskiem, gdzie wypasamy większość naszych zwierząt. Prezentujemy aż 10 ras rodzimych, co stanowi największą kolekcję w kraju. Są to: koza sandomierska, koza karpacka, owca olkuska, owca wrzosówka, królik popielniański, gęś kielecka, kaczka pomniejszona, kura czubotka polska brodata miniaturowa, kura zielononóżka kuropatwiana, krowa białogrzbieta. **Obowiązuje bezwzględny zakaz dokarmiania zwierząt. Karmić można jedynie pokarmem udostępnionym w wyznaczonych podajnikach. Długość szlaku wynosi 500 m.**

(DE) Auf dem Weg der Landtiere ist es strengstens untersagt, die Tiere zu füttern. Die einzige Ausnahme gilt für Futter aus speziellen Futterbehältern. **Der Weg ist 500 m lang.**

(EN) On the Farm Animals Trail, it is strictly forbidden to feed the animals. The only exception applies when there is food available in the special feeders. **The total length of the Trail is 500 m.**

(DE) Im Lubiner Zoo sind uns die Landtiere besonders wichtig. Vor allem die Zucht von einheimischen Rassen, die immer schwerer auf dem Land zu finden sind, liegt uns am Herzen. Deswegen ist unser großes Gehöft mit Landtieren entstanden; mit einem zentralen Hof, Holzstallungen mit großen Gehegen sowie mit einer Weide, wo wir die Mehrheit unserer Tiere vom Frühjahr bis zum späten Herbst weiden lassen. Aktuell haben wir 10 einheimische Tierrassen, was die größte Kollektion in Polen ausmacht. Es sind: Sandomierz-Ziege, Karpatenziege, Olkusz-Schaf, polnisches Heideschaf, Popielno-Kaninchen, Kielce-Gans, polnische Zwergente, polnisches Haubenhuhn, polnischer Grünfüßler, polnischer Weißrücken.

(EN) In the Zoological Garden in Lubin, we pay a lot of attention to farm animals. Native breeds are of particular importance to us, especially that they are ever more difficult to find in the countryside. That's why a large farm animal enclosure has been founded, with a central courtyard, wooden outbuildings with outdoor enclosures, and a pasture where most of our animals graze from early spring until late autumn. As of now, we have 10 Polish breeds in our Park, which makes the largest collection in the country. They are: Sandomierz goat, Carpathian goat, Olkusz sheep, Polish heath sheep, Popielno rabbit, Kielce goose, Polish dwarf duck, Polish miniature chicken, green-legged partridge, Polish white-back.

całoroczny wybieg dla zwierząt gospodarskich
ganzjährige Koppel für Landtiere / year-round paddock for farm animals

owca olkuska
Olkusz-Schaf / Olkusz sheep

Alpaka / Alpaka / Alpaca

łac. *Vicugna pacos*, Linnaeus, 1758

9

(PL) Alpaki pochodzą z Ameryki Południowej, zamieszkują góry od wysokości 3500 do 5000 m n.p.m. Wyróżnia się dwie rasy: suri oraz huacaya. Hodowane są głównie dla wełny, która jest bardzo delikatna, ciepła i zdrowa. Produkuje się z niej m.in. hipoalergiczne kołdry, koce czy wysokiej jakości odzież.

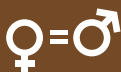
Prosimy pamiętać, że alpaki nie lubią głaskania po głowie, ponieważ posiadają w tym miejscu wrażliwe gruczoły zapachowe. Nie przestrzegając tej zasady, najpewniej zostaniemy opluci. Można ostrożnie dotykać szyi i tułowia.

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

80–100 cm

– / 335–340 dni / Tage / days

50–80 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Alpakas kommen aus Südamerika; sie bewohnen Berggebiete auf einer Höhe von 3500 bis 5000 m über dem Meeresspiegel. Es gibt zwei Arten von Alpakas: Suri und Huacaya. Sie werden vor allem für ihre Wolle gezüchtet, die sehr fein, warm und gesund ist. Aus Alpakawolle produziert man u.a. hypoallergene Bettdecken, Decken sowie Kleidung von hoher Qualität.

Bitte beachten Sie, dass Pakos es nicht mögen, über den Kopf gestreichelt zu werden, da sie dort sehr empfindliche Duftdrüsen haben. Wer diese Regel nicht beachtet, wird wahrscheinlich bespuckt werden. Der Hals und der Oberkörper können vorsichtig angefasst werden.

(EN) Alpacas originate from South America. They inhabit mountains at altitudes from about 3500 to 5000 m above sea level. There are two alpaca breeds: suri and huacaya. They are kept mainly for their wool, which is a very delicate, warm and healthy material – hence the production of hypoallergenic duvets, blankets, and high quality clothing.

Please remember that alpacas do not like to be patted on the head since it is where they have delicate scent glands. Those who don't respect this rule are likely to be spat on. You can gently touch the neck and body trunk.

Gęś kielecka / Kielce-Gans / Kielce goose

łac. *Anser domesticus*, Linnaeus, 1758

rasa rodzima

einheimische Rasse
native breed

(PL) Gęś rodzimej rasy, którą wyróżnia duża odporność na niekorzystne warunki środowiska. Jest to ptak ekonomiczny w hodowli i raczej mało wymagający; jednocześnie łatwy w rozmnażaniu i o smacznym mięsie.

Gęś kielecka charakteryzuje się białym upierzeniem, a jej łapy i dziób są pomarańczowo-czerwone. Jest to ptak głośny, a jego gęganie słychać już z daleka. Samice są lżejsze od samców: ważą ok. 3,5 kg. Masa ciała gąsiorów dochodzi nawet do ponad 4 kg.

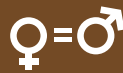
176

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female

86–96 cm

165–183 cm

4–4,25 kg / 3,4–3,6 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Eine für Polen einheimische Gänserasse, die sich durch Unempfindlichkeit gegen rauen Umweltbedingungen auszeichnet. Dieser Vogel ist ökonomisch in der Zucht und wenig anspruchsvoll, mit gut schmeckendem Fleisch; dabei noch unkompliziert, wenn es um Vermehrung geht.

Die Kielce-Gans wird durch ihr weißes Federkleid gekennzeichnet; die Füße und der Schnabel sind orange-rot. Es ist ein lauter Vogel, dessen Schnattern schon aus Entfernung gut hörbar ist. Weibchen sind leichter als Männchen und wiegen ungefähr 3,5 kg. Das Gewicht der Ganter kann 4 kg überschreiten.

(EN) A native Polish goose breed, which stands out thanks to its high resistance to unfavourable conditions. It's a very economical bird in breeding and at the same time it has good reproductive traits and tasty meat.

The Kielce goose is characterised by the white plumage, while its feet and beak are orange-red. It is a loud bird and its gaggle can be heard from a large distance. Dames are lighter than ganders; they weigh around 3.5 kg. Males' weight can exceed 4 kg.

Indyk dziki / Wildtruthuhn / Wild turkey

łac. *Meleagris gallopavo*, Linnaeus, 1758

(PL) Zamieszkuje lasy Ameryki Północnej. Samiec jest dużo większy od samicy; jego waga przekracza nawet 10 kg. Głowa i szyja są nagie, pokryte koralami w barwach od czerwonej po biało-niebieską.

Indyk gniazdo zakłada na ziemi. Często składają do niego jaja dwie samice, po czym wysiadują je na zmianę. Ptaki te potrafią latać blisko ziemi na odległość nie większą niż 400 m; najczęściej wzbijają się w powietrze podczas ucieczki przed drapieżnikiem. Noc spędzają wysoko na drzewach. W USA pieczony indyk jest tradycyjną potrawą podczas Święta Dziękczynienia.

178

samiec / Männchen / male 100–130 cm 165–183 cm 9–22 kg		Długość ciała / Körperlänge / body length Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan Masa ciała / Körpermasse / body mass	samica / Weibchen / female 76–95 cm ok./ca. 150 cm 9–22 kg	
--	---	---	--	---

(DE) Es bewohnt Wälder Nordamerikas. Der Hahn ist viel größer als die Henne; sein Gewicht kann 10 kg überschreiten. Der Kopf und Hals sind nackt, mit Kehlsack in einer Farbe zwischen rot und weißblau gedeckt.

Das Nest baut das Truthuhn auf dem Boden. Es kommt oft vor, dass zwei Hennen in ein Nest Eier legen und beim Ausbrüten wechseln. Sie können nah am Boden auf einer bis zu 400 m langen Strecke fliegen, was sie meistens nur machen, wenn sie einem Raubtier entfliehen. Die Nacht verbringen Wildtruthühner auf dem Baum. In den USA ist Brattruthuhn eine traditionelle Thanksgiving-Speise.

(EN) It lives in the forests of North America. Gobblers are much bigger than hens; their weight can exceed 10 kg. Their heads and necks are naked, covered with wattles ranging from red to white-blue.

The wild turkey nests on the ground. It’s common for two hens to lay eggs into one nest and take turns during the incubation period. They can only fly close to the ground and no further than 400 m at a time; this skill is most often used when fleeing from a predator. Wild turkeys spend nights high on trees. In the USA roast turkey is traditionally consumed on Thanksgiving Day.

♂

Kaczka pomniejszona / Polnische Zwergente / Polish dwarf duck

łac. *Anas platyrhynchos f. domestica*, Linnaeus, 1758

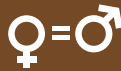
rasa rodzima

einheimische Rasse
native breed

(PL) Kaczka rodzimej rasy wyhodowana w XX w. Rozmnażano ze sobą dzikie kaczki krzyżówki, a z otrzymanych populacji wybierano te osobniki, które wykazywały dobre cechy mięsne. Następnie krzyżowano je z lżejszymi kaczkami pekin. Efektem tej pracy jest kaczka pomniejszona.

Jak sama nazwa wskazuje, jest to kaczka mniejszych rozmiarów. Upierzenie ma wyłącznie białą barwę, łapy są pomarańczowe, a dziób może przyjmować ubarwienie od różowego do pomarańczowego.

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female
51–67 cm / 81–96 cm
ok. / ca. 101 cm
1,6–1,75 kg / ok. / ca. 1,45 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length
Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan
Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Eine einheimische polnische Entenrasse, erschaffen im 20. Jahrhundert. Wilde Stockenten wurden untereinander gekreuzt und aus den so geschaffenen Populationen wurden die Vögel ausgewählt, die gute Fleischeigenschaften zeigten. Im nächsten Schritt wurden sie mit den kleineren Pekingenten gemischt.

Der Effekt dieser Arbeit ist die polnische Zwergente, die – wie ihr Namen hindeutet – eine etwas kleinere Entenart ist. Diese Rasse hat weißes Gefieder und orange Füße. Der Schnabel nimmt eine Färbung von Pink bis Orange an.

(EN) It's a native Polish duck breed created in the 20th century. First, populations of mallards were produced by crossing wild specimens. From these populations, birds showing good meat qualities were picked out. Next, they were crossed with the lighter White Pekin ducks.

The effect of this work is the Polish dwarf duck and as its name suggests, it is a somewhat smaller breed. Its plumage is white, the feet are orange, and the colour of the beak can vary between pink and orange.

Koza karłowata / Zwergziege / Pygmy goat

łac. Capra hircus, Linnaeus, 1758

(PL) Kozy karłowate, zwane również miniaturowymi, pochodzą z Azji, gdzie zostały udomowione około 10 tys. lat temu. Jest to rasa wszechstronnie użytkowa z przeznaczeniem na mleko i mięso. Jej cechy charakterystyczne to wytrzymałość i odporność na zmienne warunki klimatyczne. Dawniej wysuszone odchody kóz były używane jako materiał opałowy.

Ze względu na bardzo łagodny temperament oraz łatwą hodowlę coraz częściej spotyka się je w gospodarstwach agroturystycznych i w chowie amatorskim. To właśnie koza, przez swoją ciekawość, odkryła krzak dziko rosnącego kawowca na pastwiskach w starożytnej Etiopii.

182

samiec / Männchen / male

40–50 cm

–

ok. / ca. 25 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

40–50 cm

140–156 dni / Tage / days

ok. / ca. 25 kg

(DE) Die Zwergziege, auch Miniaturziege genannt, kommt aus Asien, wo sie vor ungefähr 10 tausend Jahren domestiziert wurde. Es ist eine vielseitige Rasse, gezüchtet für Milch und Fleisch. Sie ist abgehärtet und unempfindlich gegen wechselnde Klimabedingungen. Früher wurden getrocknete Exkremente dieser Tiere als Heizstoff genutzt.

Dank ihr sehr sanftem Temperament und einfacher Zucht kann man die Zwergziege immer häufiger im Agrotourismus und Amateurzucht treffen. Es war die Ziege, die durch ihre Neugier eine wilde Kaffeepflanze auf den Weiden Kaiserreichs Äthiopien entdeckte.

(EN) The pygmy goat, also called miniature goat, comes from Asia, where it was domesticated about 10 thousand years ago. It is very versatile, used for both milk and meat. This breed is very resistant, also to changeable climate conditions. In the past, dried goat droppings were used as solid fuel.

Because of their gentle character and easy breeding, pygmy goats are becoming ever more popular in agrotourism and hobby breeding. It was the goat that, thanks to its curiosity, discovered a wild coffee bush in one of the meadows of ancient Ethiopia.

Koza karpacka / Karpatenziege / Carpathian goat

łac. *Capra hircus hircus*, Linnaeus, 1758

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) Jedna z trzech polskich ras kóz, wszechstronnie użytkowa. W 2005 r. odnaleziono ostatnie dwa gospodarstwa, w których hodowano kozy karpackie. Dzięki staraniom Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki Państwowej Instytutu Badawczego w Odrzechowej i Ogrodu Zoologicznego we Wrocławiu w 2012 r. liczba matek wzrosła do 40 szt.

Mleko kozie uchodzi za bardzo zdrowe; podaje się je dzieciom, używane jest również jako lek przy chorobach płuc. W okresie wojennym kozy ratowały ludzi przed śmiercią z niedożywienia. Przy skromnym, niewybrednym pożywku koza daje około jednego litra tłustego i pożywnego mleka dziennie.

184

samiec / Männchen / male

55–60 cm

–

45–50 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

45–55 cm

140–156 dni / Tage / days

40–45 kg

(DE) Eine der drei polnischen Ziegenrassen, sehr vielseitig. 2005 wurden die zwei letzten Bauernhöfe, die noch Karpatenziegen züchteten, gefunden. Dank der Mühe, die sich die Mitarbeiter der experimentellen Abteilung des nationalen Instituts für Zootechnik aus dem Forschungsinstitut in Odrzechowa und die Angestellten des Breslauer Zoos gegeben haben, ist 2012 die Anzahl der Mütter auf 40 Stück gestiegen. Ziegenmilch ist für sehr gesund gehalten; es wird Kindern gegeben, sowie bei Lungenkrankheiten als Heilmittel genutzt. Während der Kriegszeit haben Ziegen Menschen oft vor dem Hungertod gerettet. Bei genügsamer Ernährung gibt die Ziege ungefähr einen Liter fetter, nahrhafter Milch pro Tag.

(EN) One of the three Polish goat breeds, a very versatile one. In 2005, the last two farms to breed the Carpathian goat were found. Thanks to the efforts of the Experimental Department of the National Zootechnics Research Institute in Odrzechowa and Wrocław Zoological Garden, the number of Carpathian goat nannies rose to 40 in 2012.

Goat milk is considered to be very healthy; it is given to children, and used as a remedy in lung diseases. In the war period, goats saved many humans from starvation. While eating very modestly, a goat can produce up to one litre of fat and nutritious milk a day.

♀

Koza sandomierska / Sandomierz-Ziege / Sandomierz goat

łac. *Capra hircus*, Linnaeus, 1758

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) Koza sandomierska jest jedną z trzech polskich ras kóz, obok karpackiej i kazimierzowskiej. Powstała wraz początkiem chasydyzmu w Polsce, na przełomie XIX i XX w. w dorzeczu Wisły i Sanu. Wypasana była w Puszczy Sandomierskiej. Niestety, była już bliska całkowitego wymarcia. Od 2016 r. na Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie są prowadzone prace odtwarzające tę rasę.

Niewątpliwym plusem kozy sandomierskiej są walory smakowe mleka, gdzie charakterystyczny kozi zapach jest niewyczuwalny.

186

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
70–75 cm	Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers	64–68 cm
–	Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration	140–156 dni / Tage / days
ok. / ca. 65 kg	Masa ciała / Körpermasse / body mass	ok. / ca. 60 kg
♂		♀

(DE) Die Sandomierz-Ziege ist eine der drei polnischen Ziegenrassen, neben der Karpaten- und Kazimierz-Ziege. Diese Rasse entstand zusammen mit dem Anfang des Chasidismus in Polen, um die Wende von XIX auf XX Jahrhundert in dem Einzugsgebiet von Weichsel und San. Sie wurde im Sandomierz-Urwald weiden gelassen und war leider vom Aussterben bedroht. Seit 2016 werden Arbeiten an der Lubliner Universität für Naturwissenschaften durchgeführt, um diese Rasse wiederherzustellen.

Ein Vorteil der Sandomierz-Ziege sind die geschmacklichen Vorzüge ihrer Milch, wo der charakteristische Geruch nicht merkbar ist.

(EN) Sandomierz goat is one of the three Polish goat breeds, next to Carpathian and Kazimierz goats. This breed emerged at the beginning of Hasidism in Poland, at the turn of the 19th and 20th century in the river-basin of Vistula and San. Its main grazing area was the Sandomierz Forest. Unfortunately, it came close to complete extinction. Since 2016 works are underway at the University of Life Sciences in Lublin to restore this breed.

One of the unquestioned advantages of the Sandomierz goat is the taste of its milk, which lacks the characteristic smell.

Krowa białoogrzbietą / Polnischer Weißrücken / Polish whiteback

Łac. *Bos taurus taurus*, Linnaeus, 1758

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) Krowa białoogrzbietą wywodzi się z nad dolnej Wisły, Bugu, Sanu oraz Narwii. Rasa ta od wieków występowała na terenach Polski, choć według jednej hipotezy przywędrowała do nas przed wiekami z okolic Bałtyku. Charakteryzuje się dużą zdrowotnością oraz wytrzymałością na trudne warunki atmosferyczne. Doskonale wykorzystuje paszę. Umaszczenie jest zwykle biało-czarne, rzadziej czerwone, z białym pasem na grzbiecie. Pracami odtwarzającymi rasę zajmuje się Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie i od 2003 r. bydło białoogrzbietą znajduje się w Programie Ochrony Zasobów Genetycznych Zwierząt w Polsce.

188

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
125–140 cm	Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers	125–140 cm
–	Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration	280 dni / Tage / days
600–800 kg	Masa ciała / Körpermasse / body mass	600–800 kg
♂		♀

(DE) Der polnische Weißrücken kommt aus der Gegend der unteren Weichsel, Bug, San und Narew. Diese Rasse kommt schon seit Jahrhunderten in Polen vor; es gibt aber auch eine Hypothese, laut dessen sie hier vor Jahrhunderten aus dem Ostseegebiet gekommen wäre. Sie ist durch ihren guten Gesundheitszustand sowie die Widerstandsfähigkeit gegen schwere Klimabedingungen gekennzeichnet. Sie nutzt ihre Nahrung besonders gut. Die Färbung ist normalerweise schwarz-weiß, seltener rötlich, mit einem weißen Streifen auf dem Rücken. Mit den Rassenwiederherstellung-Arbeiten hat sich die Lubliner Universität für Naturwissenschaften beschäftigt. Seit 2003 nimmt polnischer Weißrücken am Programm für Schutz von genetischen Ressourcen in Polen teil.

(EN) The Polish whiteback breed has its roots in the area of lower Vistula, Bug, San and Narew. This cow has lived in Poland for a very long time. However, there is also a theory that it came here from the Baltic Sea area centuries ago. Its characteristics are resistance to illness and bad conditions as well as the exceptional ability to manage food. These cows are usually black and white, more rarely reddish, with a white stripe on the back.

The work to restore this breed has been undertaken by the University of Life Sciences in Lublin. Since 2003, the Polish whiteback has been on the Programme for Protection of Animal Genetic Resources in Poland.

♀

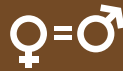
Królik domowy / Hauskaninchen / Domestic rabbit

łac. Oryctolagus cuniculus f. domesticus, Linnaeus, 1758

(PL) Pochodzi od dzikiego królika europejskiego. Jego naturalnym terenem występowania była Europa i Afryka Północna. Jest zaliczany do zajęczaków, czasem mylnie klasyfikowany jako gryzoń. Udomowiony został w Hiszpanii.

Króliki charakteryzują się długimi uszami, które zapewniają im lepszy słuch oraz biorą udział w termoregulacji ciała. W ciągu dnia potrafią żerować 60–80 razy, a posiłek trwa ok. 1 minuty. Najmniejsze rasy królików nie ważą nawet 1 kg, natomiast największą rasą na świecie jest Flemish Giant – olbrzym belgijski ważący ponad 9 kg.

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female
6–8 lat / Jahre / years
– / 28–32 dni / Tage / days
1–10 kg

Długość życia / Lebensdauer / life expectancy
Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration
Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es stammt vom Wildkaninchen ab. Sein Vorkommensgebiet war Europa und Nordafrika. Es gehört zu Hasenartigen, manchmal ist es aber fehlerhaft zu Nagetieren klassifiziert. Das Kaninchen ist in Spanien domestiziert worden.

Diese Tiere sind durch lange Ohren gekennzeichnet, die ihren guten Gehörsinn garantieren, sowie zur Thermoregulation des Körpers dienen. Sie fressen 60–80 Mal am Tag; die Mahlzeit dauert ungefähr eine Minute. Die kleinsten Kaninchenrassen wiegen kein Kilogramm, die größte Rasse ist hingegen der Flämische Riese – ein Kaninchen aus Belgien, das über 9 kg wiegt.

(EN) It is descended from the wild European rabbit. It used to be found in Europe and Northern Africa. It belongs to lagomorphs, being sometimes wrongly classified as a rodent. It was domesticated in Spain.

Rabbits are characterised by their long ears, which enable them to hear better as well as taking part in the thermoregulation of the body. They can forage as many as 60–80 times a day, and a meal lasts for about a minute. The smallest rabbit breeds weigh less than 1 kg, while while the Flemish Giant – world's biggest rabbit – weighs over 9 kg.

Królik popielniański / Popielno-Kaninchen / Popielno rabbit

łac. *Oryctolagus cuniculus*, Linnaeus, 1758

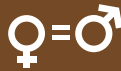
rasa rodzima

einheimische Rasse
native breed

(PL) Królik popielniański to obecnie jedyna rodzima rasa królików. Nad jej stworzeniem pracowano w Zakładzie Doświadczalnym Polskiej Akademii Nauk w Popielnie – stąd nazwa. Rasa ta powstała z królików albinotycznych i królików rasy belgijski olbrzym szary. Wzorzec oceny rasy zatwierdzono w 1989 r.

Podczas tworzenia odmiany popielniańskiej stosowano u samic tzw. zimny chów, aby poprawić jakość okrywy włosowej u potomstwa. Króliki te mają białą sierść, są odporne na surowe warunki chowu, a ich mioty są liczne (7–8 młodych).

samiec / Männchen / male / **samica** / Weibchen / female
5–8 lat / Jahre / years
– / 28–32 dni / Tage / days
3,5–5 kg

Długość życia / Lebensdauer / life expectancy
Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration
Masa ciała / Körpermasse / body mass

(DE) Es ist derzeit die einzige einheimische Kaninchenrasse. An dem Erschaffen dieser Rasse haben Forscher aus der Versuchseinrichtung der Polnischen Akademie der Wissenschaften in Popielno gearbeitet – daher der Name. Diese Kaninchen sind als Mischung von zwei anderen Arten entstanden: dem Albinokaninchen und dem Belgischen Rieskaninchen. Der Rassestandard wurde im Jahr 1989 gebilligt.

Während der Rassenerschaffungsversuche wurde bei den Zibben sogenannte kalte Zucht angewendet, um die Fellqualität ihrer Nachkommen zu verbessern. Popielno-Kaninchen haben weißes Fell, sind unempfindlich gegen strenge Bedingungen, und ihre Würfe sind zahlreich (7–8 Jungen).

(EN) The Popielno rabbit is currently the only Polish native breed. The work on creating it was carried out in the Research Institute of the Polish Academy of Sciences in Popielno – hence the name. This breed was started from albino rabbits and Flemish Giants. The breed standard was approved in 1989.

During the attempts to create the Popielno rabbit, the females were kept in a way described as cold breeding, in order to improve the fur quality of their offsprings. Popielno rabbits have white coats, they're resistant to harsh conditions and their litters are numerous (7–8 kittens).

Kuc szetlandzki / Shetlandpony / Shetland pony

łac. *Equus caballus*, Linnaeus, 1758

(PL) Są to niewysokie koniki mierzące do 107 cm wzrostu w kłębie, które zamieszkują Wyspy Szetlandzkie: tereny położone na północ od Wielkiej Brytanii. Niegdyś wykorzystywane były w kopalniach, transporcie i w pracach na roli. Wypas od wieków odbywa się przez cały rok na dworze, bez stajni. Dzięki temu są bardzo silne, wytrzymałe, odporne na choroby i długowieczne.

Wyróżniają się cierpliwym, spokojnym i łagodnym charakterem. Wiele światowej sławy gwiazd jeździectwa zaczynało swoją naukę od tych właśnie koni.

194

samiec / Männchen / male

71–107 cm

–

ok. / ca. 220 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

71–107 cm

338–342 dni / Tage / days

ok. / ca. 220 kg

(DE) Shetlandponys sind kleine Pferde, die bis zu 107 cm im Widerrist messen und Shetlandinseln bewohnen – Gebiete nördlich von Großbritannien. In der Vergangenheit wurden sie zu Bergwerkarbeiten, Transport und Landarbeiten genutzt. Sie weiden seit Jahrhunderten ausschließlich draußen, ohne Pferdestall, sodass diese Ponys sehr stark, abgehärtet, widerstandsfähig gegen Krankheiten und langlebig sind. Sie sind durch ihre Geduld, Ruhe und Sanftmütigkeit gekennzeichnet.

Viele der weltbekannten Reiter haben auf dem Shetlandpony angefangen.

(EN) They are short horses, measuring up to 107 cm in height. They live on the Shetland Islands, located north of Great Britain. In the past, they were used in mining work, transport and farming. Their pasturage has taken place outside year-round for centuries. That's why they are very strong, exceptionally resistant, and characterised by longevity. What makes them stand out is their patient, calm and gentle character.

Many of the world-famous equestrians started on a Shetland pony.

Kura czubatka polska brodata miniaturowa

łac. *Gallus gallus domesticus*, Linnaeus, 1758

Polnisches Haubenhuhn
Polish miniature chicken

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) Jest jedną z najstarszych ras kur pochodzących z Polski. Niegdyś stanowiła nieodłączny element krajobrazu na wsiach i we dworach. Przez setki lat wszystkie kury czubate w całej Europie nazywane były polskimi. Zmieniło się to podczas kongresu hodowców w Dreźnie w 1869 r., kiedy to Polski nie było na mapie świata. Odmiany, które posiadają czub i brodę, a nie mają grzebienia, nazwano wówczas kurami padewskimi. Czubatka polska jest typową rasą wystawową, bez większego znaczenia w gospodarce. Są to ptaki łagodne, czujne i dosyć płochliwe; wyróżniają się jednak sporym temperamentem.

196

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
59 cm		34 cm
71 cm		61 cm
0,9 kg	♂	♀
	Długość ciała / Körperlänge / body length	
	Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan	
	Masa ciała / Körpermasse / body mass	

(DE) Es ist eine der ältesten polnischen Hühnerrassen. Einst war dieses Haubenhuhn ein untrennbares Element der Landschaft der Dörfer und Höfen. Für Jahrhunderte waren alle Hühner mit Hauben im ganzen Europa „polnisch“ genannt. Es wurde während des 1869 Züchterkongress in Dresden geändert, als es Polen auf der Weltkarte nicht gab. Hühnerarten mit einer Haube und Bart, ohne Kamm, wurden damals „Paduaner“ genannt. Das polnische Haubenhuhn ist eine typische Ausstellungsrasse, die wenig Bedeutung in der Wirtschaft hat. Es sind sanfte, aufmerksame und ziemlich scheue Vögel, die sich jedoch durch ihr Temperament auszeichnen.

(EN) It is one of the oldest chicken breeds that originate from Poland, formerly an inseparable part of the landscape of villages and manors. For hundreds of years all crested chicken breeds in Europe were called "Polish". It changed during the 1869 Dresden breeders' congress, when Poland was absent from the world map. Breeds with a crest and beard but with no comb were then called Padovana chickens. The Polish miniature chicken is a typical show breed, with no particular economic importance. It is a gentle, vigilant and somewhat shy bird, but at the same time known for its short temper.

♂

Kura serama / Serama-Huhn / Serama

łac. *Gallus gallus domesticus*, Linnaeus, 1758

(PL) Jest to najmniejsza rasa kur na świecie, pochodząca z Półwyspu Malajskiego. Uroku dodaje jej szczególna osobowość: jest bardzo ufna i przyjazna w stosunku do ludzi oraz daje się łatwo oswoić. Rasa ta została sprowadzona do Ameryki Północnej dopiero w 2001 r., następnie przez Holandię trafiła do kolejnych krajów europejskich.

W Stanach Zjednoczonych kura serama jest obecnie jednym z najpopularniejszych zwierząt domowych! Ciekawostką są zawody w śpiewie kogutów, które odbywają się w Tajlandii.

198

samiec / Männchen / male

34–37 cm

45–50 cm

ok. / ca. 0,5 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length
Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

24–28 cm

40–44 cm

ok./ca. 0,42 kg

(DE) Es ist die kleinste Hühnerrasse der Welt, stammend aus dem Malaiischen Halbinsel. Sein Charme ist durch seinen besonderen Charakter desto größer: diese Rasse ist sehr zutraulich und freundlich für Menschen. Sie lässt sich leicht zähmen. Sie wurde in Nordamerika 2001 eingeführt, und erst danach hat sie über Holland in europäische Länder ihren Weg gefunden.

In den Vereinigten Staaten ist das Serama-Huhn mittlerweile eines der populärsten Haustiere! Eine Neuigkeit sind die Hahngesang-Wettbewerbe, die in Thailand stattfinden.

(EN) It is the smallest hen breed in the world, coming from the Malay Peninsula. What distinguishes this chicken is its specific character, as well as the fact that it is very trusting and friendly to people, easy to tame. It was only brought to North America in 2001, after which it was introduced to European countries through the Netherlands.

In the USA, Serama is currently one of the most popular pets! Fun fact: in Thailand, there are rooster song competitions.

♂

Kura zielononóżka kuropatwiana / Polnischer Grünfüßler / Green-legged partridge

fac. Gallus gallus domesticus, Linnaeus, 1758

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) Jest to polska ogólnoużytkowa rasa kur, która została wyhodowana na przełomie XIX i XX w. Nazwa pochodzi od oliwkowego koloru nóg tych ptaków. Charakteryzują się przede wszystkim dużą nieśnością (150–180 jaj rocznie) i smacznym mięsem przy niewielkich wymaganiach pokarmowych oraz przy dużej samodzielności w wyszukiwaniu pokarmu.

Kury te są wyjątkowo odporne na choroby i niskie temperatury. Wielką zaletą jaj znoszonych przez zielononóżki są wysokie wartości odżywcze oraz o 30% niższa zawartość cholesterolu w porównaniu do jaj kur innych ras.

samiec / Männchen / male

62 cm

88 cm

2,2–2,7 kg

Długość ciała / Körperlänge / body length

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

54 cm

72 cm

1,8–2,3 kg

(DE) Es ist eine allgemein genutzte polnische Hühnerrasse, die um die Wende vom XIX auf XX Jahrhundert erschaffen wurde. Ihr Name stammt von der olivgrünen Farbe ihrer Beine. Der polnische Grünfüßler charakterisiert sich vor allem durch seine hohe Legefähigkeit (150–180 Eier pro Jahr) und schmackhaftes Fleisch bei geringem Nährstoffbedarf und bei großer Selbstständigkeit bei Nahrungssuche.

Er ist sehr widerstandsfähig gegen Krankheiten und niedrige Temperaturen. Die große Vorteile von Grünfüßler-Eier sind hohe Nährwerte und 30% niedriger Cholesteringehalt im Vergleich zu Eiern anderer Hühner.

(EN) It is a versatile Polish hen breed, which emerged at the turn of the 19th and 20th century. The name comes from its olive-coloured legs. Characteristic qualities of this breed are high productiveness (150–180 eggs a year) and tasty meat, while having small nutritional requirements and good skills in independent foraging for food.

They are resistant to illness and low temperatures. Big advantages of the green-legged Partridge eggs are high nutritional value and 30% lower cholesterol content compared to eggs laid by other breeds.

♂

Osioł domowy / Hausesel / Donkey

łac. *Equus asinus*, Linnaeus, 1758

(PL) Osioł został udomowiony ok. 6000 lat temu w Dolinie Nilu (Afryka). Obecnie hodowany jest na całym świecie jako zwierzę juczne, pociągowe, pod wierzch (głównie w słabo rozwiniętych krajach), a od niedawna także do onoterapii. Wyróżnia się spokojnym charakterem; jest przyjazny, ostrożny, inteligentny, ciekawski. Czasem bywa uparty, ale mimo tego pozostaje chętny do nauki. Przeładowany, dbając o własne zdrowie, nie pójdzie dalej dopóki nie zostanie częściowo odciążony.

Ze skrzyżowania ogiera osła i klaczy konia rodzi się muł, natomiast z ościcy i ogiera konia – osłomuł.

samiec / Männchen / male

90–100 cm

–

ok. / ca. 250 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

90–100 cm

12 mies. / Monate / months

ok. / ca. 250 kg

(DE) Der Esel wurde vor 6000 Jahren im Niltal (Afrika) domestiziert. Jetzt ist er rund um die Welt als Pack-, Zug- und Reittier (besonders in weniger entwickelten Ländern) gezüchtet; seit kurzem auch für Eseltherapie. Er ragt durch seinen ruhigen Charakter heraus; er ist freundlich, vorsichtig, intelligent, neugierig, manchmal auch hartnäckig, aber bleibt trotzdem lernfreudig. Wenn überlastet, aus Sorge um die eigene Gesundheit, wird der Esel nicht weitergehen, bis man ihn teilweise entlastet.

Wenn Eselhengst und Pferdestute gekreuzt werden, wird ein Maultier geboren, und aus einer Eselstute und einem Pferdehengst – ein Maulesel.

(EN) The donkey was domesticated about 6000 years ago in the Nile Valley (Africa). Nowadays it is bred all over the world as a pack, draught and saddle animal (the latter especially in less developed countries), and recently it has also been used in donkey-assisted therapy. It has a gentle character, being friendly, cautious, intelligent, curious, sometimes a bit stubborn, but nevertheless keen to learn new things. If overloaded, for the sake of its own health, the donkey will not go further until it is partially unloaded.

From crossing a donkey jack and a horse mare, a mule is born; the cross between a stallion and a jenny is called a hinny.

♂

Owca olkuska / Olkusz-Schaf / Olkusz sheep

łac. *Ovis aries*, Linnaeus, 1758

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) To jedna z rodzimych ras owiec, występująca regionalnie. Wyhodowana została w okolicach Olkusza. Cechą wyróżniającą owce olkuskie jest niewątpliwie ich wysoka plenność, wynosząca średnio 200%; najczęściej bliźniaki i trojaczki, a rekordowo nawet siedmioraczki. W 2002 r., jako pierwsza i jedyna rodzima rasa owiec, została wyeksportowana za granicę: do Czech i na Słowację. Zainteresowanie hodowców z zagranicy owcą olkuską jest najlepszym potwierdzeniem wyjątkowych wartości użytkowych tej rasy; także do produkcji jagnięciny.

Owca olkuska to bardzo łagodna rasa, polecana również do gospodarstw agroturystycznych.

samiec / Männchen / male

70–72 cm

–

ok. / ca. 45 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

65–68 cm

142–156 dni / Tage / days

ok. / ca. 40 kg

(DE) Es ist eine der heimischen Schafrassen, die regional vorkommt. Sie stammt aus dem Olkuzer Gebiet. Die Olkusz-Schaf ist durch ihre hohe Fruchtbarkeit ausgezeichnet, die durchschnittlich 200% beträgt. Am häufigsten werden Zwillinge und Drillinge geboren; der Rekord waren Siebenlinge. 2002 wurde sie als die erste und bisher einzige polnisch-einheimische Schafrasse ins Ausland exportiert – nach Tschechien und Slowakei. Das Interesse, das ausländische Züchter an dieser Rasse haben, ist die beste Bestätigung der besonderen Qualitäten und Nutzungswerten dieser Schaf, insbesondere in Lammfleischproduktion.

Es ist eine sehr sanftmütige Rasse, für Agrotouristik empfohlen.

(EN) It is one of the native Polish sheep breeds, originally from the Olkusz area. What makes this sheep stand out is its high fertility, with the average rate of 200%; most commonly siblings and triplets are born, but the record stays with septuplets. In 2002, as the first and so far only native Polish sheep breed, it was exported abroad – to the Czech Republic and Slovakia. The international interest in the Olkusz sheep is the best confirmation of its special qualities, including the production of lamb meat.

It is also a very gentle breed, thus recommended for agri-tourism farms.

♂

Owca wrzosówka / Polnisches Heideschaf / Polish heath sheep

łac. *Ovis aries*, Linnaeus, 1758

rasa rodzima
einheimische Rasse
native breed

(PL) Owca wrzosówka to bardzo stara polska rasa: jej początki sięgają XVIII w. W latach 50. jej pogłowie zaczęło drastycznie spadać ze względu na zainteresowanie rasami bardziej wydajnymi. Wrzosówki to owce dość drobne, odporne na choroby, o dwóch kolorach wełny: siwym i czarnym. Młode osobniki są czarne i z czasem jaśnieją, gdyż sierść puchowa zaczyna przerastać czarną okrywę.

Hodowla wrzosówki sprawdza się obecnie w agroturystyce ze względu na jej estetykę oraz towarzyskość. Z powodzeniem zastępuje również kosiarki, chroniąc tereny zielone przed zakrzaczeniem.

samiec / Männchen / male

60–70 cm

–

45–55 kg

Wysokość w kłębie / Widerristhöhe / height at withers

Długość ciąży / Schwangerschaftsdauer / pregnancy duration

Masa ciała / Körpermasse / body mass

samica / Weibchen / female

60–70 cm

140–156 dni / Tage / days

35–42 kg

(DE) Das Heideschaf ist eine sehr alte polnische Rasse: ihre Anfänge reichen bis zum XVIII. Jahrhundert zurück. In den fünfziger Jahren begann der Bestand dieser Schafen dramatisch zu sinken, was auf das Interesse an ergiebigeren Rassen zurückzuführen ist. Polnische Heideschafe sind ziemlich klein, widerstandsfähig gegen Krankheiten, mit zweifach gefärbter Wolle: schwarz und grau. Junge Exemplare sind schwarz und werden mit der Zeit heller, als die weichen, helleren Haare immer länger werden.

Das polnische Heideschaf wird heute in Agrotouristik gezüchtet, dank seiner Ästhetik und Geselligkeit. Es kann auch gut Rasenmäher ersetzen und Grünflächen vor Verunkrautung bewahren.

(EN) The heath sheep is a very old Polish breed: its roots date back to the XVIII century. In the 1950s its numbers started to drop drastically because of the growing interest in more efficient breeds. The Polish heath sheep is rather small, resistant to illness, with two colours of the wool: grey and black. Young specimens are black and get lighter in colour as they age, since the inner wool starts growing through the black layer.

The Polish heath sheep is doing well in agrotourism, thanks to its aesthetics and friendliness. It is also a good substitute for grass mowers, keeping parklands from becoming overgrown.

♀

Perlica zwyczajna / Helmpferlhuhn / Helmeted guineafowl

łac. *Numida meleagris*, Linnaeus, 1758

(PL) Perlice, nazywane zwyczajowo perliczkami, pochodzą z Afryki. Ptaki żyjące w naturze wyróżniają się bardzo dobrym przystosowaniem do trudnych warunków środowiskowych; potrafią przetrwać okresowy brak wody. Podobnie jak bażanty, noc spędzają na drzewach. Udomowione zostały ok. 2000 lat temu, a nadal występują u nich cechy ptaków dziko żyjących. Latają słabo i niechętnie, za to są dobrymi biegaczami; w ciągu dnia pokonują ok. 5 km.

Są to ptaki bardzo płochliwe; natychmiast reagują, gdy w ich otoczeniu pojawia się drapieżnik. Objawia się to głośnym skrzeczeniem, którym alarmują całą okolicę.

208

samiec / Männchen / male		samica / Weibchen / female
40–75 cm		40–75 cm
ok. / ca. 60 cm		ok. / ca. 57 cm
ok. / ca. 1,5 kg	♂	♀
	Długość ciała / Körperlänge / body length	
	Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan	
	Masa ciała / Körpermasse / body mass	

(DE) Das Helmpferlhuhn kommt aus Afrika. Die in der Natur lebenden Vögel zeichnen sich durch ihre sehr gute Anpassung an schwere Umweltbedingungen aus; sie können vorübergehende Wassermängel überleben. Die Nacht verbringt das Helmpferlhuhn, ähnlich dem Fasan, auf dem Baum. Dieser Vogel wurde vor ungefähr 2000 Jahren domestiziert und es treten bei ihm ständig Charaktereigenschaften von wilden Vögel aus. Sie fliegen schlecht und ungern; sie sind dafür gute Läufer – sie legen täglich eine Strecke von 5 km zurück.

Helmpferlhühner sind sehr scheu; sie reagieren sofort, wenn ein Raubtier in der Gegend erscheint – mit ihrem lauten Geschrei alarmieren sie die ganze Umgebung.

(EN) The helmeted guineafowl originally comes from Africa. Specimens living in their natural environment are very well adapted to difficult conditions; they can survive periodic water shortages. Like pheasants, they spend nights on trees. They were domesticated about 2000 years ago but they still show some qualities of wild birds. They cannot fly very well and do not do it willingly, but they are good runners for that – they can cover the distance of 5 km a day.

Helmeted guineafowls are very shy birds; they react immediately when a predator arrives in their surroundings, screeching loudly and alarming the whole area.

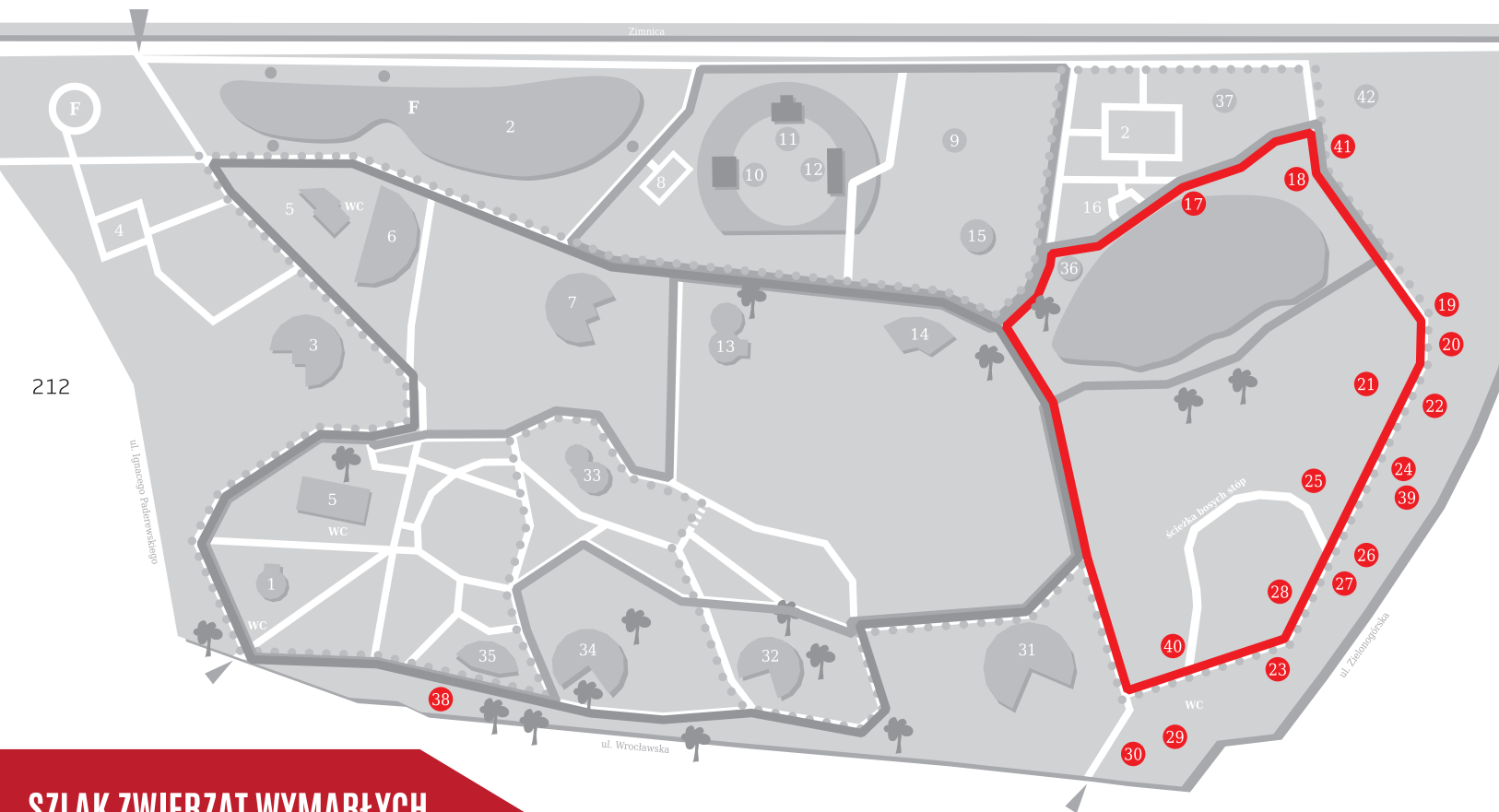

Szlak zwierząt wymarłych

Der Weg der ausgestorbenen Tiere / Extinct Animals Trail

SZLAK ZWIERZĄT WYMARŁYCH

Szlak zwierząt wymarłych

Der Weg der ausgestorbenen Tiere / Extinct Animals Trail

(PL) Szlak zwierząt wymarłych to bardzo popularna strefa w lubińskim zoo, szczególnie lubiana przez najmłodszych. Znajduje się tu kilkadziesiąt figur dinozaurów, synapsydów, temnospondyli, pterozaurów czy ssaków epoki lodowcowej. Wszystkie zwierzęta odtworzone są w naturalnych rozmiarach, a niektóre z nich są wyjątkowo imponujące. Najwyższa figura – brachiozaur mierzy ok. 12 m wysokości! Dodatkową atrakcją jest punkt paleontologiczny, w którym najmłodszy mogą odkrywać szkielety dinozaurów oraz Ścieżka bosych stóp – stusześcdziesięciometrowa ścieżka sensoryczna o zróżnicowanych nawierzchniach. Na Szlaku zwierząt wymarłych obowiązuje zakaz wchodzenia na figury. Szczególną atrakcją jest organizowana w sierpniu Noc Dinozaurów. **Długość szlaku wynosi 600 m.**

(DE) Auf dem Weg der ausgestorbenen Tiere ist es untersagt, auf die Figuren zu klettern. Die im August stattfindende Nacht der Dinosaurier ist eine besondere Attraktion. **Der Weg ist 600 m lang.**

(EN) It is forbidden to climb the statues on the Extinct Animals Trail. The Dinosaur Night happening in August is a particular attraction. **The total length of the Trail is 600 m.**

(DE) Der Weg der ausgestorbenen Tiere ist eine der populärsten Zonen im Park, besonders von unseren jüngsten Besucher beliebt. Entlang dieses Erlebnispfad sind mehrere Dutzend Figuren von Dinosaurier, Synapsiden, Temnospondyli, Flugsaurier, sowie Säugetieren der Eiszeit alter zu sehen. Alle Tiere sind in der tatsächlichen Größe wiederhergestellt und manche sind somit besonders imposant. Die größte Figur – der Brachiosaurus – ist 12 Meter hoch! Eine große Attraktion ist der paläontologische Punkt, wo unsere jüngsten Besucher Skelette von Dinosaurier entdecken können; sowie der Barfußpfad – ein 160 Meter langer sensorischer Pfad mit verschiedenen Oberflächen.

(EN) The Extinct Animals Trail is a particularly popular area of the Park, particularly beloved by our youngest visitors. Along the Trail, several dozen figures can be seen: dinosaurs, synapsids, temnospondyls, pterosaurs and mammals from the ice age. All animals are reconstructed in actual size, some of them making a lasting impression. The tallest one – Brachiosaurus – is 12 metres high!

The paleontological field is an additional attraction, where young visitors can discover dinosaur skeletons. The Barefoot Trail is also well-received – a 160 metres long sensory path featuring different surfaces.

szczególną atrakcją jest organizowana w sierpniu Noc Dinozaurów

Die im August stattfindende Nacht der Dinosaurier ist eine besondere Attraktion / The Dinosaur Night happening in August is a particular attraction

na Szlaku Zwierząt Wymarłych
Auf den Spuren ausgestorbener Tiere / on the Trail of Extinct Animals

Dimetrodon / Dimetrodon / Dimetrodon

łac. *Dimetrodon*, Cope, 1878

(PL) Dimetrodon nie należy do dinozaurów! Zaliczany jest do gromady synapsydów, wcześniej nazywanych gadami ssakokształtnymi. Najnowsze badania dowodzą, że dimetrodon był bliżej spokrewniony ze ssakami niż z gadami. Nazwa bezpośrednio nawiązuje do jego zróżnicowanego uzębienia: przednie zęby były ostrzejsze i większe niż tylne. Ułatwiało to dzielenie pokarmu na mniejsze części, łatwiejsze do strawienia. Dimetrodon żył we wczesnym i środkowym permie, jeszcze przed erą mezozoiczną, nazywaną erą dinozaurów. Większość szczątków została odkryta na terenie dzisiejszych USA, a w mniejszej ilości odnaleziono je również na terenie Niemiec.

Gromada: SYNAPSYDY / Großgruppe: Synapsiden / Clade: Synapsida

40–75 cm

ok. / ca. 150 kg

280–256 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Dimetrodon* ist in Wahrheit kein Dinosaurier! Er ist zu Synapsiden gezählt, die früher (auf Polnisch) "säugetierförmige Reptilien" genannt wurden. Die neueste wissenschaftliche Forschung beweist, dass *Dimetrodon* näher mit Säuger als mit Reptilien verwandt war. Sein Name bezieht sich unmittelbar auf das differenzierte Gebiss: die Schneidezähne waren schärfer und größer als die hinteren Zähne. Das erleichterte das Teilen von Nahrung auf kleine Stücke, die einfacher zu verdauen waren. *Dimetrodon* lebte im Unteren und Mittleren Perm noch vor Mesozoikum, das "Dinosaurier-Ära" genannt wurde. Die Mehrheit seiner Überreste wurde in den heutigen USA entdeckt. Seine Fossilien gab es jedoch auch im heutigen Deutschland.

(EN) *Dimetrodon* is not a dinosaur! It is counted among synapsids, formerly called mammal-like reptiles. Recent research shows that *Dimetrodon* was more closely related to mammals than to reptiles. Its name directly refers to the varied dentition: the anterior teeth were sharper and larger than the posterior teeth. This facilitated splitting food into smaller portions, more easily digestible. *Dimetrodon* lived in the early and middle Permian, even before the Mesozoic Era, which was called the Age of Reptiles. Most of the fossils were discovered in the present-day USA, although some *Dimetrodon* remains were also found in Germany.

Mastodonzaur / Mastodonsaurus / Mastodonsaurus

łac. *Mastodonsaurus*, Jaeger, 1878

17

(PL) Mastodonzaur to jeden z najstarszych wymarłych płazów tarczogłowych. Swą nazwę zawdzięcza paleontologom, którzy początkowo zakwalifikowali go jako krokodyla, a to ze względu na podobieństwo w budowie kostnych guzków w skórze. Skamieniałe szczątki organizmów z rodziny Mastodonsauridae, do której należy rodzaj mastodonzaur odnaleziono w Ameryce Północnej, Grenlandii, Europie, Azji oraz Australii. Obecnie do rodzaju *Mastodonsaurus* zaliczamy trzy gatunki: *Mastodonsaurus jaegeri*, *Mastodonsaurus giganteus* oraz *Mastodonsaurus torvus*.

Około 20–25% długości ciała stanowiła głowa o trójkątnym kształcie. Ogon mastodonzaura był nieproporcjonalnie krótki.

Rząd: TEMNOSPONDYLE / Gruppe: Temnospondyli / Order: Temnospondyli

4–6 m

ok. / ca. 600–1 000 kg

ok./ca. 230 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Mastodonsaurus* ist ein der ältesten Labyrinthodontia. Sein Namen verdankt er den Paläontologen, die ihn am Anfang zu Krokodilen zugeordnet haben, wegen der Ähnlichkeit der kleinen Knochenplatten unter der Haut. Fossilien von Organismen aus der Familie Mastodonsauridae wurden in Nordamerika, Grönland, Europa, Asien und Australien gefunden. Derzeit werden zu dieser Gattung drei Arten gezählt: *Mastodonsaurus jaegeri*, *Mastodonsaurus giganteus* und *Mastodonsaurus torvus*.

Ungefähr 20–25% der Körperlänge bestand aus dem dreieckigen Kopf. Der Schwanz war unproportional kurz.

(EN) *Mastodonsaurus* is one of the oldest labyrinthodonts. It owes its name to palaeontologists who initially qualified it as a crocodile, due to the structural similarity of bone bumps under the skin. Fossils of organisms from the family Mastodonsauridae were found in North America, Greenland, Europe, Asia and Australia. Currently, the genus *Mastodonsaurus* includes three species: *Mastodonsaurus jaegeri*, *Mastodonsaurus giganteus* and *Mastodonsaurus torvus*.

The triangular shaped head constituted about 20–25% of the body length. The tail was disproportionately short.

Cearadaktyl / *Cearadactylus* / *Cearadactylus*

łac. *Cearadactylus*, Leonardi & Borgomanero, 1985

38

(PL) Cearadaktyl, wymarły gad latający, należał do pterozaurów; nie był zatem dinozaurem! Swoją nazwę zawdzięcza brazylijskiemu stanowi Ceará, gdzie odnaleziono jego szczątki, oraz palcom skrzydłowym charakterystycznym dla pterozaurów. *Cearadactylus* żył w Ameryce Południowej. Obecnie do rodzaju *Cearadactylus* zaliczamy jeden gatunek: *Cearadactylus atrox*, w wolnym tłumaczeniu „przerażające palce ze stanu Ceará”. Cearadaktyl miał dużą głowę o długości prawie 60 cm i mocne zęby, sugerujące dietę rybną. Wymiary pterozaura zostały wyliczone na podstawie proporcji głowy, w porównaniu do innych z rzędu pterozaurów, ponieważ z wykopalisk znana jest tylko czaszka tego wymarłego gada.

Rząd: PTEROZAURY / Großgruppe: Flugsaurier / Order: Pterosauria

4–5,5 m

15 kg

ok./ca. 115 mln lat temu / mya

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Cearadactylus*, das ausgestorbene fliegende Reptil, gehörte zu Flugsauriern – er war somit kein Dinosaurier! Den Namen verdankt er dem brasilianischen Bundesstaat Ceará, wo seine Überreste entdeckt worden sind, sowie dem für Flugsaurier charakteristischen Flügelfinger. *Cearadactylus* lebte im heutigen Südamerika. Zur Zeit gibt es eine *Cearadactylus*-Art: *Cearadactylus atrox*, in freier Übersetzung: „grässliche Finger aus Ceará”. *Cearadactylus* hatte einen 60 cm langen Kopf und starke Zähne, was auf Fischdiät hinweist. Das Maß dieses Flugsauriers wurde auf dem Kopf-Größenverhältnis basierend abgezählt, im Vergleich zu anderen Flugsauriern, da aus Ausgrabungen nur sein Schädel bekannt ist.

(EN) *Cearadactylus* is an extinct flying reptile that belonged to the Pterosauria order; it was not a dinosaur! It owes its name to the Brazilian state of Ceará, where its remains were found, as well as to wing fingers which are characteristic of pterosaurs. *Cearadactylus* lived in South America. Currently, the genus *Cearadactylus* includes one species: *Cearadactylus atrox*, literally translated as “terrifying fingers from Ceará”. It had a large head of almost 60 cm in length and strong teeth, which suggest a fish diet. The dimensions of this pterosaur were calculated on the basis of the head proportion, in comparison to other members of the Pterosauria order because only the skull of this extinct reptile is known from excavations.

Kecalkoatl / Quetzalcoatlus / Quetzalcoatlus

łac. *Quetzalcoatlus northropi*, Lawson, 1975

41

(PL) Pterozaur olbrzymich rozmiarów; żył na terenach Ameryki Północnej. Jego nazwa pochodzi od imienia Quetzalcoatl – boga plemion Mezoameryki z czasów prekolumbijskich, przedstawianego pod postacią upierzonego węża. Do dziś uznawany jest za jedno z największych zwierząt, jakie kiedykolwiek istniały na ziemi. Kecalkoatl nie posiadał zębów, a jego żuchwa miała około 2 m długości!

Szacunkowa masa ciała (rekordowo nawet 540 kg) sugerowała nielotność, lecz późniejsze badania wykazały, że być może nie latał on dynamicznie i z dużą prędkością, lecz raczej posługiwał się szybkim lotem krótkodystansowym.

Rząd: PTEROZAURY / Großgruppe: Flugsaurier / Order: Pterosauria

10–15,5 m

70–250 kg

68–66 mln lat temu / mya

Rozpiętość skrzydeł / Flügelspannweite / wingspan

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Ein riesiger Flugsaurier, der auf den Gebieten des heutigen Nordamerika lebte. Sein Name stammt von Quetzalcoatl – der Gottheit der mittelamerikanischen Stämme aus den präkolumbischen Zeiten, die als gefiederte Schlange dargestellt wurde. Bis heute wird er für eines der größten Tiere, die je auf der Welt existierten, gehalten. *Quetzalcoatlus* hatte keine Zähne. Sein Unterkiefer war ca. 2 Meter lang!

Das geschätzte Körpergewicht (sogar 540 kg) lässt vermuten, dass dieser Saurier flugunfähig war, aber spätere Forschungstätigkeiten haben nachgewiesen, dass er möglicherweise nicht dynamisch und schnell flog, sondern bewegte sich im kurzstreckigen Gleitflug.

(EN) This pterosaur of an immense size lived in the area of North America. Its name comes from Quetzalcoatl – a deity of Mesoamerican cultures from the pre-Columbus times, who was pictured as a snake with feathers. Until this day it is considered one of the biggest animals that have ever lived on Earth. *Quetzalcoatlus* didn't have teeth, and its jawbone was about 2 metres long!

The estimated weight of this pterosaur (even up to 540 kg) suggested it to have been flightless; however later research showed that it may not have flown dynamically and at high speeds, but rather tend towards short-distance, gliding flight.

Brachiozaur / Brachiosaurus / Brachiosaurus

łac. *Brachiosaurus*, Riggs, 1903

(PL) Brachiozaur to jeden z największych i najbardziej znanych dinozaurów roślinożernych na świecie. Nazwę zawdzięcza swoim kończynom, a w zasadzie ich rozmiarom. Przednie kończyny były bowiem dłuższe od tylnych, dzięki czemu wydawał się być jeszcze wyższy. Obecnie do rodzaju *Brachiosaurus* zaliczamy jeden gatunek: *Brachiosaurus altithorax*.

Szkielet brachiozaura prezentowany w Muzeum Historii Naturalnej w Berlinie jest największym szkieletem dinozaura na świecie.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

22–27 m

28 000–80 000 kg

ok./ca. 154 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Brachiosaurus* ist ein der größten und bekanntesten pflanzenfressenden Dinosaurier der Welt. Den Namen verdankt er seinen Gliedmaßen, genauer – ihrer Größe. Die vorderen Extremitäten waren nämlich länger als die hinteren, dank wessen er noch höher aussah als er war. Zurzeit gehört zum Genus *Brachiosaurus* nur eine Art: *Brachiosaurus altithorax*.

Das im Berliner Museum für Naturkunde ausgestellte Brachiosaurus-Skelett ist das größte Dinosaurierskelett der Welt.

(EN) *Brachiosaurus* is one of the largest and most well-known herbivorous dinosaurs in the world. It owes its name to the characteristic limbs – specifically their size. The forelimbs were longer than the hindlimbs, which made *Brachiosaurus* seem even taller. Currently, the genus *Brachiosaurus* includes one species: *Brachiosaurus altithorax*.

The *Brachiosaurus* skeleton displayed at the Berlin Natural History Museum is the largest such skeleton in the world.

Deinonych / *Deinonychus* / *Deinonychus*

łac. *Deinonychus*, Ostrom, 1969

39

(PL) To niewielki teropod żyjący na terenach dzisiejszej Ameryki Północnej. Obecnie znany jest jeden gatunek tego rodzaju: *Deinonychus antirrhopus*. Pierwszy człon nazwy związany jest z trzynastocentymetrowym sierpowatym pazurem w kończynach tylnych („szponem”), drugi zaś człon dosłownie oznacza przeciwwagę i odnosi się do ogona, który podczas biegu odchylony był w tył, dzięki czemu deinonych utrzymywał równowagę. Deinonych prawdopodobnie posiadał pióra, a budowa jego szkieletu miała cechy ptasie. Odkrycie i zbadanie skamieniałości deinonicha pozwoliło Johnowi Ostromowi sformułować hipotezę, według której ptaki pochodzą od dinozaurów.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

ok./ca. 3 m

ok. / ca. 70 kg

115–108 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Dieser kleine Theropode lebte auf den Gebieten des heutigen Nordamerikas. Zur Zeit ist nur eine Spezies aus dieser Gattung bekannt: *Deinonychus antirrhopus*. Der erste Teil des Namens bezieht sich auf die 13 Zentimeter lange sichelförmige Klaue in den hinteren Gliedmaßen; der zweite Teil bedeutet Gleichgewicht und trifft auf den Schwanz zu, der während des Laufs nach hinten geneigt war, wodurch *Deinonychus* Gleichgewicht halten konnte. Er hatte wahrscheinlich Federn und sein Skelett war ähnlich einem Vogelskelett im Bau. Die Entdeckung und Untersuchung von der *Deinonychus*-Versteinerung erlaubte John Ostrom die Hypothese zu formulieren, dass Vögel von Dinosaurier stammen.

(EN) It's a small theropod that lived on the territory of today's North America. Currently one species of this genus is known: *Deinonychus antirrhopus*. The first part of the name has to do with the 13-centimetre-long crescent-shaped claws in its rear legs; the second part literally means “counterbalance” and has to do with the tail, which *Deinonychus* stretched back while running, in order to keep the balance. *Deinonychus* is likely to have had feathers, and the build of its skeleton had similar qualities to those of birds. The discovery and examination of *Deinonychus*' fossil let John Ostrom formulate the hypothesis that birds are descendants of dinosaurs.

Diplodok / Diplodocus / Diplodocus

łac. *Diplodocus*, Marsh, 1878

29

(PL) Diplodok to jeden z największych dinozaurów roślinożernych na świecie. Nazwę zawdzięcza charakterystycznym kostnym wyrostkom kręgów ogonowych (dwubelkowym szewronom). Żył w Ameryce Północnej. Obecnie do rodzaju *Diplodocus* zaliczamy trzy gatunki: *Diplodocus longus*, *Diplodocus karnegii* oraz *Diplodocus hallorum*. Początkowo sądzono, że diplodok żył w wodzie, gdyż posiadał specyficznie umiejscowione nozdrza na szczycie czaszki. Później jednak badania wykazały, że tak wielkie zwierzę nie mogłoby oddychać z ciałem zanurzonym pod wodą, gdyż woda wywierałaby zbyt duże ciśnienie na klatkę piersiową, uniemożliwiając nabieranie powietrza podczas wdechu.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

35 m

10 000-50 000 kg

150–147 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Diplodocus* ist ein der größten pflanzenfressenden Dinosaurier der Welt. Den Namen verdankt er der charakteristischen Knochenform der Schwanzwirbeln: V-förmige Sparrknochen. Er lebte auf den Gebieten des heutigen Nordamerikas. Zur Zeit werden drei Arten zur Gattung *Diplodocus* gezählt: *Diplodocus longus*, *Diplodocus karnegii* und *Diplodocus hallorum*. Zuerst wurde es gedacht, dass *Diplodocus* im Wasser gelebt hätte, da seine Nüster oben auf dem Schädel platziert waren. Später hat die Forschung jedoch bewiesen, dass so ein großes Tier mit dem Körper unter dem Wasser nicht atmen könnte, weil Wasser zu großen Druck auf den Brustkorb setzen würde und der Dinosaurier keine Luft einatmen könnte.

(EN) *Diplodocus* was one of the largest herbivorous dinosaurs in the world. It owes its name to the characteristic caudal vertebrae – double-beamed chevron bones. It lived in North America. Currently the genus *Diplodocus* includes three species: *Diplodocus longus*, *Diplodocus karnegii* and *Diplodocus hallorum*. Initially, it was believed that the *Diplodocus* lived in water because it had specifically located nostrils at the top of the skull. Later, however, studies showed that such a large animal would not have been able to breathe with the body submerged because the water would exert too much pressure on the chest and *Diplodocus* would not be able to take air in when inhaling.

Iguanodon / Iguanodon / Iguanodon

łac. *Iguanodon*, Mantell, 1825

24

27

(PL) Iguanodon to dinozaur z grupy ornitopodów (rząd ptasiomiedniczych). Nazwany został przez geologa Gideona Mantella w 1825 r., ze względu na budowę zębów, charakterystyczną również dla legwana. Skamieniałe szczątki iguanodonów odnaleziono w Ameryce Północnej, Europie oraz w Azji. Obecnie do rodzaju *Iguanodon* zaliczamy jeden gatunek: *Iguanodon bernissartensis*, który jest obecnie najlepiej poznanym iguanodonem. Badacze stale analizują szczątki dinozaurów, które zaliczane są do tego rodzaju, lecz żaden z nich nie jest oficjalnie określany oddzielnym gatunkiem. Iguanodon żywił się roślinnością do poziomu 4–5 m. Jego głównym pokarmem były skrzypy, sagowce oraz drzewa iglaste.

Rząd: DINOZAURY PTASIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Vogelbeckensaurier / Clade: Ornithischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

10 m

3 000 kg

0k./ca. 125 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Iguanodon* war ein Dinosaurier aus der Unterordnung Ornithopoda (Linie: Vogelbeckensaurier). Er wurde 1825 von dem Geologen Gideon Mantell benannt, mit Hinblick auf die Bau seiner Zähne, die auch für Leguan charakteristisch ist. Fossile Überreste von *Iguanodon* wurden in Nordamerika, Europa und Asien entdeckt. Zur Zeit zählt man zu dieser Gattung eine Art: *Iguanodon bernissartensis*, der bisher der am meisten bekannter *Iguanodon* ist. Es werden stets Überreste von Dinosauriern untersucht, die zu dieser Gattung gezählt werden, keiner von ihnen ist aber als eine separate Spezies beschrieben. *Iguanodon* ernährte sich mit Vegetation von einer Höhe bis zu 4–5 m. Seine Diät bestand vor allem aus Schachtelhalm, Sagopalmfarn und Nadelbäumen.

(EN) *Iguanodon* is a genus of ornithopod dinosaur (clade Ornithischia). It was named by geologist Gideon Mantell in 1825 due to the construction of its teeth, which is also characteristic for iguanas. Fossilised *Iguanodon* remains have been found in North America, Europe, and Asia. Currently, this genus includes one species: *Iguanodon bernissartensis*, which is the most known *Iguanodon*. Researchers are constantly analysing dinosaur fossils that belong to this genus, but none of it is officially referred to as a separate species. It fed on vegetation at heights from ground level up to 4–5 metres. Its diet consisted mainly of field horsetail, Cycadales, and conifers.

Karnotaur / Carnotaurus / Carnotaurus

łac. *Carnotaurus*, Bonaparte, 1985

(PL) Karnotaur należy do teropodów (rząd gadziomiedniczych). Swą nazwę zawdzięcza prawdopodobnie rogom, które miał nad oczami, a których nie znaleziono u innych dinozaurów drapieżnych (skojarzenie z bykiem). Być może rogi służyły mu do walk, podczas których pochłaniały siłę uderzeniową i nie dochodziło do uszkodzeń oczu. Najlepiej zachowane szczątki karnotaura zostały znalezione na terenie obecnej Argentyny w 1984 r. Jest on najlepiej poznany teropodem półkuli południowej. Obecnie do rodzaju *Carnotaurus* zaliczamy jeden gatunek: *Carnotaurus sastrei*, gdzie drugi człon nazwy (gatunkowy) pochodzi od Angela Sastre'a, właściciela rancza, na którym znaleziono szczątki dinozaura.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

8–10 m

1 500 kg

ok./ca. 70 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Carnotaurus* gehört zu Theropoden (Linie: Echtenbeckensaurier). Den Namen verdankt er wahrscheinlich den Hörnern, die er über den Augen hatte und die bei anderen Raubdinosaurier nicht gefunden wurden (Assoziation mit einem Stier). Vielleicht dienten die Hörner beim Kämpfen, um die Schlagkraft zu absorbieren und die Augen unverletzt zu halten. Die am besten erhaltenen Überreste von *Carnotaurus* wurden auf den Gebieten heutiges Argentinien 1984 entdeckt. Er ist der am besten bekannte Theropode der Südhalbkugel. Zur Zeit gehört zu der Gattung *Carnotaurus* eine Art: *Carnotaurus sastrei*, dessen zweiter Namensteil (Artbezeichnung) kommt von Angel Sastre, dem Eigentümer der Ranch, auf der die Überreste dieses Dinosauriers gefunden wurden.

(EN) *Carnotaurus* is a theropod from the clade Saurischia. It likely owes its name to the horns above the eyes, which were not found in other predatory dinosaurs (association with a bull). Perhaps the horns helped in fights, during which they absorbed the striking force and prevented damage to the eyes. The best-preserved fossils of *Carnotaurus* were found at the current territory of Argentina in 1984. It is the best-known theropod of the southern hemisphere. Currently, the genus *Carnotaurus* includes one species: *Carnotaurus sastrei*, whose specific name honours Angel Sastre, the owner of the ranch on which the remains of this dinosaur were found.

Kentrozaur / Kentrosaurus / Kentrosaurus

łac. Kentrosaurus, Hennig, 1915

(PL) Kentrozaur był jednym z mniejszych przedstawicieli rodziny stegozaurów. Dosłownie oznacza kolczastego jaszczura, a nazwę tę zawdzięcza charakterystycznej budowie ciała dla stegozaurów, m.in. kolcom umieszczonym wzdłuż ciała na wysokości łopatek i na ogonie. Posiadał też na grzbiecie kostne płytki w kształcie trójkąta, które prawdopodobnie były pokryte mocno ukrwioną skórą i służyły do termoregulacji. Pierwsze skamieniałe szczątki kentrozaura zostały znalezione w Tanzanii w 1909 r. i opisane przez Edwina Henniga w 1915 r., kiedy to do nazwy rodzajowej *Kentrosaurus* dodał nazwę gatunkową *aethiopicus*, aby podkreślić pochodzenie z Afryki.

Rząd: DINOZAURY PTASIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Vogelbeckensaurier / Clade: Ornithischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

8–10 m

1 500 kg

ok./ca. 70 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Kentrosaurus* war ein der kleinsten Stegosaurier. Sein Name bedeutet wortwörtlich "Echse mit Stacheln", was er dem für Stegosaurier charakteristischen Körperbau verdankt, u. a. den Knochen- und Schwanzstacheln, die entlang seines Körpers auf der Höhe von den Schulterblätter und am Schwanz platziert waren. Er hatte auch dreieckige Knochenplatten auf dem Rücken, die wahrscheinlich mit stark durchbluteter Haut überspannt waren und zur Thermoregulation dienten. Die erste fossile Überreste des *Kentrosaurus* wurden 1909 in Tansania gefunden und 1915 von Edwin Hennig beschrieben, wenn er zum Gattungsname *Kentrosaurus* die Artbezeichnung *aethiopicus* zugegeben hat, um die afrikanische Ursprung hervorzuheben.

(EN) *Kentrosaurus* was one of the smaller representatives of the family Stegosauridae. Its name literally means "spiked lizard" and is owed to the body structure characteristic of stegosaurid dinosaurs – including spikes placed along the body at the height of the shoulder blades and on the tail. *Kentrosaurus* also had triangular bone plates on the back, which were probably covered with skin well-supplied with blood and used for thermoregulation. The first fossilised *Kentrosaurus* remains were found in Tanzania in 1909 and described by Edwin Hennig in 1915, when he added the specific name *aethiopicus* to the generic name *Kentrosaurus* so as to emphasise African origin.

Mamenchizaur / Mamenchisaurus / Mamenchisaurus

łac. *Mamenchisaurus*, Yang, 1954

28

(PL) Mamenchizaur należy do zauropodów. Jego nazwa rodzajowa odwołuje się do miejsca, w którym zostały odnalezione pierwsze szczątki mamenchizaura w 1954 r., podczas budowy przeprawy przez rzekę, niedaleko Yibin w Chinach (Mamingxi, przez pomyłkę zapisane jako Mamenxi). Żył w Azji (tereny dzisiejszych Chin i Tajlandii).

Obecnie do rodzaju *Mamenchisaurus* zaliczamy siedem gatunków. Pierwszy opisany gatunek został odkryty podczas prac budowlanych i nazwany *Mamenchisaurus constructus*, mierzył 13 m długości. Pokarmem mamenchizaura były twarde części roślin, na co wskazują bardzo mocne zęby.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echsenebeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

13–35 m

40 000–50 000 kg

160–144 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Mamenchisaurus* war ein Sauropode. Sein Gattungsname bezieht sich auf das Gebiet, wo 1954 die erste Überreste dieses Dinosauriers entdeckt worden sind. Es war während des Baus von einer Flussfähre, in der Nähe von Yibin, China (Mamenxi ist die durch einen Fehler entstandene Schreibweise von Mamingxi). Er lebte in Asien (Gebiete heutigen Chinas und Thailands).

Derzeit werden zur Gattung *Mamenchisaurus* sieben Arten gezählt; die erste Art wurde während Bauarbeiten entdeckt und somit *Mamenchisaurus constructus* genannt; dieser Dinosaurier war 13 m lang. *Mamenchisaurus* ernährte sich von harten Pflanzenteilen, worauf seine sehr starken Zähne hinweisen.

(EN) *Mamenchisaurus* was a sauropod. Its generic name refers to the place where its first remains were found in 1954, during the construction of a river crossing, near Yibin in China (Mamingxi, mistakenly recorded as Mamenxi). They lived in Asia (areas of today's China and Thailand).

Currently the genus *Mamenchisaurus* includes seven species. The first described species was discovered during construction works and named *Mamenchisaurus constructus* – it was 13 metres long. Its diet consisted of hard plant parts, which is why it had strong teeth.

Mikroraptor / Microraptor / Microraptor

łac. *Microraptor*, Xu, Zhou & Wang, 2000

(PL) Niewielki teropod, który żył we wczesnej kredzie na terenach dzisiejszych Chin. Opisuje się trzy gatunki mikroraptora: *M. zhaoianus*, *M. gui* oraz *M. hanqingi*. Należą do tej samej rodziny co deinonych i podobnie do niego posiadały pióra. *Microraptor gui* miał asymetryczne pióra zarówno na kończynach górnych, jak i dolnych, co może oznaczać, że był przystosowany do aktywnego lotu. Prawdopodobnie nie był to lot bardzo zaawansowany, lecz coś między szybowaniem a lotem współczesnych ptaków. Badania mikroskopowe wykazały, iż pióra mikroraptora były czarne, jak u współczesnych szpaków (być może opalizowały na niebiesko).

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echsenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

0,8 m

1 kg

125–122 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Es war ein kleiner Theropod, der in der frühen Kreidezeit auf den Gebieten heutigen Chinas lebte. Es gibt drei Arten von *Microraptor*: *M. zhaoianus*, *M. gui* und *M. hanqingi*. Sie gehören zu der gleichen Familie wie *Deinonychus* und, auch ähnlich dem *Deinonychus*, waren gefiedert. *Microraptor gui* hatte asymmetrische Federn, beide an den oberen und unteren Extremitäten, was bedeuten könnte, dass er dem aktiven Flug gerecht war. Es war wahrscheinlich nichts Fortgeschrittenes, sondern etwas zwischen Gleiten und Flug der heutigen Vögel.

Untersuchungen haben nachgewiesen, dass *Microraptors* Federn schwarz wie bei Staren waren (möglicherweise blau opalisierend).

(EN) It was a small theropod that lived in the area of today's China in the early Cretaceous. There are three *Microraptor* species: *M. zhaoianus*, *M. gui* and *M. hanqingi*. They belong to the same family as the *Deinonychus* and like the latter, they were feathered. *Microraptor gui* had asymmetric feathers on both the top and bottom limbs, which could mean that it was capable of active flight. It is likely that the flight wasn't very advanced; rather something between gliding and flying as we know it from today's birds.

Microscope examination has shown that *Microraptor's* feathers were black, like in today's starlings (possibly also giving blue reflections).

Parasaurololof / Parasaurolophus / Parasaurolophus

łac. Parasaurolophus, Parks, 1922

(PL) Parasaurololof to przedstawiciel dinozaurów kaczodziobych (ptasiomiedniczne ornitopody). Żył w Ameryce Północnej w późnej kredzie. Poruszał się na dwóch lub czterech kończynach; prawdopodobnie żerował na czterech łapach, lecz przemieszczał się tylko na dwóch. Cechą wyróżniającą go od innych dinozaurów był grzebień na głowie, który osiągał długość około 1 m. Wyrostek ten był pusty w środku, co ułatwiało dźwiganie takiego wytworu na głowie.

Być może grzebień służył jako komora rezonansowa, podczas nawoływań w okresie godowym, do termoregulacji, a także był pomocny w rozpoznawaniu osobników i płci wewnątrz gatunku.

Rząd: DINOZAURY PTASIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Vogelbeckensaurier / Clade: Ornithischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

10 m

3 000 kg

76,5–73 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

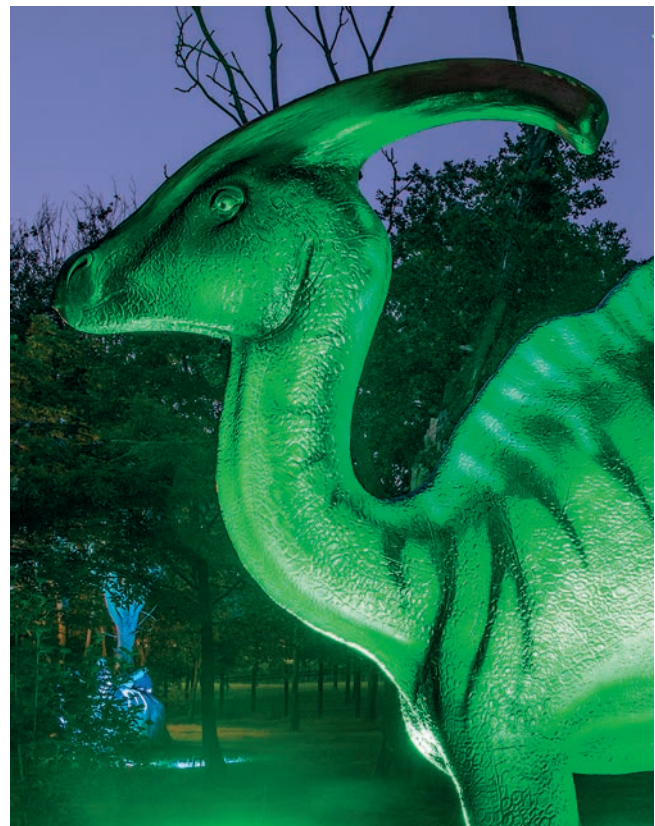
Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Parasaurolophus* ist Vertreter der Entenschnabelsaurier (Vogelbecken-Ornithopoda). Er bewegte sich auf zwei oder vier Gliedmaßen. Er fraß wahrscheinlich auf vier, aber lief nur auf zwei Beinen. Die von anderen Dinosaurier auszeichnende Eigentümlichkeit war der Kamm auf dem Kopf, der eine Länge von ungefähr 1 Meter erreichte. Dieser Fortsatz war leer innen, dank dessen es leichter war, das auf dem Kopf zu tragen.

Vielleicht war der Kamm wie ein Hohlraum, zum Balz oder zur Thermoregulation da; er diente auch zur Erkennung der Individuen und ihres Geschlechtes innerhalb der Spezies.

(EN) *Parasaurolophus* belongs to duck-billed dinosaurs. It lived in North America. It locomoted on two or four limbs. It probably fed on four legs but moved only on two. A feature distinguishing *Parasaurolophus* from other dinosaurs was the crest on the head, which could reach about 1 metre in length. This bone was hollow inside, which made it easier to carry such a form on the head.

The crest is supposed to have served as a resonance chamber to produce sounds during the mating season, to have been used for thermoregulation and recognise individuals and their sex within the species.

Spinozaur / Spinosaurus / Spinosaurus

łac. *Spinosaurus*, Stromer, 1915

23

(PL) Spinozaur należał do największych znanych teropodów z wielkimi wyrostkami kolczystymi kręgosłupa. Nazwę zawdzięcza właśnie tej konstrukcji grzbietowej przypominającej żagiel. Na wyrostkach rozpięta była silnie ukrwiona skóra lub mięśnie, tworząc w ten sposób garb. *Spinosaurus* żył w Afryce Północnej na przełomie wczesnej i późnej kredy. Jego najbardziej charakterystyczna cecha to właśnie ten „żagiel” na grzbiecie, który mógł służyć do termoregulacji czy do odstraszenia drapieżników. Głowa była wydłużona, a czaszka mogła mierzyć nawet 175 cm długości. Spinozaur różnił się od innych teropodów przednimi kończynami, które były niewielkie, ale dość pokaźne jak na teropoda.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

15–18 m

7 000–9 000 kg

112–93 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Spinosaurus* gehört zu den größten bekannten Theropoden mit riesigen Dornfortsätzen der Rückenwirbel. Den Namen verdankt er genau dieser Knochenform, die an ein Segel erinnert. Auf den Fortsätzen war gut durchblutete Haut oder Muskeln, die einen Höcker bildeten. *Spinosaurus* lebte im heutigen Nordafrika um die Wende von Unter- zu Oberkreide. Sein charakteristisches Merkmal, die segelartige Rückenstruktur, könnte zur Thermoregulation oder zum Abschrecken der Räuber gedient haben. Der Kopf war verlängert und der Schädel erreichte eine Länge von 175 cm. *Spinosaurus* unterschied sich von anderen Theropoden durch seine vorderen Gliedmaßen, die in seinem Fall zwar klein waren, aber schon ansehnlich für einen Theropoden.

(EN) *Spinosaurus* was one of the largest known theropods with long processes of the vertebrae. It owes its name to this dorsal structure resembling a sail. Either muscles or well-blood-supplied skin was stretched over the spine, thus forming a hump. *Spinosaurus* lived in North Africa at the turn of early and late Cretaceous. The most characteristic feature of this dinosaur, the “sail” on its back, could be used for thermoregulation, or for deterring predators. Its head was elongated, and the skull could measure as much as 175 centimetres in length. Its front limbs were where *Spinosaurus* differed from other theropods: they were small but quite substantial for a theropod.

Triceratops / Triceratops / Triceratops

łac. *Triceratops*, Marsh, 1889

25

(PL) Triceratops to jeden z najbardziej rozpoznawalnych dinozaurów na świecie. Nazwę zawdzięcza charakterystycznej głowie z trzema rogami i kostną kryzą wokół szyi. Triceratops żył w Ameryce Północnej w późnej kredzie i wraz z tyranozaurem doczekał wielkiego wymierania pod koniec ery mezozoicznej. Triceratops przemieszczał się powoli na czterech masywnych nogach. Żywił się twardą roślinnością; jego pysk, zakończony bezzębnym dziobem, pozwalał kruszyć nawet najtwardsze nasiona. Ilość zębów również była powalająca: triceratops mógł mieć ich nawet 800 (z każdej strony szczęki i żuchwy 3–5 rzędów po 40 zębów), wymienianych przez całe życie.

Rząd: DINOZAURY PTASIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Vogelbeckensaurier / Clade: Ornithischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

9 m

6 000–12 000 kg

68–65,5 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Triceratops* ist einer der am meisten erkennbaren Dinosaurier der Welt. Sein Name stammt vom charakteristischen Kopf mit drei Hörnern und einem Nackenschild. *Triceratops* lebte in Nordamerika während der Oberkreidezeit, bis zum großen Aussterben am Ende des Mesozoikums, wie der *Tyrannosaurus*. Die vier wichtigen Beine ermöglichten ihm langsame Bewegung. Er ernährte sich von harten Pflanzen; sein Maul, mit zahnlösem Schnabel beendet, ließ ihn sogar die härtesten Samen fressen. Die Menge von Zähnen war auch riesig: *Triceratops* könnte sogar 800 Zähne gehabt haben (an jeder Seite vom Ober- und Unterkiefer 3–5 Reihen mit 40 Zähnen), die während des ganzen Lebens durchgewechselt waren.

(EN) *Triceratops* is one of the most recognisable dinosaurs in the world. It owes its name to the characteristic head with three horns and a bony collar around the neck. *Triceratops* lived in North America in the late Cretaceous and, together with *Tyrannosaurus*, all the way until the great extinction at the end of the Mesozoic era. It moved slowly on its four massive legs and fed on hard vegetation; its mouth, ending with a toothless beak, could crush even the hardest seeds. The number of teeth was also overwhelming: *Triceratops* could have had up to 800 of them (3–5 rows of 40 teeth on each side of the jaw and mandible), constantly replaced throughout the whole life.

Tyranozaur / Tyrannosaurus / Tyrannosaurus

łac. *Tyrannosaurus*, Osborn, 1905

21

(PL) Jeden z największych mięsożernych teropodów. „Tyranozaur” dosłownie oznacza wielkiego jaszczura i odnosi się do jedyne go przedstawiciela tego rodzaju, jakim jest najstynniejszy na świecie *Tyrannosaurus rex* (dosłownie „król jaszczurów”). Żył w Ameryce Północnej w późnej kredzie i wymarł wraz z innymi dinozaurami podczas wielkiego wymierania kredowego. Poruszał się na dwóch masywnych nogach, a przednie kończyny miał zredukowane do krótkich łap z dwoma palcami zakończonymi pazurami oraz z palcem szczątkowym. Do dziś nie ma pewności, w jakim celu przednie kończyny były używane. Największy odnaleziony ząb miał ponad 30 cm długości (wraz z korzeniem).

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

13 m

6 000 kg

68,5–65,5 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Er war ein der größten fleischfressenden Theropoden. Der Name bedeutet eine „große Echse“ und bezieht sich auf den einzigen Vertreter dieser Gattung, den weltbekannten *Tyrannosaurus rex* („Echsenkönig“). Er lebte in Nordamerika in der Oberkreide und starb mit anderen Dinosauriern im großen Aussterben der Kreidezeit. Er bewegte sich auf zwei wuchtigen Beinen. Seine vorderen Extremitäten waren zu kurzen Pfoten reduziert, jeweils mit drei Finger: zwei mit Nagel und einem verkümmerten. Bis heute gibt es keine Sicherheit, wofür die vorderen Gliedmaßen genutzt wurden. Der größte gefundene Zahn war 30 cm lang (inklusive Wurzel).

(EN) One of the largest carnivorous theropods. *Tyrannosaurus* literally means a “giant lizard” and refers to the only representative of the kind – world’s most famous dinosaur – *Tyrannosaurus rex* (literally “Lizard King”). It lived in North America in the late Cretaceous and became extinct together with other dinosaurs in the great Cretaceous extinction. It moved on two massive legs, and its front limbs were reduced to short paws with two clawed fingers and a residual digit. To this day, there is no certainty what the forelimbs were used for. The largest discovered tooth was over 30 cm long (including the root).

Wulkanodon / Vulcanodon / Vulcanodon

łac. *Vulcanodon*, Raath, 1972

(PL) Wulkanodon należy do najstarszych zauropodów. Nazwę zawdzięcza miejscu odnalezienia szkieletu: w kanionie między warstwami skał wulkanicznych na pograniczu Zambii i Zimbabwe. Obok szczątków wulkanodona odnaleziono zęby dużego dinozaura, który prawdopodobnie pożywiał się jego ciałem. Wulkanodon był jednym z mniejszych zauropodów. Jego kość udowa mierzyła 110 cm. Poruszał się powoli na czterech masywnych nogach ze skróconymi pazurami. Posiadał małą głowę na wydłużonej szyi i sterczący do tyłu ogon. Budowa ta jednoznacznie wskazuje na roślinożerność.

Rząd: DINOZAURY GADZIOMIEDNICZNE / Untergruppe: Echtenbeckensaurier / Clade: Saurischia

Nadrząd: DINOZAURY / Gruppe: Dinosaurier / Superorder: Dinosauria

8 m

1 000 kg

ok./ca. 200 mln lat temu / mya

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) *Vulcanodon* gehört zu den ältesten Sauropoden. Den Namen verdankt er dem Platz, wo sein Skelett gefunden war: auf dem Grenzgebiet Sambias und Zimbabwes, im Canyon zwischen Schichten vom vulkanischen Gestein. Neben den Überresten von *Vulcanodon* lagen Zähne von einem großen Dinosaurier, der sich wahrscheinlich von seinem Körper ernährte. *Vulcanodon* war ein der kleineren Sauropoden. Sein Oberschenkelknochen war 110 cm lang.

Er bewegte sich langsam auf vier wuchtigen Beinen mit kurzen Krallen. Er hatte einen kleinen Kopf auf dem verlängerten Hals und einen nach hinten ragenden Schwanz. Solcher Körperbau zeigt eindeutig, dass er Pflanzenfresser war.

(EN) *Vulcanodon* belongs to the oldest sauropods. It owes its name to the place its skeleton was found: in a canyon at the border of Zambia and Zimbabwe, between layers of volcanic rocks. Next to the remains of the *Vulcanodon*, there were teeth of a large dinosaur, which probably fed on its body. *Vulcanodon* was one of the smaller sauropods. Its femur was 110 centimetres long.

It moved slowly on four massive legs with short claws. It had a small head, elongated neck and a tail jutting backwards. This physique clearly indicates herbivorousness.

Jeleń olbrzymi / Riesenhirsch / Giant Deer

łac. *Megaloceros giganteus*, Blumenbach, 1799

37

(PL) Gatunek wymarłego ssaka z rodziny jeleniowatych. Był jednym z największych jeleni, jakie kiedykolwiek istniały. Swoją nazwę (również: łoś irlandzki) zawdzięcza rozmiarom oraz Irlandii, w której to odnaleziono najwięcej jego szczątków. Rozpiętość poroża u tego gatunku przekraczała 3 m, a masa sięgała 40 kg. Jego dieta była bardzo podobna do diety współczesnych jeleni. Najprawdopodobniej najbliższym krewnym jelenia olbrzymiego jest daniel.

Podczas fazy wzrostu poroża jeleń olbrzymi mógł cierpieć na schorzenie podobne do osteoporozy, gdyż do budowy rosochów potrzebował ogromnej ilości minerałów. Jeśli dieta nie dostarczała wystarczającej ilości mikro- i makroelementów jako surowca dla poroża, pozyskiwał on brakujący budulec ze swoich kości.

Gromada: SSAKI / Klasse: Mammalia / Class: Mammalia

ok. / ca. 2,1 m

540–600 kg

400–7,7 tys. lat temu / tya

Wysokość ciała / Körperlänge / body height

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Ein ausgestorbenes Säugetier aus der Familie Cervidae. Er war einer der größten Hirsche, die es jemals gab. Den Namen (auch: Irischer Elch) verdankt er seiner Größe und Irland, wo die Mehrheit seiner Überreste gefunden wurde. Die Spannweite des Geweihs überstieg 3 Meter bei einem Gewicht von bis zu 40 kg. Die Diät des Riesenhirsches war der Ernährung der heutigen Hirschen ähnlich. Sein nächster Verwandte ist wahrscheinlich der Damhirsch. Während der Geweih-Wachstumsphase konnte der Riesenhirsch an einer Krankheit ähnlich wie Osteoporose leiden, denn um das Geweih zu wachsen, brauchte er eine riesige Menge an Mineralien. Wenn er nicht genug Mikro- und Makroelementen aus seiner Diät bekam, nahm sich der Organismus die notwendigen Substanzen aus den Knochen ein.

(EN) The giant deer is an extinct mammal from the Cervidae family. It is one of the largest deer that have ever lived. It owes its name to its size and Ireland, where most of its remains were found. The antler span exceeded 3 metres, its mass reaching 40 kilograms. Its diet was very similar to the diet of modern deer. Most likely, the closest relative of the giant deer is the Fallow deer. During the antler growth phase, the giant deer could suffer from a disease similar to osteoporosis. To grow the antler it needed a huge amount of minerals; if the diet did not provide enough micro and macro elements as material for the antler, the deer obtained the missing building material from its bones.

Mamut włochaty / Wollhaarmammut / Woolly mammoth

łac. Mammuthus primigenius, Blumenbach, 1799

37

(PL) Wymarły gatunek trąbowca, a zarazem jedyny mamut, którego skórę pokrywała gęsta sierść. Żył na terenach Europy, Azji oraz Ameryki Północnej w plejstocenie. W Europie wymarł ok. 13 tys. lat temu, natomiast w Północnej Azji (głównie na Syberii) przetrwał nieco dłużej.

Mamuty były roślinożerne, a ich dietę stanowiły głównie trawy, zioła, krzewy i drzewa; w mniejszym stopniu także mchy i porosty. Pokarm pobierały podobnie do słońi, chwytając trawą i rozcierając masywnymi trzonowcami. Ciosy mamutów (zmodyfikowane siekacze) rosły przez całe życie (ok. 2,5–15 cm rocznie) i dorastały do długości 5 m.

Gromada: SSAKI / Klasse: Mammalia / Class: Mammalia

2,75–3,4 m

4 000–6 000 kg

250–10 tys. lat temu / ty

Długość ciała / Körperlänge / body length

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Eine ausgestorbene Gattung aus der Ordnung der Rüsseltiere und der einzige Mammut, dessen Haut mit dickem Fell bedeckt war. Er lebte im Pleistozän auf den Gebieten heutigen Europas, Asiens und Nordamerikas. In Europa ist er vor 13.000 Jahren ausgestorben, in Nordasien (vor allem in Sibirien) hat er jedoch etwas länger überlebt. Mammute waren Pflanzenfresser; ihre Diät bestand aus Gräser, Kräuter, Sträucher und Bäumen; zum kleineren Teil auch Moos und Flechten. Das Essen nahmen sie ähnlich zu Elefanten auf: mit dem Rüssel fassend und mit den wuchtigen Mahlzähnen verreibend. Die Stoßzähne des Mammuts (modifizierte Schneidezähne) wuchsen sein ganzes Leben lang (ca. 2,5–15 cm jährlich) und erreichten eine Länge von 5 Meter.

(EN) An extinct species from the Proboscidea order. It was the only mammoth whose skin was covered with dense fur. It lived in Europe, Asia and North America during the Pleistocene. In Europe, it became extinct about 13,000 years ago, while in Northern Asia (mainly Siberia) it lasted a bit longer. Mammoths were herbivores. Their diet consisted mainly of grasses, herbs, shrubs and trees, and to a lesser extent mosses and lichens. They fed in a similar way to elephants: by picking up food with their trunks and grinding it with their massive molar teeth. The tusks (modified incisors) grew throughout the entire life of a mammoth (about 2.5–15 cm per year) and could reach the length of 5 metres.

Tygrys szablozębny / Säbelzahnkatze / Saber-toothed Cat

łac. *Smilodon*, Lund, 1842

37

(PL) Tygrysem szablozębnym ogólnie nazywamy wszystkie wymarłe drapieżniki z rodziny kotowatych z bardzo dużymi kłami w szczęcie, które wystawały na zewnątrz nawet po zamknięciu pyska. *Smilodon* niewiele miał wspólnego z tygrysem czy współczesnymi kotami.

Żył na terenach Ameryki Północnej i Południowej w plejstocenie. Wyróżniamy trzy gatunki z rodzaju *Smilodon*: najmniejszy *Smilodon gracilis*, średni *Smilodon fatalis* oraz największy *Smilodon populator*. Prawdopodobnie nie miał zdolności wspinaczki, za to był bardzo dobrym skoczkiem, a wszystko to dzięki masywnej budowie kości kończyn.

Gromada: SSAKI / Klasse: Mammalia / Class: Mammalia

0,8–1,2 m

55–400 kg

1,6 mya–10 ty

1,6 mln–10 tys. lat temu / 1,6 mya–10 ty

Wysokość ciała / Körperlänge / body height

Masa ciała / Körpermasse / body mass

Okres występowania / Zeitliches Auftreten / temporal range

(DE) Eine Säbelzahnkatze wird generell jedes Raubtier aus der Familie der Katzen genannt, mit sehr großen Zähnen im Kiefer, die aus dem Maul ragten, auch wenn es geschlossen war. *Smilodon* hat mit dem Tiger oder den heutigen Katzen wenig gemein.

Vertreter dieser Gattung lebten im Pleistozän auf den Gebieten Nord- und Südamerikas. Es werden drei Arten des *Smilodon* unterscheidet: der kleinste *Smilodon gracilis*, der mittelgroße *Smilodon fatalis* und der größte *Smilodon populator*. Diese Tiere konnten wahrscheinlich nicht klettern; sie waren dafür gute Springer, dank der wuchtigen Knochenstruktur der Gliedmaßen.

(EN) Saber-tooth is a term used for all extinct predators from the Felidae family with very large fangs in the jaw that protruded outwards even when the mouth was closed. *Smilodon* had little to do with the tiger or modern cats.

It lived in North and South America in the Pleistocene. There are three species in the *Smilodon* genus: the smallest *Smilodon gracilis*, the medium-sized *Smilodon fatalis* and the largest *Smilodon populator*. They probably did not have the ability to climb but were very good jumpers thanks to the massive bone structure of their limbs.

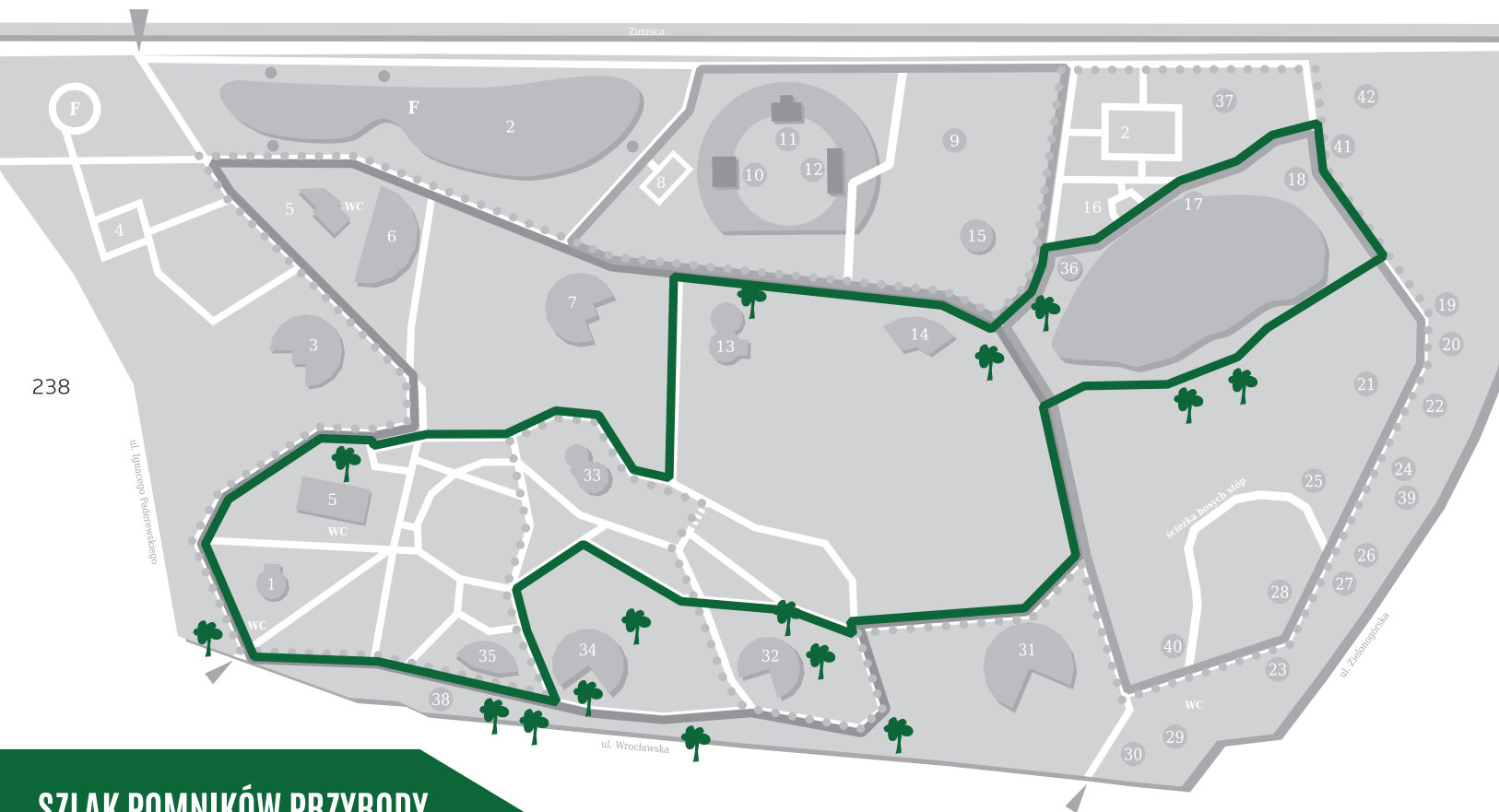

A close-up photograph of several green leaves with serrated edges and prominent veins. A dark green horizontal banner is superimposed across the middle of the image, containing white text. The background is a light, hazy sky.

Szlak pomników przyrody

Der Weg der Naturdenkmäler / Natural Monument Trail

SZLAK POMNIKÓW PRZYRODY

Szlak pomników przyrody

Der Weg der Naturdenkmäler / Natural Monument Trail

(PL) Drzewostan ogrodu zoologicznego znacznie wyróżnia się na tle pozostałych terenów zielonych w mieście. Spośród 34 drzewiastych pomników przyrody, jakie ustanowione zostały w obszarze miasta Lubina, aż 15 rośnie na terenie ogrodu. Większość z nich zlokalizowana jest w najstarszej części, tzw. starodrzewiu. Najbardziej okazałym drzewem z tej strefy jest platan klonolistny, rosnący tuż przy bramie głównej. Inne drzewa pomnikowe to przedstawiciele takich gatunków jak: lipa szerokolistna, buk pospolity, robinia akacjowa, klon pospolity, grab pospolity, dąb szypułkowy, wierzba krucha, olcha czarna, topola czarna.

Po więcej informacji zapraszamy na spacer do zoo, gdzie przy każdym z drzew pomnikowych znajdują się informacje charakteryzujące dany okaz. **Długość szlaku wynosi 1300 m.**

(DE) Für genaue Informationen laden wir Sie zum Spaziergang im Zoo ein, wo es neben jedem Naturdenkmal Informationen über die Charakteristik des Baumes gibt. **Der Weg ist 1300 m lang.**

(EN) For specific information we invite you for a walk in the Park, where next to each of the natural monument trees, information about its characteristics can be found. **The total length of the Trail is 1300 m.**

(DE) Der Baumbestand des Zoologischen Garten zeichnet sich von den anderen Grünflächen in der Stadt stark aus. Von den 34 Naturdenkmälern, die es auf dem Bereich der Stadt Lubin gibt, befinden sich 15 in unserem Garten. Die Mehrheit dieser Denkmäler sind im ältesten Teil des Parks; im alten Wald.

Der imposanteste dieser Bäume ist die Ahornblättrige Platane, die gleich bei der Haupteingang wächst. Die restlichen Naturdenkmäler sind Vertreter der folgenden Arten: Sommerlinde, Rotbuche, gewöhnliche Robinie, Spitzahorn, Hainbuche, Stieleiche, Bruch-Weide, Schwarzerle, Schwarzpappel.

(EN) The forest stand of the zoological garden is clearly distinct from the other parklands in the city. Out of the 34 Natural Monuments of Lubin, as many as 15 grow in the zoo. Most of them are located in the oldest part of the garden.

The most impressive tree from this group is a London plane which grows right behind the main gate. Other Monument Trees represent such species as: large-leaved linden, common beech, black locust, Norway maple, common hornbeam, common oak, crack willow, black alder, black poplar.

alejka w Ogrodzie Zoologicznym w Lubinie

ein Wanderweg im Lubiner Zoologischen Garten / an alley in the Zoological Garden in Lubin

ścieżka bosych stóp – ścieżka sensoryczna wśród drzew
der Barfußpfad – ein Sinnespfad zwischen Bäumen / the bare feet path – a sensory path among the trees

SPIS GATUNKÓW

ŚCIEŻKA EDUKACYJNO-TURYSTYCZNA „FAUNA POLSKI”

- 12 Bażant
- 16 Bielik
- 17 Bocian biały
- 18 Bocian czarny
- 19 Gęgawa
- 20 Gęś kielecka
- 22 Gil
- 23 Głuszc
- 24 Kaczka pomniejszona
- 25 Kobuz
- 26 Koza karpacka
- 27 Koza sandomierska
- 28 Kraska
- 29 Królik popielniński
- 30 Krowa białogrzbieta
- 31 Kruk
- 32 Kura czubatką polską brodatą miniaturową
- 33 Kura zielononóżka kuropatwana
- 34 Kuropatwa
- 35 Łabędź niemy
- 36 Owca olkuska
- 37 Owca wrzosówka
- 38 Płomykówka
- 39 Podgorzałka
- 40 Pójdźka
- 41 Puchacz
- 42 Puszczyk mszarny
- 43 Puszczyk uralski
- 44 Żubr europejski
- 46 Żuraw

SZLAK PTAKÓW

- 56 Argus malajski
- 58 Bajkałówka
- 60 Bambusówka chińska
- 62 Bażant
- 64 Bażant birmański
- 66 Bażant diamentowy
- 68 Bażant himalański
- 70 Bażant królewski
- 72 Bażant miedziany
- 74 Bażant złoty
- 76 Bernikla białolica
- 78 Bernikla rdzawoszyja
- 80 Bielik

- 82 Bocian biały
- 84 Bocian czarny
- 86 Czubacz hełmiasty
- 88 Frankolin złotogardły
- 90 Gęgawa
- 94 Gęś mała
- 96 Gęś tybetańska
- 98 Gil
- 100 Głuszc
- 102 Kiściec annamski
- 104 Kiściec ognisty
- 106 Kiściec srebrzysty
- 108 Kiściec syjański
- 110 Kiściec tajwański
- 112 Kiściec złotosterny
- 114 Kobuz
- 116 Kraska
- 118 Kruk
- 120 Kulon
- 122 Kur siwy
- 124 Kuropatwa
- 126 Łabędź niemy
- 128 Mandarynka
- 130 Nierozłączka czarnogłowa
- 132 Ogorzałka
- 134 Olśniak himalański
- 136 Orzeł przedni
- 138 Paw indyjski
- 140 Płomykówka
- 142 Podgorzałka
- 144 Pójdźka
- 146 Puchacz
- 148 Puszczyk mszarny
- 150 Puszczyk uralski
- 152 Sowa jarzębata
- 154 Śnieżnica cesarska
- 156 Tragopan modrolicy
- 158 Uszak biały
- 160 Wieloszpón szary
- 162 Żuraw białoszyi
- 164 Żuraw mandżurski
- 166 Żuraw zwyczajny

SZLAK ZWIERZĄT WIEJSKICH

- 174 Alpaka
- 176 Gęś kielecka
- 178 Indyk dziki
- 180 Kaczka pomniejszona

- 182 Koza karłowata
- 184 Koza karpacka
- 186 Koza sandomierska
- 188 Krowa białoogrzybna
- 190 Królik domowy
- 192 Królik popielniński
- 194 Kuc szetlandzki
- 196 Kura czubotka polska brodata miniaturowa
- 198 Kura serama
- 200 Kura zielononóżka kuropatwana
- 202 Osioł domowy
- 204 Owca olkusa
- 206 Owca wrzosówka
- 208 Perlica zwyczajna

210 SZLAK ZWIERZĄT WYMARŁYCH

- 220 Brachiozaur
- 218 Cearadaktyl
- 221 Deinonych
- 216 Dimetrodon
- 222 Diplodok
- 223 Iguanodon
- 233 Jeleń olbrzymi
- 224 Karnotaur
- 219 Kecalkoatl
- 225 Kentrozaur
- 226 Mamenchizaur
- 234 Mamut włochaty
- 217 Mastodonzaur
- 227 Mikroraptor
- 228 Parazaurolof
- 229 Spinozaur
- 230 Triceratops
- 235 Tygrys szablozębny
- 231 Tyranozaur
- 232 Wulkanodon

LISTE DER TIERARTEN

- 12 EDUKATION-TOURISTENWEG "TIERWELT POLENS"
- 23 Auerhuhn
- 42 Bartkauz
- 25 Baumfalke
- 28 Blauracke
- 16 Fasan
- 22 Gimpel
- 46 Grauer Kranich

- 20 Graugans
- 35 Höckerschwan
- 26 Karpatenziege
- 21 Kielce-Gans
- 31 Kolkrabe
- 39 Moorente
- 36 Olkusz-Schaf
- 24 Polnische Zwergente
- 33 Polnischer Grünfüßler
- 30 Polnischer Weißrücken
- 32 Polnisches Haubenhuhn
- 37 Polnisches Heideschaf
- 29 Popielno-Kaninchen
- 34 Rebhuhn
- 27 Sandomierz-Ziege
- 38 Schleiereule
- 19 Schwarzstorch
- 17 Seeadler
- 40 Steinkauz
- 41 Uhu
- 43 Uralkauz
- 18 Weißstorch
- 44 Wisent

48 DER WEG DER VÖGEL

- 56 Argusfasan
- 100 Auerhuhn
- 58 Baikalente
- 148 Bartkauz
- 114 Baumfalke
- 132 Bergente
- 138 Blauer Pfau
- 116 Blauracke
- 64 Burmafasan
- 60 Chinesisches Bambushuhn
- 66 Diamantfasan
- 102 Edwardsfasan
- 62 Fasan
- 104 Feuerrückenfasan
- 88 Gelbkehlfrankolin
- 112 Gelbschwanzfasan
- 98 Gimpel
- 74 Goldfasan
- 166 Grauer Kranich
- 160 Grauer Pfau
- 122 Graues Kammhuhn
- 90 Graugans
- 86 Helmhokko

134	Himalaya-Glanzfasan
126	Höckerschwan
154	Kaisergans
118	Kolkrabe
70	Königsfasan
72	Kupferfasan
128	Mandarinente
164	Mandschurenkranich
142	Moorente
108	Prälatfasan
124	Rebhuhn
78	Rothalsgans
140	Schleiereule
130	Schwarzköpfchen
84	Schwarzstorch
80	Seeadler
106	Silberfasan
152	Sperbereule
136	Steinadler
144	Steinkauz
96	Streifengans
110	Swinhoefasan
156	Temmincktragopan
120	Triel
146	Uhu
150	Uralkauz
68	Wallichfasan
158	Weißer Ohrfasan
162	Weißnackenkranich
82	Weißstorch
76	Weißwangengans
94	Zwerggans

DER WEG DER LANDTIERE

168	Alpaka
174	Hauseesel
202	Hauskaninchen
208	Helmpferlhuhn
184	Karpatenziege
176	Kielce-Gans
204	Olkusz-Schaf
180	Polnische Zwergente
200	Polnischer Grünfüßler
188	Polnischer Weißrücken
196	Polnisches Haubenhuhn
206	Polnisches Heideschaf
192	Popielno-Kaninchen
186	Sandomierz-Ziege

198	Serama-Huhn
194	Shetlandpony
178	Wildtruthuhn
182	Zwergziege

DER WEG DER AUSGESTORBENEN TIERE

220	Brachiosaurus
224	Carnotaurus
218	Cearadactylus
221	Deinonychus
216	Dimetrodon
222	Diplodocus
223	Iguanodon
225	Kentrosaurus
226	Mamenchisaurus
217	Mastodonsaurus
227	Microraptor
228	Parasaurolophus
219	Quetzalcoatlus
233	Riesenhirsch
235	Säbelzahnkatze
229	Spinosaurus
230	Triceratops
231	Tyrannosaurus
232	Vulcanodon
234	Wollhaarmammut

INDEX: ANIMAL SPECIES

12	EDUCATIONAL AND TOURISTIC TRAIL "FAUNA OF POLAND"
38	Barn owl
19	Black stork
26	Carpathian goat
46	Common crane
16	Common pheasant
31	Common raven
22	Eurasian bullfinch
41	Eurasian eagle-owl
25	Eurasian hobby
44	European bison
28	European roller
39	Ferruginous duck
42	Great grey owl
33	Green-legged partridge
34	Grey partridge
20	Greylag goose
21	Kielce goose

40	Little owl
35	Mute swan
36	Olkusz sheep
24	Polish dwarf duck
37	Polish heath sheep
32	Polish miniature chicken
30	Polish whiteback
29	Popielno rabbit
27	Sandomierz goat
43	Ural owl
23	Western capercaillie
18	White stork
17	White-tailed eagle
48	BIRD TRAIL
58	Baikal teal
96	Bar-headed goose
140	Barn owl
76	Barnacle goose
84	Black stork
104	Bornean crested fireback
68	Cheer pheasant
60	Chinese bamboo partridge
166	Common crane
62	Common pheasant
118	Common raven
72	Copper pheasant
112	Crestless fireback
102	Edwards's pheasant
154	Emperor goose
98	Eurasian bullfinch
146	Eurasian eagle-owl
114	Eurasian hobby
120	Eurasian stone-curlew
116	European roller
142	Ferruginous duck
136	Golden eagle
74	Golden pheasant
56	Great argus
148	Great grey owl
132	Greater scaup
122	Grey junglefowl
124	Grey partridge
160	Grey peacock-pheasant
90	Greylag goose
86	Helmeted curassow
134	Himalayan monal
138	Indian peafowl

66	Lady Amherst's pheasant
94	Lesser white-fronted goose
144	Little owl
128	Mandarin duck
64	Mrs. Hume's pheasant
126	Mute swan
152	Northern hawk-owl
78	Red-breasted goose
164	Red-crowned crane
70	Reeves's pheasant
108	Siamese fireback
106	Silver pheasant
110	Swinhoe's pheasant
156	Temminck's tragopan
150	Ural owl
100	Western capercaillie
158	White-eared pheasant
82	White stork
162	White-naped crane
80	White-tailed eagle
130	Yellow-collared lovebird
88	Yellow-necked francolin
168	FARM ANIMALS TRAIL
174	Alpaca
184	Carpathian goat
190	Domestic rabbit
202	Donkey
200	Green-legged partridge
208	Helmeted guineafowl
176	Kielce goose
204	Olkusz sheep
180	Polish dwarf duck
206	Polish heath sheep
196	Polish miniature chicken
188	Polish whiteback
192	Popielno rabbit
182	Pygmy goat
186	Sandomierz goat
198	Serama
194	Shetland pony
178	Wild turkey
210	EXTINCT ANIMALS TRAIL
220	Brachiosaurus
224	Carnotaurus
218	Cearadactylus
221	Deinonychus

216 Dimetrodon
222 Diplodocus
233 Giant Deer
223 Iguanodon
225 Kentrosaurus
226 Mamenchisaurus
217 Mastodonsaurus
227 Microraptor

228 Parasaurolophus
219 Quetzalcoatlus
235 Saber-toothed Cat
229 Spinosaurus
230 Triceratops
231 Tyrannosaurus
232 Vulcanodon
234 Woolly mammoth

246

Ogród Zoologiczny w Lubinie należy do:

The Zoological Garden in Lubin belongs to:

Der Lubiner zoologische Garten gehört zu:

Rada Dyrektorów Polskich Ogródów Zoologicznych i Akwariów

Der Verband der Direktoren polnischer Zoologischen Gärten und Aquarien

The Association of Directors of Polish Zoological Gardens and Aquariums

radazoo.org

SPECIES360 – Międzynarodowy system informacji o gatunkach zwierząt

SPECIES 360 – Globales Informationssystem im Dienste des Naturschutzes

SPECIES 360 – Global information serving conservation

species360.org

MIASTO LUBIN

Koncepcja i opracowanie graficzne / *Konzept und Grafikdesign / Concept and graphic design:*
Agata Bończak

Tekst i opracowanie merytoryczne / *Text und inhaltliche Ausarbeitung / Text and content:*
Andrzej Łużyński, Iwona Skrypin, Agata Łabuzińska

Fotografie / *Fotos / Photographs:* Agata Bończak – s. 2, 4, 8, 9, 12, 18 (lewa), 21 (lewa), 24 (prawa), 26 (lewa), 29, 33, 36 (lewa), 40 (lewa), 41 (prawa), 42 (lewa), 44, 50 (prawa), 51, 54-56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118-120, 122, 124, 126, 128, 130, 132, 134, 136, 138, 140, 142, 144-146, 148, 150, 152, 154, 156, 158, 160, 162, 164-169, 170 (prawa), 171-173, 176, 178, 180, 182 (lewa), 184, 188 (lewa), 191-194, 196, 198, 200-201, 202 (lewa), 206 (lewa), 208, 210-219, 221-235, 238-241, 247, DronExpert – s. 53, Izabela Grygiel – s. 50 (lewa), 52, Grzegorz Kraska – s. 151, 174 (prawa), Agata Łabuzińska – s. 28 (lewa), 30, 43 (lewa), 170 (lewa), 199, 236-237, Andrzej Łużyński – okładka (głuszc), s. 10-11, 16-17, 18 (prawa), 19-20, 21 (prawa), 22-23, 24 (lewa), 25, 26 (prawa), 27, 28 (prawa), 31-32, 34-35, 36 (prawa), 37-39, 40 (prawa), 41 (lewa), 42 (prawa), 43 (prawa), 46-49, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91-93, 95, 97, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 121, 123, 125, 127, 129, 131, 133, 135, 139, 141, 143, 147, 149, 153, 155, 157, 159, 161, 163, 174 (lewa), 175, 177, 179, 181, 182 (prawa), 183, 185-187, 188 (prawa), 189-190, 195, 197, 202 (prawa), 203-205, 206 (prawa), 207, 209, 220, Zoo Bydgoszcz – s. 137

Tłumaczenie i korekta / *Übersetzung und Korrektur / Translation and proofreading:*
Daga Dygas

Wydawca / *Verleger / Publisher:*
Ogród Zoologiczny w Lubinie, ul. Ignacego Paderewskiego 99, 59-300 Lubin, tel. 534 979 776

ZOOLUBIN.PL

ISBN 978-83-959292-0-5
Lubin 2023

**DOFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW
RZĄDOWEGO FUNDUSZU POLSKI ŁĄD**
PROGRAM INWESTYJCJI STRATEGICZNYCH

Budowa ścieżki edukacyjno-turystycznej „Fauna Polski”

**POLSKI
ŁĄD**

ISBN 978-83-959292-0-5